

Tisdagen den 9 december

Kl. 13.00

*Kammarens samman-
träde måndagen den 15
december*

1 § Justerades protokollet för den 1 innevarande månad.

2 § **Kammarens sammanträde måndagen den 15 december**

Anf. 1 TALMANNEN:

Med hänsyn till att ett stort antal interpellationer besvaras vid kammarens sammanträde måndagen den 15 december tar detta sin början redan kl. 10.00.

3 § Föredrags men bordlades åter

Konstitutionsutskottets betänkanden 1986/87:11 och 12

Finansutskottets betänkanden 1986/87:8 och 9

Utrikesutskottets betänkande 1986/87:6

Jordbruksutskottets betänkande 1986/87:8

Arbetsmarknadsutskottets betänkande 1986/87:9

4 § Företogs till avgörande trafikutskottets betänkande 1986/87:5 och arbetsmarknadsutskottets betänkande 1986/87:8 (beträffande debatten i dessa ärenden, se prot. 41).

Trafikutskottets betänkande 5

Först biträdades reservation 1 av Rolf Clarkson m. fl. med 78 röster mot 45 för reservation 2 av Olle Grahn och Hugo Bergdahl. 187 ledamöter avstod från att rösta.

Härefter bifölls utskottets hemställan med 194 röster mot 72 för reservation 1 av Rolf Clarkson m. fl. 44 ledamöter avstod från att rösta.

Nils Berndtson (vpk) anmälde att han vid huvudvoteringen avsett att rösta ja men markerats ha röstat nej.

Arbetsmarknadsutskottets betänkande 8

Mom. 1 (fortsatt översyns- och utvecklingsarbete inom arbetsrätten)

Hemställan

Först biträdades hemställan i reservation 1 av Alf Wennerfors m. fl. med 71 röster mot 38 för hemställan i reservation 2 av Börje Hörnlund och Ingvar

Karlsson i Bengtsfors. 201 ledamöter avstod från att rösta.

Härefter bifölls utskottets hemställan med 203 röster mot 70 för hemställan i reservation 1 av Alf Wennerfors m. fl. 37 ledamöter avstod från att rösta.

Motivering

Utskottets motivering godkändes med 245 röster mot 16 för den i reservation 3 av Lars-Ove Hagberg anförda motiveringen. 50 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 2 (överförande av arbetsrättsliga tvistemål till allmän domstol)

Hemställan

Utskottets hemställan – som ställdes mot hemställan i reservation 4 av Alf Wennerfors m. fl. – bifölls med acklamation.

Motivering

Utskottets motivering – som ställdes mot den i reservation 5 av Lars-Ove Hagberg anförda motiveringen – godkändes med acklamation.

Mom. 3 (negativ föreningsrätt)

Utskottets hemställan bifölls med 161 röster mot 147 för reservation 6 av Elver Jonsson m. fl. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 4 (förhandlings- och informationsskyldigheten i mindre företag)

Utskottets hemställan bifölls med 202 röster mot 109 för reservation 7 av Alf Wennerfors m. fl.

Mom. 5 (förhandlingspart och facklig organisationsgrad)

Utskottets hemställan med godkännande av utskottets motivering – som ställdes mot utskottets hemställan med godkännande av den i reservation 8 av Alf Wennerfors m. fl. anförda motiveringen – bifölls med acklamation.

Mom. 6 (förhandlingsskyldigheten vid chefstillsättningar)

Utskottets hemställan bifölls med 240 röster mot 71 för reservation 9 av Alf Wennerfors m. fl.

Mom. 7 (facklig kontroll av teknikanvändning)

Utskottets hemställan bifölls med 293 röster mot 17 för reservation 10 av Lars-Ove Hagberg.

Mom. 8 (upphävande av 32 § MBL)

Utskottets hemställan bifölls med 295 röster mot 16 för reservation 11 av Lars-Ove Hagberg.

Mom. 10 (fredspliktsbestämmelserna och 200-kronorsregeln)

Utskottets hemställan – som ställdes mot *dels* reservation 12 av Elver Jonsson m. fl., *dels* reservation 13 av Lars-Ove Hagberg – bifölls med acklamation.

Mom. 11 (blockad av enmansföretag)

Utskottets hemställan bifölls med 161 röster mot 150 för reservation 14 av Elver Jonsson m. fl.

Mom. 12 (begränsning av blockadrätten i övrigt)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 15 av Alf Wennerfors m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 14 (översyn av de arbetsrättsliga skadestånden m. m.)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 16 av Elver Jonsson m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 15 (facklig vetorätt vid entreprenader)

Utskottets hemställan – som ställdes mot *dels* reservation 17 av Elver Jonsson m. fl., *dels* reservation 18 av Lars-Ove Hagberg – bifölls med acklamation.

Mom. 16 (MBL inom offentlig sektor)

Utskottets hemställan bifölls med 158 röster mot 151 för reservation 19 av Elver Jonsson m. fl.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

5 § Föredrags

utrikesutskottets betänkanden

1986/87:4 om nedrustning,

1986/87:5 om riksdagens revisorers förslag (1984/85:27) angående lönesystem för SIDA:s utlandsstationerade personal, m. m. samt

1986/87:7 om rätt för kommuner och landstingskommuner att vidta bojkottåtgärder mot Sydafrika (prop. 1986/87:10).

Anf. 2 TALMANNEN:

Dessa betänkanden debatteras i nu nämnd ordning. Voteringarna äger rum i ett sammanhang efter avslutad debatt.

Först upptas utrikesutskottets betänkande 4 om nedrustning.

Nedrustning

Anf. 3 GUNNEL JONÄNG (c):

Herr talman! Jag kom hem i förrgår från ett besök i Pakistan, där jag mött iranska och afghanska flyktingar i denna den väldigaste flyktingkoncentrationen i världen. Här upplever man nöden i alla dess former. Här möter man det mänskliga lidandet – som synes utan gräns. Här ser man resultatet av upprustning och krig, men man får också i ett smärtsamt ögonblick ett

Nedrustning

perspektiv på fred och nedrustning som visar den oändligt långa och mödosamma vägen dit.

Vapnens makt kommer att tala länge än. Lika väl som vårt land behöver vapen för att försvara vår neutralitet och självständighet behöver den afghanska motståndsrörelsen vapen för att försvara sitt lands självständighet mot den sovjetiska ockupationsmakten.

Mitt i det allt våldsammare dånet från vapensmedjorna och den ökande kapprustningen måste vi stå upp starkt och samlat för internationell nedrustning och fred. Det är vad de enskilda människorna ytterst vill och begär och vad folken vill.

Vi kan utifrån det föreliggande betänkandet konstatera att vi här hemma i stort sett står samlade, beredda till nya och fortsatta insatser i nedrustningens och det allmänna förtroendeskapandets tjänst. Det är positivt – jag skall återkomma till detta.

Jag vill först ge några allmänna synpunkter på den aktuella nedrustningssituationen.

Sverige verkar för de små nationernas inflytande på nedrustningsfrågorna. Samtidigt måste konstateras att möjligheterna till resultat ytterst beror på supermakternas vilja och på relationerna mellan dem.

Toppmötet i Reykjavik mellan Reagan och Gorbatsjov upplevdes som en besvikelse. Men var egentligen något annat att vänta? Överenskommelser om nedrustning är inget hastverk, och hela mötet gav intryck av att vara just ett hastverk. Förväntningarna runt om i världen hade ställts alltför högt – därav besvikelsen.

Därefter följde ett diplomatiskt krig mellan supermakterna, och några närmanden förekom inte heller i samtalen mellan ländernas utrikesministrar när ESK-mötet inleddes i Wien i november.

USA:s rymdförsvarsprogram SDI var och är ett hinder i vägen för överenskommelser. Detta har väckt irritation både bland de till SDI tveksamma USA-allierade och även i USA, där demokraternas talesman i nedrustningsfrågor, Sam Nunn, framhöll att man efter Reykjavik måste gå in hårdare och göra en översyn av SDI.

Reykjavikmötet måste mer ses som ett förberedande möte – det borde därför också ha utlovats ett kommande toppmöte. Så skedde dock inte, och det är beklagligt.

Det finns emellertid anledning till positiva värderingar.

Av allt att döma gjordes vissa principiella överenskommelser som kan komma att följas upp vid de bilaterala förhandlingarna i Genève.

Det förefaller som om enighet råder om att reducera antalet strategiska offensiva kärnvapenmissiler med 50 % under fem år. Det skulle gälla både vapenbärare och stridsspetsar.

Enighet råder också om att medeldistansmissilerna i Europa skall bort.

Det finns alltså anledning också till positiva värderingar av Reykjavikmötet, och båda supermakterna har sagt att deras positioner i Reykjavik skall ligga fast som underlag för de bilaterala förhandlingarna. Kvar står också deras gemensamma uppfattning och uttalande att kärnvapenkrig inte kan vinnas och aldrig får utkämpas.

Nu har ju tyvärr USA brutit mot SALT II-avtalet, vilket Reagan

förutskickade tidigare i år. Det undertecknade men icke ratificerade avtalet om vapenbegränsningar passade inte in i Reagans försvarsplaner, enligt vad han sade. Detta brott underlättar naturligtvis inte möjligheterna till gemensamma nedrustningsåtgärder.

Stockholmskonferensen, som ingår i den alltmer betydelsefulla ESK-processen, blev en framgång. Den syftade till att stärka säkerheten och samarbetet i Europa genom frivilliga förtroendeskapande åtgärder. Stockholmskonferensen avslutades den 19 september 1986, som vi alla kommer ihåg, genom att klockan stannades en timme före den 20 september och man tog nätterna till hjälp för att bli klar.

Man lyckades vid Stockholmskonferensen komma överens om ett slutdokument. Även om det är en kompromiss mellan olika uppfattningar och önskemål, är överenskommelsen ett betydelsefullt steg framåt. Inte alla ESK-konferenser har lyckats, t. ex. inte den i Bern, och det innebär därför en styrka för ESK-processens fortsatta vitalitet att man lyckades.

Dokumentet syftar till att minska riskerna för krig i Europa. Man kom överens om föranmälning av militära övningar, om inbjudan av observatörer vid vissa militärövningar och om utbyte av militära årskalendrar. Det stora lyftet, som kan få prejudicerande konsekvenser vid utarbetande av olika konventioner, är överenskommelsen om inspektion på platsen av dokumentets efterlevnad.

Sovjetunionen har hittills i alla nedrustningssammanhang motsatt sig inspektion på platsen. Nu har man gett efter för kraven, och det innebär en större öppenhet mellan de europeiska länderna och bättre insyn i de militära aktiviteterna.

Sedan 1925 finns ett förbud mot användning av kemiska och bakteriologiska vapen i krig. Emellertid anses i dag det ifrågasättande protokollet inte tillräckligt. Det behövs en ny och mer heltäckande konvention. Riskerna är annars stora att man får en ny generation av kemiska vapen, s. k. binära vapen.

Sedan 1984 pågår regelrätta förhandlingar i FN:s nedrustningskonferens i Genève, CD, om C-vapenkonventionen. Flera arbetsgrupper arbetar med detta. Sverige arbetar bl. a. trilateralt med USA och Sovjetunionen om förstörelse av produktionsanläggningar för C-vapen.

Jag framhöll tidigare att frågor som alltid vällar stora svårigheter i nedrustningsförhandlingarna är inspektionsfrågorna och kontrollen av efterlevnad av olika avtal.

Sovjetunionen är det land som gjort de största svårigheterna när det gäller kontrollfunktionerna. Men våren 1986 gjorde Sovjetunionen helt om när det gällde kontrollen av en C-vapenkonvention. Man gick längre än västsidan när det gällde att ändra anläggningar från militär till civil produktion. Sovjet var också positivt till tidig förstörelse av kemiska vapen.

Detta är ett betydande framsteg, likaså att det nu råder enighet om klassificering av gifter för både militärt och civilt bruk.

Det råder enighet också om principerna för en konvention. Den skall förbjuda utveckling, produktion, förvärv, lagring, fortsatt innehav och överföring av kemiska vapen samt förstörelse av lager och produktionsanläggningar för kemiska vapen.

Detta konventionsarbete är det mest hoppfulla inom CD i dag. Vi kan räkna med en konvention inom en snar framtid. Detta skulle vara en stor framgång för CD och för nedrustningsarbetet över huvud taget.

Sverige har arbetat mycket aktivt med denna fråga. Svenska experter från försvarets forskningsanstalt har medverkat på avgörande sätt. 1987 får Sverige ordförandeskapet i gruppen, och kanske kan det under svenskt ordförandeskap bli en konvention redan nästa år.

Bevisligen används kemiska medel i kriget mellan Iran och Irak. Men varför talas det aldrig om Sovjets användning av kemiska medel i Afghanistan? Att sådana förekommer är inte hundraprocentigt bevisat, men det föreligger starka indicier. FN tillsatte 1982 en expertgrupp i frågan. Prestationsnedsättande medel sprids med flyg eller med artilleriammunition, kemiska medel sprids i vattenledningstunnlar för att driva ut folk som söker skydd där – detta utöver de fruktansvärda massakrer och grymma övergrepp på befolkningen som Sovjetunionen gör sig skyldig till.

Vid mitt besök i förra veckan i gränstrakterna till Afghanistan blev jag informerad om användningen av kemiska medel. Användningen avtog något från 1983, men fr. o. m. i höst har den tilltagit, främst i Paghmanområdet och Chesmi-Bul-Bul-området.

Detta är ett brott mot Genèveprotokollet. Varför påtalar inte Sverige detta? Det finns i FN en färdig mekanism för att göra undersökningar om påstådd användning av kemiska medel. Sverige bör i FN ta initiativ till en undersökning av om kemiska medel används i Afghanistan.

Så småningom har insikten vaknat om att det föreligger en stor fara för kapprustning i rymden. Det är positivt att kunna använda satelliter i rymden för kommunikation och information. Det är också nödvändigt med satelliter för att kontrollera avtal på nedrustningsområdet. Men nu föreligger en risk för militarisering av rymden genom utveckling av vapensystem direkt för rymden.

Sovjetunionen har sedan länge testat antisatellitsystem. Båda stormakterna forskar kring partikelstrålvapen och laser för rymdämdamål.

President Reagan har i USA, under stort motstånd, gått in för SDI, det strategiska försvarsinitiativet. Det har fortfarande något av science fiction över sig, men det är ett stort forskningsarbete, som syftar till att med nya, rymdbaserade kärnvapen slå ut de gamla kärnvapnen. Reagan vill på detta sätt åstadkomma ett heltäckande försvar i rymden – en sköld, som han säger. Förslaget har väckt stort motstånd såväl i världsoptionen som bland USA:s allierade och på hemmaplan i USA. Kongressen har för 1987 dragit ner Reagans begäran om 5,2 miljarder till SDI till omkring 3 miljarder, men också det är ju en hel del pengar.

Sverige kritiserar starkt SDI-satsningen, eftersom vi är medvetna om att den innebär en ökad kapprustning utan att man vinner något i säkerhet.

FN har gett CD i uppdrag att förhandla för att förhindra en kapprustning i rymden. I följd tillsattes en kommitté i CD. Den har tyvärr fått ett ganska vagt mandat. Men arbetet har i alla fall påbörjats, även om det kommer att behövas lång tid, innan man når resultat.

Sverige har sedan länge arbetat för ett fullständigt provstoppsavtal och har i CD lagt fram förslag om detta. Sverige har också tagit fram en metod för att seismologiskt mäta och kontrollera kärnexplosioner.

Även om vi inte känner Sovjetunionens bakomliggande motiv kan vi konstatera att Sovjetunionen företagit ett ensidigt kärnvapenprovstopp och även inbjudit USA till avtal om provstopp. Sovjetunionens uppehåll har varat mer än ett år. Det har tillfört Sovjet mycket goodwill, samtidigt som USA:s kategoriska vägran har förstärkt kritiken mot USA.

Beträffande det föreliggande betänkandet från utrikesutskottet vill jag säga att vi i centerpartiet känner stor tillfredsställelse över att socialdemokraterna på några punkter skärpt sin uppfattning och ställt upp på centerpartiets linje. Vi i centern avgav i fjol en reservation, eftersom vi då inte var nöjda med socialdemokraternas passiva attityd mot de franska kärnvapenproven. Vi trodde att vi skulle behöva reservera oss även i år, men det visade sig dess bättre att socialdemokraterna hade ändrat sin inställning sedan i fjol. Det har bidragit betydligt till samstämmigheten i betänkandet.

Beträffande de franska kärnvapenproven vid Muroroa – nya prov har företagits i dagarna – hänvisas i betänkandet till det svar jag i november 1985 fick av utrikesministern på en fråga. Svaret var allmänt välvilligt, men enligt min mening allför vagt. Det mest intressanta i svaret finns inte med i betänkandet, nämligen att regeringen uppenbarligen inte ens vid president Mitterands besök i Sverige tog upp frågan om de franska kärnvapenproven. På annat sätt kan inte utrikesministerns tystnad på min direkta fråga tolkas.

Utskottet ger nu en klar anvisning till regeringen att *handla* i denna fråga i enlighet med utskottets framförda åsikt att Frankrikes kärnvapenprov bör upphöra. Inom centern är vi dels glada för denna skrivning, dels inställda på att fortsätta att noga följa frågan.

Viktigt i sammanhanget är också att befolkningsgrupperna får genomgå den grundliga hälsoundersökning som behövs.

Den enda reservation centerpartiet har gäller frågan om en kärnvapenfri zon i Norden och det fortsatta arbetet därmed. Vi vill från centern ha en parlamentarisk arbetsgrupp på nordisk basis för att arbeta vidare med frågan.

Också när det gäller fortsatt arbete för zonfrågan har vi i centern pressat socialdemokraterna till en ändrad inställning. Socialdemokraterna har tidigare inte velat ha någon arbetsgrupp. Det framgår tydligt av utrikesutskottets tidigare betänkande, där utskottsmajoriteten anser att "detta ämne liksom andra utrikespolitiska frågor bör behandlas på sedvanligt sätt inom de organ regering och riksdag har till sitt förfogande". Inget nytänkande där minsann – de gamla hjulspåren är säkrast!

Det var för resten rätt intressant vintern 1985, då en nordisk parlamentarikerkonferens hölls i Köpenhamn. Före mig talade tre framstående svenska socialdemokrater – framstående inte minst på nedrustningsområdet. De vidhöll sin tidigare redovisade inställning, nämnde ingenting om arbetsgrupper. Jag ställde i mitt anförande krav på en nordisk arbetsgrupp så som centerpartiet förordat. Därefter talade den fjärde svenske socialdemokraten bl. a. om behovet av en arbetsgrupp.

Det är bra att socialdemokraterna uppfattar opinioner, även om det ibland tar litet väl lång tid. Nu har man i alla fall frångått sin tidigare passivitet – vi kan uppenbarligen räkna med en nordisk ämbetsmannagrupp till vären. Det är ett betydande steg framåt – och det är bra med mer aktivitet i frågan.

I centern tror vi dock fortfarande att en parlamentarisk arbetsgrupp skulle vara betydelsefull. Jag yrkar därför bifall till centerreservationen.

Beträffande bortskaffande av kvarlämnad krigsmateriel tycker vi att majoritetsskrivningen är litet väl kategorisk; man ser bara svårigheterna att driva frågan. Det är uppenbart att svårigheterna finns på grund av de framförda ekonomiska kraven på ersättning för oskadliggörandet av de mineringar som gjordes under andra världskriget, men vi anser att regeringen bör pröva vilka vägar man kan gå för att nå framsteg på detta viktiga humanitära område.

Vi har också ett särskilt yttrande när det gäller förbud mot kryssningsmissiler. Kryssningsmissiler med lång räckvidd innebär ett särskilt hot mot neutrala länder. Det är angeläget med förhandlingar och förbud.

Frågan om garantier för att kärnvapen inte medförs vid utländska flottbesök i svenska hamnar är en mycket viktig fråga. Vi har ett generellt förbud att medföra kärnvapen vid besök i Sverige.

I centern utgår vi ifrån att det svenska förbudet respekteras av besökande fartyg. Skulle det visa sig att så inte är fallet, måste frågan omprövas. Vi kan inte acceptera kärnvapen inne i våra hamnstäder.

Med detta, herr talman, yrkar jag bifall till centerreservationen och i övrigt till utskottets hemställan.

Anf. 4 OSWALD SÖDERQVIST (vpk):

Herr talman! Det behövs inte några långa beskrivningar eller utläggningar om den pågående och ökande upprustningen och dess katastrofala verkningar. Det är nu snart tio år sedan – det är det i kommande januari månad – som vpk väckte en motion här i riksdagen om nedrustning, den första på ganska många år. Vi har sedan dess haft nedrustningsdebatter av större eller mindre omfattning, liknande den som vi har i dag. Det har kommit fram ett allt starkare stöd för att Sverige skall jobba aktivt i dessa frågor. Den gryende och växande fredsrörelsen i slutet av 1970-talet och i början av 1980-talet har haft stor betydelse för opinionsbildningen och har så fortfarande.

Det finns bl. a. och inte minst genom SIPRI:s arbete en bra dokumentation på rustnings- och nedrustningsområdet och även på många andra områden som ger oss en klar bild över vad som läggs ut, vad som driver fram rustningarna och vad Sverige som alliansfri stat med begränsade resurser och begränsat inflytande skall kunna spela för roll. Jag instämmer gärna med föregående talare, Gunnel Jonäng från centern, att Sverige har spelat en viktig roll och att det finns långtgående överensstämmelser i uppfattningarna i vårt land om hur dessa frågor skall drivas. Det hindrar naturligtvis inte att det också finns motsättningar, vilket jag vill återkomma till.

När man studerar den svenska nedrustningsdebattens karaktär finner man – och det är ganska intressant – att det finns en tendens att vi faller in i ett slags internationellt debattklimat med tekniska termer och diplomatiska vändningar. Vi riksdagsledamöter från skilda partier uppträder gärna här i kammaren, i utrikesutskottet och i andra sammanhang som mer eller mindre stora, eller kanske snarare små, statsmän – vi har våra synpunkter på stormakternas och supermakternas handel ochandel på skilda håll i världen. Jag tror att det vore bra för den svenska debatten om vi höll oss litet mer till de konkreta frågorna och till de konkreta ansträngningar som

Sverige kan göra och som vi som svenska politiker kan göra. Det vore bra om vi inte föll för frestelsen att breda ut oss i stormaktpolitiska vändningar. Vi borde kanske överlåta åt andra att föra debatten på det planet. Med det vill jag inte ha sagt att vi inte skall göra analyser – det är klart att vi skall göra det. Vi skall naturligtvis följa upp vad som sägs och kommentera det, men vi bör hålla oss litet mer till vårt eget plan och inte falla in i de mer storvulna utsvävningar som jag under de gångna tio åren tycker mig ha hört alldeles för mycket av i riksdagsdebatter och i andra sammanhang.

Vi i vpk har under många år drivit en fråga om att Sverige skulle ta upp en analys av rustningarnas orsaker. Den frågan finns också med i vår nedrustningsmotion i år. Vi har inte drivit fram det kravet till någon reservation utan har låtit det bero den här gången. Vi kommer emellertid att driva det kravet vidare. Det är nämligen viktigt att undersöka sammanhangen. Det görs väldigt mycket i det avseendet i den svenska forskningen vid de svenska universitetens institutioner för nedrustning liksom på SIPRI, som jag redan har nämnt. Men förvånansvärt litet görs av politikerna här i riksdagen och på andra håll för att tillgodogöra sig de forskningsrön som förs fram om bakomliggande orsaker till rustningar m. m. Det tycker jag är litet synd.

Det finns enligt vpk:s mening alltid ett bakomliggande ekonomiskt intresse för rustningar och krig. Det är mycket svårt, tycker jag, att protestera mot ett sådant påstående. Särskilt för stormakterna är det viktigt att se till att de har kontroll över ekonomiska resurser i världen. Ju mer beroende man är av omvärlden, desto större behov har man av att skaffa sig den ekonomiska kontrollen. Denna kontroll över världens rikedomar behöver man ha för sin egen fortlevnad. Kopplat till detta finns ett vinstintresse inom de kapitalistiska ekonomierna, ett vinstintresse för vapentillverkning, för krigsmaterielindustrin och för forskningen på detta område, som i sin tur naturligtvis är pådrivande för rustningarna.

Detta paras naturligtvis med de militära intressena. Det är inte vi i det här lilla landet som har myntat termen "det militär-industriella komplexet", utan det myntades faktiskt av den dåvarande presidenten i USA Eisenhower på 1950-talet när han stod inför sin avgång från den amerikanska statsledningen. Det finns en sådan sammanflätning, och den har ökat. Den finns också i vårt lilla land, men framför allt i USA och andra större och medelstora makter som har kapitalistiska ekonomier.

I de militära systemens karaktär finns inneboende en strävan att slå vakt om sitt eget fögderi. Det är vad vi i dagligt tal brukar kalla militarism. Den är inte beroende av några ekonomiska system, utan militarism finns i alla militära system. Vi borde också uppmärksamma och undersöka litet närmare vad det är som driver fram militaristiska tendenser, oberoende av bakomliggande ekonomiska strukturer.

Detta är, tycker vi från vår sida, den tredje viktiga punkten i uppräknningen av rustningarnas orsaker.

Därefter finns naturligtvis, som har påpekats många gånger tidigare, etniska motsättningar, religiösa motsättningar och renodlat nationella motsättningar. Små och medelstora stater dras in i detta rustningsmönster och drivs genom de två storas rustningar till att öka sina egna ansträngningar på detta område.

Om man ser på detta utifrån ekonomiska utgångspunkter, kan man naturligtvis inte komma ifrån att framför allt USA har ansvaret för att rustningarna har ökat och drivits fram på det sätt som har skett under efterkrigstiden. USA är desperat beroende av stora delar av den övriga världen för sin fortlevnad, av att importera och kontrollera andra länders råvaror osv. Vi vet att detta har lett till kapprustning, och där har USA legat i täten. Historiskt kan vi se att det var USA som sprängde den första atombomben, som började med upprustning med vätebomber, som startade upprustningen med långdistansmissiler osv. USA har hela tiden drivit på.

I dag har vi "Stjärnornas krig", SDI, USA:s attityd att inte delta i något provstopp, USA:s nyligen aviserade uppbrott från SALT II-avtalet och inte minst det senaste debaclet när det gäller Iranaffären och vapenexporten till contras, där USA på ett flagrant sätt har ingripit och sålt vapen till krigförande parter, vilket har väckt berättigad uppmärksamhet och en bra sådan inte minst i USA. Vi ser USA:s politik i Mellanamerika och Israels roll, Israel som har varit mellanhand i de skumma affärerna mellan Iran och contras i Latinamerika.

Nu säger alla: Vad gör de på den andra sidan då? Ja visst, Sovjet rustar också. Det finns en klart uttalad militarism också i det sovjetiska systemet. Men det är svårt att påvisa Sovjets behov av samma ekonomiska kontroll över viktiga resurser och råvaror som driver USA att rusta. Som ofta har framhållits från USA:s sida är det i stället på det sättet att Sovjet verkligen skulle behöva använda sina resurser till att bygga upp sitt eget samhälle, som på många områden är oerhört efter i förhållande till vad det skulle vara om man minskade sina rustningar. På den sidan kan man alltså se klara skillnader i fråga om orsakerna till rustningarna i öst och väst, och det är sådana saker vi gärna skulle vilja se litet närmare belysta. Sedan finns det system i Sovjet och andra stater, som använder mer eller mindre planlagda ekonomier, mellan militära staber, industriella system osv. – man kan tala om byråkratisk-militära komplex snarare än militärindustriella om man så vill. Men alla dessa sammanhang har aldrig tillräckligt belysts i den offentliga svenska debatten, och det skulle vara välgörande om man kunde få en sådan belysning. Vi kommer att fortsätta att driva den frågan.

Jag vill säga några ord om vårt arbete i utskottet. Jag sade tidigare att det finns en stor överensstämmelse i Sverige i de här frågorna. Helt klart är emellertid att moderata samlingspartiet ständigt försöker driva utskottets skrivningar och uttalanden i en riktning som i allt väsentligt försöker ursäkta allt som USA gör och i allt väsentligt försöker framställa USA. NATO och andra allierade på västkanten som fullständigt oskyldiga till allt slags upprustning. Det finns ett visst motstånd i utrikesutskottet mot detta, men jag tycker att det borde vara betydligt hårdare. Jag anser att moderata samlingspartiet alldeles för lätt får igenom sina ändringar av skrivningarna i utskottsbetänkanden och annat och att framför allt socialdemokraterna borde inta en strängare och mera återhållsam attityd och inte så lätt falla för de moderata propäerna, som nu ofta händer.

Detta är bakgrunden till det särskilda yttrande som jag ansåg mig tvungen att avge beträffande avsnittet om Europas säkerhet. Detta tycker jag är ett ganska bra exempel. Från början hade utskottet vissa skrivningar i utkast

som jag tyckte ganska bra tog fram att det bland små och medelstora stater i Europa utanför de båda stora blockledarnas sfärer har funnits ett gryende motstånd och opposition inom varje block. Från början fanns det vissa ansatser i den riktningen i utskottets skrivning. Dessa tonades ut därför att moderaterna protesterade. De ville över huvud taget inte ha med någonting sådant. Jag anser att den socialdemokratiska gruppen alldeles för lätt gick med på att stryka de modesta skrivningarna.

För att illustrera detta kan jag börja med att citera det första utkastet, från den 14 november 1986. Först hade utskottet talat om att stormakternas rustningar är koncentrerade till Europa, och därefter skrevs det under rubriken Europeiska säkerhetskonferensen: "Samtidigt kan det något paradoxala konstaterandet göras att de små och medelstora länderna i Väst- och Östeuropa på det hela taget har nära och vänskapliga förbindelser med varandra." Efter protest fick vi utkast nr 2, den 21 november 1986: "Samtidigt kan det konstaterandet göras att de små och medelstora länderna i Väst- och Östeuropa har nära förbindelser med varandra på det ekonomiska och kulturella området." Där har alltså ordet "paradoxala" fallit bort. I den slutliga versionen har man mjukat upp detta uttalande på ett sätt som inte stämmer med den första skrivningen. Man har tagit bort detta om små och medelstora stater och säger någonting i stil med att de europeiska staterna i stort sett har nära ekonomiska förbindelser – jag hittar inte det citatet för tillfället, men det kan kontrolleras senare.

Det vore viktigt att kontrollera och följa upp den gryende opposition som finns i både Väst- och Östeuropa mot de båda stormakternas dominans i vår världsdal, som jag har skrivit i mitt särskilda yttrande. Det är en glädjande utveckling. Att det finns en opposition i Östeuropa känner vi väl till, det har många gånger påpekats. Men det finns också i Västeuropa en gryende opposition mot USA:s sätt att försöka dominera. Gång på gång har vi fått se att exempelvis Västtyskland har inlett nära samarbete på det ekonomiska området med Sovjetunionen. Trots USA:s kraftiga motstånd ställde Västtyskland upp och hjälpte till att bygga den väldiga gasledningen. De båda tyska staterna har inlett samarbete, det finns ett samarbete mellan Bulgarien och Belgien, osv. Det finns också andra exempel, som jag nu inte hinner ta upp. Detta är positivt, och vi borde inte vara så rädda från svensk sida att framhålla att det verkligen finns en sådan opposition i de små staterna mot stormakternas koncentration.

Herr talman! Nu har jag hittat det där citatet. Den slutliga versionen blev: "Samtidigt kan det konstaterandet göras att länderna i Väst- och Östeuropa har ökat sina förbindelser på det ekonomiska och kulturella området."

Vi har några reservationer till detta betänkande. Jag kommer att ta upp dem litet senare, eftersom min tid börjar lida mot sitt slut. Jag vill bara peka på att vi när det gäller kemiska vapen har yrkat bifall till vår motion beträffande stöd till förslaget om en zon i Europa fri från kemiska vapen. Vi tycker att det är viktigt att den frågan förs framåt.

Vi har vidare yrkat bifall till vår motion och en folkpartimotion om att vi skall kräva garantier för att utländska kärnvapenmakters flottor inte medför kärnvapen ombord när de besöker svenska hamnar.

Vi har slutligen på nytt – för vilken gång i ordningen kommer jag inte ihåg –

krävt att Sverige skall genomföra en studie av sambandet mellan kärnkraft och kärnvapen i Sverige, så att vi får fram relevanta fakta om hur detta samband verkligen fungerar. Utskottet säger att det redan är väl utrett. Det är inte sant. Jag efterlyser, från utskottets talesman och andra som inte vill stödja vårt krav, uppgifter om vilka studier man talar om.

Med detta, herr talman, yrkar jag bifall till vpk-reservationerna och i övrigt till utskottets hemställan.

Anf. 5 STURE ERICSON (s):

Herr talman! Höstens nedrustningsbetänkande från utrikesutskottet baseras – liksom tidigare är – på oppositionens motionsförslag. Utöver fyra partimotioner har vi tre enskilda motioner. Sammantaget behandlar vi här 42 yrkanden av mycket varierande innehåll.

Utskottet har därför i största sämja valt att i en tämligen utförlig bakgrundsbeskrivning på sju sidor söka uppdatera den redovisning som gjorts i tidigare års nedrustningsbetänkanden. Den verklighet som här skildras har vissa positiva inslag, även om det gångna året naturligtvis domineras av en ytterligare ökning av kapprustningen mellan den östliga och den västliga militäralliansen.

Ett klart positivt inslag i bilden är den överenskommelse som i september träffades vid Stockholmskonferensen. De förtroendeskapande åtgärder som där avtalades innebär konkreta militära åtaganden, som ökar säkerheten i Europa. Det är av stor betydelse för Sverige och andra små länder att Stockholmskonferensens nästa fas startar direkt efter avslutningen av det nu pågående ESK-mötet i Wien. Det är också angeläget att mandatet för nästa fas öppnar möjligheten att utöver vidgade förtroendeskapande åtgärder också diskutera konkreta nedrustningsfrågor.

Det är oundvikligt att Stockholmskonferensens nästa fas kommer att beröra frågor som NATO och Warszawapakten sedan 13 år förhandlar om vid MBFR-mötet i Wien. Det vore därför värdefullt om de förslag som Palmekommissionen framförde vid sitt senaste möte i Budapest i oktober angående nedrustning av konventionella vapen kunde tas upp till seriös diskussion redan vid ESK-mötet i Wien.

Jag skall inte göra något försök att värdera betydelsen av vad Reagan och Gorbatsjov åstadkom över ett veckoslut i Reykjavik. Det har redan gjorts av många andra. Tidigare erfarenhet av internationella nedrustningsförhandlingar gjorde det osannolikt att omvälvande nedrustningsavtal skulle kunna snickras ihop i stor hast. Men även om mötet i Reykjavik bara betyder ansatser till nytäkande och djärvare förhandlingsinitiativ, så är naturligtvis mycket vunnet.

Ett möte i Skottland med NATO:s försvarsministrar *efter* Reykjavik ledde exempelvis till att de beordrade en utredning av vilka konsekvenser ett bortdragande av alla medeldistansmissiler från Europa får för den militära styrkebalansen i vår del av världen. Reagan själv har också *efter* Reykjavik bett sina Joint Chiefs of Staff att för första gången utreda vad det skulle betyda att avveckla alla strategiska ballistiska missiler.

Detta är naturligtvis framsteg – samtidigt som avsaknaden av sådana utredningar *före* Reykjavik kastar ett förklaringsljus över vad som hände där.

Utskottet redovisar dessutom utvecklingen i fråga om förslaget om en nordisk kärnvapenfri zon. De fem nordiska utrikesministrarna möts nästa gång i mars och då väntas de äntligen bli överens om att tillsätta en nordisk ämbetsmannagrupp för fortsatta studier av förslaget.

I det sammanhanget, liksom i en del andra, tyckte jag att Gunnel Jonäng med sin vanliga blygsamhet något förstörde centerns roll.

Parallellt med regeringskontakterna har en informell parlamentarikergrupp med deltagande av ett tjugotal partier från de fem nordiska länderna bildats under året, och den planerar att sammanträda flera gånger under våren 1987. Anker Jörgensen är ordförande för denna grupp. Från vår riksdag deltar socialdemokraterna, centern och vpk. Folkpartiets och moderaternas stolar har hittills stått tomma. Vi får väl se om de visar ett mera aktivt intresse under nästa år.

Zonförslaget har, som jag ser det, betytt att vi fått en seriös säkerhetspolitisk diskussion på nordisk basis. Det är av stort värde att dessa nordiska överläggningar fördjupas och breddas. Norden utgör ju i ett större strategiskt perspektiv något av en enhet även om vi nationellt har valt olika säkerhetspolitiska lösningar.

Herr talman! Motionerna berör också några organisatoriska förhållanden inom den svenska nedrustningspolitiken.

En kvalificerad teknisk kompetens och expertmedverkan är en viktig förutsättning för ett framgångsrikt svenskt nedrustningsagerande och för att den svenska politiken skall upplevas som seriös. Det är därför betydelsefullt att framförallt FOA vidmakthåller kunskaper och kompetens för att möta ökande behov av tekniskt-vetenskapligt underlag på de områden som aktualiseras i olika förhandlingar.

Under senare år har den aktiva svenska nedrustningspolitiken och det alltmer omfattande internationella förhandlingsarbetet inneburit en snabbt växande mängd ärenden och alltmera komplexa frågeställningar. Frågorna berör dessutom i allt högre grad direkta svenska intressen och vårt närområde.

Detta ställer större krav på beredningsresurserna inom regeringskansliet, på studieresurserna främst vid FOA och på väl fungerande samarbetsformer mellan civila och militära myndigheter. Det vore också värdefullt att få till stånd ett ökat personalutbyte mellan de myndigheter och institutioner som arbetar med säkerhetspolitiska frågor. Detta skulle vara ett effektivt och billigt sätt att höja kompetensen och främja samarbete mellan i första hand UD, FOA, försvarsdepartementet och försvarsstaben.

Inom ramen för FOA:s s. k. T-program finns en rad aktiviteter av stor betydelse för nedrustningsarbetet. Särskilt följande områden bör prioriteras:

1. *Seismologi*, som ger oss vetenskapligt underlag för agerande i provstoppsfrågan. Femkontinentsinitiativet förstärker ytterligare behovet av hög seismologisk kapacitet vid FOA. Observatoriet i Hagfors behöver modernare utrustning för att kunna öka sina prestanda. Det är synnerligen angeläget att en kvalificerad seismologisk kompetens och kapacitet finns tillgänglig även utanför militärallianserna.

2. Ett annat område är *rustningsutvecklingen och den nya militära tekniken*, särskilt med inriktning på konventionella styrkeförhållanden i Europa. Det gäller frågor som uppföljning av Europaprojektet, studier som underlag för svenskt agerande vid Stockholmskonferensens fortsättning, verifikation av ingångna avtal, bedömningar om kärnvapen och kemiska vapen i relation till den konventionella balansen och den militära doktrinutvecklingen. Områden som dessa måste täckas in i form av en kontinuerlig studieverksamhet. Därutöver är det väsentligt att fortlöpan- de bevaka den militärtekniska utvecklingen i syfte att identifiera möj- ligheter till svenska insatser och initiativ för att hejda den kvalitativa vapenutvecklingen.
3. *Rymdteknik* är ett tredje område som kräver resurser och en högre svensk kompetens. Det gäller rymdkapprustningen, men också möjligheten att använda satelliter för en internationell och oberoende verifikation av ingångna avtal om nedrustning eller rustningsbegränsningar.
4. Ett fjärde område är de *marina rustningarna* som under senare år tilldragit sig ökad internationell uppmärksamhet. Det är därför angeläget att utveckla svensk kompetens på detta studieområde.

Herr talman! Totalförsvaret kostar oss nu i runda tal 26 miljarder. Kostnaderna för olika nedrustningsverksamheter ligger på drygt 30 miljoner och av det går ca hälften till SIPRI.

Man kan undra varför det starka kravet på svenska insatser för nedrustning nästan aldrig belyses ur denna aspekt. Sverige *kan* åstadkomma mer internationellt på nedrustningsområdet, men då måste vi planera bättre och satsa mera på forskning och andra förberedelser.

Nedrustningspolitiken bör ses som en integrerad del av den svenska säkerhetspolitiken, även när vi diskuterar fördelningen av resurser. Fram- gångar vid internationella förhandlingar om nedrustning kan ju – utöver att de minskar risken för krig – också innebära mycket stora resursbesparingar inom andra delar av säkerhetspolitiken.

När det gäller reservationerna kan sägas att den första, från vpk om en zon fri från kemiska vapen, bara yrkar på en markering som utskottsmajoriteten avstår ifrån, eftersom den kunde försvaga positionen vid den förhandling om kemiska vapen som pågår i Genève. där man på senare år faktiskt gjort betydelsefulla framsteg.

I den andra reservationen vill centern ha en parlamentarisk arbetsgrupp för det nordiska zonförslaget. I motionen föreslår centern en *nordisk* parlamentarisk arbetsgrupp, och nu i reservationen bara en parlamentarisk arbetsgrupp, tydligen på nationell nivå. Det är såvitt jag förstår ett nytt förslag, som utskottet inte behandlat. När det gäller det nordiska samarbetet hänvisar utskottet till den informella nordiska parlamentariska grupp som redan arbetar och där centern ju deltar på ett förtjänstfullt sätt.

Den tredje reservationen, från vpk, tar upp frågan om utländska flottbe- sök. Den behandlas utförligt i utskottets skrivning, och jag vill därför bara tillfoga en aspekt som jag tror är av en viss betydelse. Det gäller Östersjöns status som internationellt hav. Denna princip bör vi från svensk sida göra allt för att slå vakt om. Alla sovjetiska försök att förvandla Östersjön till ett innanhav där enbart strandstaterna har fulla rättigheter måste beslutsamt avvisas.

Jag hoppas att Oswald Söderqvist ställer upp för det resonemanget. Det bör tas med i övervägandena och har en viss betydelse för reglerna för flottbesök i vårt land.

Den fjärde reservationen, slutligen, tar upp frågan om sambandet mellan kärnkraft och kärnvapen. Den har väl delvis karaktär av inlägg i vår fortfarande rätt inflammerade energidebatt. Utskottet hänvisar till behovet av utvidgad IAEA-kontroll och till sina tidigare skrivelser i ämnet.

När det gäller de särskilda yttrandena kan bara konstateras att moderaterna nu inte längre anser att förslagen om kärnvapenfrysning och icke-första användning av kärnvapen är "illa underbyggda och alltmer reservationslösa omfattningar av sovjetiska paradtankar". Så uttryckte sig Carl Bildt om dessa förslag för fyra år sedan. Men då gällde det ju att på alla sätt misstänkliggöra svensk nedrustningspolitik. Nu är tonläget och den moderata taktiken en annan. I dag bemöts samma förslag med lägmälda diskreta särskilda yttranden. Man har insett att Carl Bildts tirader 1982 var ett grovt övertramp, och det tycker jag är bra.

Slutligen var det, herr talman, litet märkligt att Oswald Söderqvist här i talarstolen citerade ur utrikesutskottets arbetsmaterial. Olika utkast till skrivelser från speciellt utrikesutskottet bör inte citeras här i kammaren. Jag tror att det övertramp som Oswald Söderqvist här gjorde sig skyldig till får tas upp på utskottets nästa sammanträde.

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan i alla dess 27 punkter.

Anf. 6 GUNNEL JONÄNG (c) replik:

Herr talman! Sture Ericson sade litet försiktigt att jag förstörde centerns insatser. Jag anser inte att så är fallet. Man kan snarare säga att jag är realistisk i dessa bedömningar. Nu är väl inte detta så mycket att orda om. Men faktum är att socialdemokraterna hittills inte har varit intresserade av någon form av arbetsgrupper. Vi har tidigare från centern reserverat oss för just arbetsgrupper. Socialdemokraterna har då i utskottet hänvisat till att det inte behövs sådana grupper utan att, som man säger, detta ämne liksom andra utrikespolitiska frågor bör behandlas på sedvanligt sätt inom de organ som regering och riksdag har till sitt förfogande. Men detta är som sagt inte så mycket att orda om, när nu socialdemokraterna har kommit fram till denna nya insikt, att det behövs en arbetsgrupp för att gå vidare.

Vårt förslag om en parlamentarisk arbetsgrupp är inte något nytt. Det går att hänvisa till motionen, där det med all tydlighet framgår att vad som åsyftas självfallet är en nordisk arbetsgrupp, som bör knytas till regeringens arbete för en kärnvapenfri zon i Norden.

Anf. 7 OSWALD SÖDERQVIST (vpk) replik:

Herr talman! Jag kan hålla med om att vår första reservation, om en zon fri från kemiska vapen, kanske är en markering. Men i andra sammanhang fäster vi ju ganska stor vikt vid markeringar. Jag tror att det hade varit mycket bra om vi i utrikesutskottet hade markerat att vi tycker att detta är ett bra förslag. Markeringar kan ju också vara ganska bra i andra sammanhang, när man själv tycker att ett förslag är bra.

Jag tycker att Sture Ericson använder en väldigt dålig argumentation när

det gäller detta med kärnvapen ombord på fartyg. Det är inte alls fråga om att inte erkänna att Östersjön skall vara och förbli ett internationellt hav. Vi hade ju en föredragning och en diskussion om detta i utrikesutskottet. Det är helt klart att Östersjön skall vara ett internationellt hav. Men det betyder inte att Sverige på sitt vatten och inne i sina hamnar för den skull behöver acceptera att fartyg som får gå på internationellt vatten så mycket de vill för med sig kärnvapen när de går in till svenska hamnar. Om vi återigen gör jämförelsen med Nya Zeeland, som är viktig, så betyder ju inte dess hållning – att vägra fartyg som inte kan garantera kärnvapenfrihet tillträde till sina hamnar – att Stilla Havet skall förklaras som icke internationellt vatten. Den sortens argumentation tycker jag att vi skall lämna därhän, Sture Ericson, och i stället hålla oss till sakfrågan, som är en politisk fråga. Den gäller huruvida Sverige är villigt att till alla kärnvapenmakter – såväl Sovjet, USA som eventuellt andra, kanske Frankrike – säga nej till fartyg som inte kan garantera kärnvapenfrihet när de går in på svenskt vatten. Detta har ingenting med Östersjön att göra.

Min reservation om en studie om kärnkraft och kärnvapen är inget inlägg i energidebatten, det vet Sture Ericson mycket väl. Det är fråga om sambandet mellan kärnkraft och kärnvapen, något som blir alltmer uppenbart och som vi måste ta hänsyn till när vi talar om nedrustning och kärnvapenspridning. Detta har jag uttryckt i min reservation och behöver därför inte utveckla det närmare.

Slutligen till detta som Sture Ericson säger om övertramp. Jag välkomnar en sådan debatt i utrikesutskottet. Sekretessen kan endast röra sådant som gäller den svenska utrikespolitiken, säkerhetsaspekter etc. och inte att man påvisar att partier som i utrikesutskottet intar en viss hållning ibland faller undan för alltför mycket högerpåtryckningar. Jag uppfattar min roll i utrikesutskottet som att just motverka sådana tendenser. Jag debatterar gärna detta i utrikesutskottet och även utanför om det behövs.

Anf. 8 STURE ERICSON (s) replik:

Herr talman! Jag börjar med Oswald Söderqvists svårigheter att hålla sina arbetspapper från utrikesutskottet för sig själv och inte springa ut till offentligheten med dem. Om Oswald Söderqvist gör det till en vana att i kammaren och i andra sammanhang läsa upp ur det arbetsmaterial som han har tillgängligt i sin egenskap av ledamot i utrikesutskottet, får detta naturligtvis till effekt att vi måste börja tänka oss för vad det är för arbetspapper som vi delar ut till ledamöterna. Vi får tänka oss för vad det är för utkast till skrivningar som vi lägger fram. Det kommer att försvåra arbetet. Vpk är ganska nytt i utrikesutskottet och har, som jag hittills har uppfattat det, betett sig något så när enligt reglerna. Men det här var ett klart övertramp. Jag ber att Oswald Söderqvist tänker över det. Vi får som sagt tillfälle att återkomma till detta.

Frågan om fartygsbesök i svenska hamnar har ett samband med vårt önskemål om att behålla Östersjön som ett fritt internationellt vatten. En annan metod än den vi valt för att försöka garantera att vi inte får besök av kärnvapenbestyckade fartyg i våra hamnar skulle mycket lätt kunna leda till att Östersjöns karaktär av fritt hav förändrades. Jag tror att detta är

någonting som Oswald Söderqvist och andra som vill påskynda ytterligare lagstiftning i dessa frågor skall fundera över en stund.

Det är tydligen inte det som står i reservationen som gäller. Gunnel Jonäng, utan det som står i motionen. Ni vill ha en nordisk grupp. Men ni har fortfarande inte klargjort i utskottet hur den svenska riksdagen skall kunna tillsätta en nordisk parlamentarisk grupp. Att den svenska riksdagen skulle tillsätta en nordisk parlamentarisk grupp är också ett rent konstitutionellt missfoster. Jag tror att vi måste försöka hitta en ny infallsvinkel. Den informella grupp som redan arbetar tror jag är en sådan. Det är mycket bra att centern är med där, det har jag markerat. Det är synd att inte folkpartiet och moderaterna deltar i det arbetet.

Anf. 9 GUNNEL JONÄNG (c) replik:

Herr talman! Det är naturligtvis inte på det viset att Sveriges riksdag kan fatta beslut rakt upp och ner om att tillsätta en nordisk arbetsgrupp. Saken måste naturligtvis tas upp i förhandlingar med de övriga nordiska länderna. Det är därför vi har sagt att riksdagen bör som sin mening ge regeringen till känna att en sådan parlamentarisk arbetsgrupp är angelägen för det fortsatta arbetet med zonfrågan i Norden.

Anf. 10 OSWALD SÖDERQVIST (vpk) replik:

Herr talman! Sture Ericson har vanan att låta påskina att hans motdebattör har svårigheter. Det sade han till mig alldeles nyss. I det här fallet är det emellertid Sture Ericson som har mycket stora svårigheter. Jag har inte alls några svårigheter. Jag finner det ganska naturligt att ta upp frågor som behandlas i utrikesutskottet, såvida det inte är sådant som berör den svenska säkerhets- och utrikespolitiken, och det tror jag att jag kan bedöma lika bra som Sture Ericson. Nu råkar det jag tog upp denna gång vara ganska besvärande för socialdemokraterna, eftersom jag påvisar att ni viker er alldeles för lätt för moderata krav. Då är det klart att ni får svårigheter. Därför kommer det här talet om övertramp. Men en sådan debatt tror jag inte att vi behöver frukta, den avvägningen skall vi säkert kunna klara av.

Det är ganska egendomligt, men i fråga om kärnvapen på fartyg har Sture Ericson verkligen svårigheter. En av de stora debatterna har gällt flottbesök av kärnvapenbestyckade fartyg i Göteborg, sade han. Den gången kom de från USA, de kunde ha kommit från vilken annan stat som helst. Då får man fråga sig: Vad har detta med Östersjön att göra? Vi får väl vidga kravet på att Nordsjön skall bibehållas som ett internationellt vatten. Det är det väl ingen som ifrågasätter, lika litet som man ifrågasätter kraven rörande Östersjön. Den springande punkten är om den svenska regeringen har kurage nog att säga att vi kräver garantier för att flottbesökande fartyg från andra mariner är fria från kärnvapen. Annars tar vi inte emot dem. Så har Nya Zeeland gjort. Försök inte blanda bort korten med att tala om Östersjön i detta sammanhang, det hör inte hit, Sture Ericson. Litet bättre debatteknik får man väl begära i alla fall.

Kärnkraft-kärnvapen skall vi kanske inte ta upp, men jag vill ställa frågan igen till Sture Ericson: Vilka utredningar har gjorts internationellt eller i Sverige, som tydligt har klarlagt sambandet mellan kärnkraft och kärnvapen? Nämn någon!

Anf. 11 STURE ERICSON (s) replik:

Herr talman! Om inte arbetspapper förblir arbetspapper utan är någonting som man läser upp i kammaren och kanske redovisar i tidningar m. m. försvarar det arbetet i ett utskott. Utrikesutskottet är litet speciellt därför att vi där har arbetspapper som absolut inte bör redovisas öppet. Jag är inte villig att gå vidare i ett samarbete med Oswald Söderqvist i utskottet om hans eget omdöme skall avgöra vad som skall läsas upp i kammaren eller redovisas offentligt. Då har han definitivt försvarat arbetet och gjort det nödvändigt för oss att, innan vi går till utskottssammanträden, ransonera våra arbetspapper och hålla igen med förslag till skrivningar. Allt i ett utskott, där arbetet faktiskt går ut på att försöka producera en gemensam text, är inte av den karaktären att det bör läsas upp i olika versioner. Det är inte så utskottsarbete får bedrivas. Att inte Oswald Söderqvist har förstått det efter alla sina år i riksdagen förvånar mig litet grand. Jag tror att han är medveten om sitt övertramp, även om han inte vill medge det nu.

Östersjön var ett tilläggsargument. Jag hänvisade till den utförliga argumenteringen i utskottets skrivning där andra aspekter tas upp. Men jag gjorde i mitt första inlägg ett försök att komma med ytterligare ett argument, som jag tror är relevant. Vi kan inte ha en lagstiftning för västkusten och en för ostkusten. Samma regler måste ju gälla för Östersjöhamnarna som för västkusthamnarna. Därför kommer Östersjöargumentet in i bilden. Oswald Söderqvists försök att blanda hort korten genom att tala om Göteborg var i det sammanhanget inte speciellt lyckat.

Jag ber att få läsa upp vad som sägs till alla besökare: "Det råder generellt förbud att medföra kärnvapen vid besök i Sverige. Sveriges regering utgår från att detta förbud strikt iakttages." Detta meddelas alla besökare, och vi förväntar oss att alla länder som sänder sina fartyg till våra hamnar respekterar detta. Det är en metod som, tills vidare, förefaller som den enda rimliga och möjliga att följa.

I vad gäller redovisningen av sambandet mellan kärnkraft och kärnvapen är det ett gammalt vpk-önskemål som utförligt har redovisats, stötts och blötts tidigare. Det som Oswald Söderqvist är ute efter finner inte utskottet tillföra denna diskussion särskilt mycket. Det är därför vi har skrivit som vi har gjort. Oswald Söderqvist får hitta något annat forum än utrikesutskottet för att föra fram detta förslag.

Talmannen anmälde att Oswald Söderqvist anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 12 MARGARETHA AF UGGLAS (m):

Herr talman! Även om mötet i Reykjavik inte ledde fram till en överenskommelse, så måste de diskussioner som fördes i den isländska huvudstaden ändå betraktas som historiska. Stormakterna var där ense om att under en femårsperiod reducera de landbaserade, ubåtsbaserade och flygburna strategiska kärnvapenstridskrafterna till hälften av dagens nivå. Den oenighet om tillämpningen av ABM-avtalet, som gjorde en omedelbar överenskommelse omöjlig, uppkom när det långt svårare steget från en halvering till en total eliminering av olika strategiska stridskrafter diskuterades.

Den nedrustningsprocess som syntes så nära ett märkligt genombrott i Reykjavik lär komma att fortsätta, även om den tar sin tid. Av särskild betydelse synes så här i efterhand vara att tanken på ett kärnvapenfritt Europa och i förlängningen en kärnvapenfri värld fått högst påtaglig realitet. I de västeuropeiska huvudstäderna och inom Nato övervägs nu med förnyat allvar vad ett bortdragande av medeldistansmissilerna skulle komma att medföra för nuvarande och framtida balans i Europa. I Förenta staterna studerar militärledningen vad ett skrotande av de ballistiska missilerna skulle komma att innebära.

Den oro som Reykjavikmötet synes ha väckt i de västeuropeiska huvudstäderna har en mycket naturlig förklaring. En denuklearisering av Europa rör vid mycket centrala säkerhetspolitiska föreställningar, etablerade sedan decennier. Det är förstaeligt om västeuropeerna, som just har stretat sig igenom medeldistansmissilernas utplacering, ställer sig något avvaktande inför en amerikansk-sovjetisk överenskommelse, innebärande att SS-20, jämte Pershing II och kryssningsmissilerna försvinner, samtidigt som de sovjetiska korträckviddiga SS-21-23 blir kvar och de konventionella styrkeduceringsarna inte har påbörjats.

Aftenposten i Oslo uttrycker saken sålunda i en ledare den 27 november i år:

Var står Västeuropa om Sovjet blir ensam om att på denna kontinent ha atomraketer? Och vilken möjlighet finns det att få likvärdighet i konventionella styrkor om man i väst börjar med att kasta bort det enda förhandlingskort man har? Det är inte bara i "enkelte västeuropeiska huvudstäder" som denna fråga bör ställas. Det gäller också här hemma, påpekar Aftenposten.

Herr talman! Nedrustningen måste företas så att både öst och väst känner att deras säkerhetspolitiska intressen tillvaratas. I denna ekvation ingår också den sovjetiska oron för det amerikanska SDI-programmet.

Den svenska inställningen i dessa frågor uttrycks väl i en skrift om den svenska nedrustningspolitiken utgiven av den sittande försvarskommittén. Där heter det bl. a.:

"Med tanke på de politiska och militära sambanden mellan kärnvapen och konventionella rustningar är det angeläget att de nedrustningsåtgärder som Sverige eftersträvar är utformade så att balansen mellan maktblocken i Europa ej rubbas. En minskning eller, på längre sikt, en eliminering av kärnvapnen torde förutsätta överenskommelser om de konventionella styrkorna i Europa."

I ett annat avsnitt sägs:

"Avtal om rustningsbegränsning och nedrustning bör således vara så utformade, att de inte försämrar säkerheten för någon stat. De bör vidare innehålla bestämmelser om rimlig kontroll."

Det är detta viktiga krav på balans som vi tyckte att utskottet borde ha betonat bättre när det gällde resolutionen om icke-förstaanvändning av kärnvapen. Därav det moderata särskilda yttrandet.

När det gäller vårt särskilda yttrande beträffande frågan om frysning av kärnvapenarsenalerna på nuvarande nivåer understryker vi där det enligt vår mening tämligen uppenbara, att det synes vara mer ändamålsenligt att arbeta vidare med förslagen från Reykjavik än att nu hamna i komplicerade frysdiskussioner.

Sture Ericson tycktes inte gilla att vi hade gått från reservationer till särskilda yttranden på dessa punkter. Jag ser detta som framsteg, framför allt därför att det avspeglar den process som under sex år har ägt rum i FN. Det är i själva verket så att dessa förslag har utvecklats under de här sex åren och flera länder, däribland Norge, har ändrat sin röstning i FN. Sture Ericson hade chansen att denna gång se till att det bara fanns ett moderat särskilt yttrande i utskottsbetänkandet genom att gå med på en enda mening som handlade om balansen och som kunde ha tagits direkt ur den svenska röstförklaringen i FN, gjord för 14 dagar sedan. Men det ville inte Sture Ericson. Det kanske var för att få ett meningsutbyte här i kammaren – han brukar gilla sådant.

Skall nedrustningsprocessen bli framgångsrik krävs ett ökat förtroende mellan parterna. Här spelar förhandlingarna inom ESK:s ram en betydelsefull roll. Det är glädjande att Stockholmskonferensen blev framgångsrik. Förhoppningarna måste nu inriktas på att överläggningarna i Wien ger konstruktiva resultat. I dessa förhoppningar får inte enbart ingå en omsorg om de militära förtroendeskapande och nedrustande åtgärderna utan också insatser för att föra de andra korgarna framåt – de som handlar om mänskliga rättigheter, kontakter över gränserna, ekonomiskt utbyte m. m.

Processen till förmån för avspänning i Europa och världen måste uppmärksamma de central- och östeuropeiska folkens legitima krav på frihet och mänskliga rättigheter. För folken i Centraleuropa är Helsingforsprocessen sedd som en helhet oerhört viktig. Om detta vittnar bl. a. bildandet av de många Helsingforsgrupperna i öst. Förföljelsen av dessa grupper måste påtalas i Wien. Visst finns det opposition i öst, Oswald Söderqvist. Det är bara det att den fångslas.

Folkens förhoppningar i öst får inte svikas i de fortsatta ESK-förhandlingarna. Då vinnes ingen stabilitet i Europa. Framsteg måste uppnås på alla Helsingforsavtalets sakområden.

Självfallet hyser vi svenskar en förhoppning om en fortsatt Stockholmskonferens. Jag vill i detta sammanhang gärna erinra om vad Carl Bildt sade i Helsingfors om det angelägna i att de neutrala staterna i ett sådant fall verkar för att de neutrala staternas säkerhetsintressen i bl. a. krislägen särskilt uppmärksammas:

”Samtidigt som det såväl i Madrid som i Stockholm var klart, att de neutralas och alliansfrias betydelse för att föra arbetet framåt var stor, har erfarenheterna från Stockholm visat på de långsiktiga riskerna för att blockuppställningarna får en utformning som i vissa lägen kan försvåra de neutrala staternas säkerhetssträvanden.”

Sverige har här egna högst legitima intressen att bevaka.

Utskottet behandlar i sina skrivelser en lång rad frågeställningar på nedrustningsområdet, där bl. a. Sverige gör väsentliga insatser. Då utskottet är enigt tar jag nu inte upp varje delfråga.

Utskottet har en utförlig skrivning om frågan om kärnvapenfria zoner. Av särskilt intresse är beskrivningen av behandlingen i FN av frågan om s. k. negativa säkerhetsgarantier. För Sveriges vidkommande är det av avgörande betydelse att en negativ säkerhetsgaranti inte utformas så att vi hamnar i ett avtalsförhållande till en garantigivande kärnvapenmakt.

För övrigt står vi inom moderata samlingspartiet bakom det gällande riksdagsuttalandet om en kärnvapenfri zon i Norden. Det europeiska samband som våra nordiska vänner i väst gärna betonar i zondiskussionen synes snarast ha fått ökad relevans efter Reykjavik. Som statsminister Carlsson framhöll, likaledes i Helsingfors:

”Zontanken har ett klart samband med förhållandena i Europa som helhet. Det skulle vara lättare att förverkliga zonen om andra säkerhetspolitiska uppgörelser i vår världsdel möjliggör ökat förtroende, nedrustning och en minskad roll för kärnvapen.”

Med det anförda ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utrikesutskottets hemställan.

Anf. 13 STURE ERICSON (s) replik:

Herr talman! Margaretha af Ugglas lyckades få det till att det var mitt fel att moderaterna hade skrivit särskilda yttranden. Jag skulle ha motsatt mig den moderata skrivningen. Oswald Söderqvist hade nyss den motsatta beskyllningen mot mig.

Den skrivning som inte är möjlig i detta sammanhang är: ”En avgörande förutsättning är emellertid också att det kan anses råda balans mellan de konventionella styrkorna på båda sidor.”

Detta är icke svensk politik som jag har tytt den. Vi har talat om önskvärdheten av ökad balans på lägre nivå, men vi har aldrig gjort det till en avgörande förutsättning. Och vi har inte varit så oprecisa som man är i det särskilda yttrandet när man säger att det skall anses råda balans mellan de konventionella styrkorna. Vi anser i stället, vilket står i de resolutionstexter som vi har röstat för i FN, att det grovt sett redan råder balans i Europa. Det är anledningen till att vi ställer upp på kärnvapenfrysningen, vilket moderaterna inte gör.

Det är inte bara så att den moderate partiledaren har talat om en kaskad av illa underbyggda och alltmer reservationslösa omfamningar av sovjetiska paradtankar, utan han stod här i kammaren för fyra år sedan och talade om att ”Sverige ställer sig bakom krav som mig veterligen inte stöds av några regeringar utanför de intimt sovjetallierades krets”. Det gällde förslag som regeringen framförde i FN 1982, och de stöds numera av flera Natoländer. Är det möjligen det förhållandet att stödet för dessa förslag från Nato har ökat som gör att moderaterna nu har trappat ned från reservation till särskilt yttrande?

För övrigt tyckte jag nog att det fanns en del egendomligheter i det resonemang som Margaretha af Ugglas förde i inledningen av sitt anförande. Är det så att moderaterna inte är för ett bortdragande av medeldistansmissilerna i Europa? Resonemanget plus citatet ur Aftenposten tyder jag så, att moderaterna vill ha kvar medeldistansmissilerna, alltså SS 20 på den östliga sidan och Pershing och cruise missile på den västliga. En förutsättning för att det skall ske någonting i detta avseende är tydligen att det uppstår någon form av balans.

Slutligen har jag förstått att Margaretha af Ugglas sitter i redaktionsledningen för Svensk Tidskrift. Där skriver man att vi i Sverige, när vi håller på med nedrustningspolitik, sysslar med fel frågor och i stället serverar en

”folkhemsk grynvälling av SIPRI-statistik, tältande tanter och så in i Norden kärnvapenfria zoner”.

Är det Margaretha af Ugglas som har skrivit det här?

Anf. 14 OSWALD SÖDERQVIST (vpk) replik:

Herr talman! Jag skulle vilja säga till Margaretha af Ugglas: Visst – oppositionen i Östeuropa är förtryckt; där finns ingen yttrandefrihet i det här fallet. Men detta bör ju inte anföras som ursäkt för att vi inte skall kritisera den andra sidan. Sådan kritik framför aldrig ni moderater. Ni tar aldrig upp någonting från NATO-sidan eller USA-sidan som är dåligt.

Under åren från 1970 och framåt har det faktiskt funnits en mycket kraftig opposition i de västeuropeiska staterna härvidlag. Det finns ett begynnande tryck här och man anser sig utnyttjad och indragen i USA:s strategi, man inser att Västeuropa ur denna synpunkt är avsett som en krigsskådeplats. – Naturligtvis finns det motsvarande opposition på den andra sidan.

Det är ju detta som är så intressant för oss européer, och det borde vi ställa upp på. Vi borde sträva efter att på sikt åstadkomma ett uppbrytande av allianserna och få bort de två stora makternas dominans över Europas mindre och medelstora stater. Man kan säga vad man vill om Frankrike – den frågan har debatterats i andra sammanhang – men det här är i alla fall ett av de bärande elementen i Frankrikes politik.

Det finns alltså en ny trend – för att nu använda ett sådant här inne-uttryck – i dagens Europa med en ökande opposition mot de två stora makternas dominans. Detta tycker jag att vi skall ta till oss och säga att det är bra. Men det vill ni inte göra, utan ni vill bara tala om förtrycket i Östeuropa, ett förtryck som finns – det håller jag med om.

Anf. 15 MARGARETHA AF UGGLAS (m) replik:

Herr talman! Helt uppenbart är det så att vi tycker att det är alldeles förbaskat bra att det finns öppenhet, frihet, opposition, diskussionslusta i den fria västvärlden. Det är ju därför som vi aldrig kan stå neutrala mellan väst och öst – just på grund av att det finns sådana här faktorer i väst – medan det i Östeuropa visserligen finns en opposition, men den fångas. Det är den stora skillnaden, och det är därför vi ser olika på väst och öst.

Till Sture Ericson återigen: Det har ju skett en utveckling av dessa resolutioner, av dessa förslag. Det vore väl skam om inte fyra års diskussioner i FN och andra internationella fora hade fört förslagen framåt. Det är ju detta som har skett. Därför har så många länder ändrat sin röstning, och därför kan också vi se en utveckling och kan ändra vår inställning.

Det är möjligt, Sture Ericson, att det nästa år inte behövs några särskilda yttranden alls. Det vore väl ett framsteg om vi tyckte ännu mera lika.

När det gäller inledningen av mitt anförande och citatet från Aftenposten, så rörde det sig om ett sätt att belysa reaktionerna i de västeuropeiska huvudstäderna. Dessa reaktioner hör ju till de intressantare efter Reykjavikmötet – också för oss – även om Sverige tillhör Nordeuropa. Den oro som avspeglas i reaktionerna gäller detta att man vid Reykjavikmötet icke tog upp de kortsträckviddiga sovjetiska missilerna. Det är naturligtvis en mycket viktig fråga för Europas länder – dessa missiler måste finnas med i en överenskommelse om utveckling av kärnvapen.

Anf. 16 OSWALD SÖDERQVIST (vpk) replik:

Herr talman! Ja visst, Margaretha af Ugglas, jag säger ju att jag håller med om detta. Men då är det viktigt att ni också uppmärksammar den andra sidan, och jag har aldrig någonsin hört en representant för moderaterna här i Sverige – inte heller Margaretha af Ugglas – uttala ett stöd för fredsrörelserna i Västeuropa. Jag syftar på de stora rörelserna i Holland, i Storbritannien, i Italien, för att inte tala om vår egen svenska fredsrörelse. Dessa rörelser har ni aldrig stött, utan ni har ständigt fördömt dem och anklagat dem för flummighet och allt vad det varit.

Men detta är en opposition som det är viktigt att vi tar till oss. Då måste man också erkänna att den finns. Dessa rörelser stöder ni aldrig, utan ni talar bara om förtrycket i Östeuropa – och jag erkänner att det finns ett sådant förtryck där. Men ni måste också se på den andra sidan och stödja de krafter som finns härvidlag och som vill ha nedrustning och fred. Det duger inte att bara stå här i kammaren och allmänt säga att man är för nedrustning och fred, när man inte stöder dessa krafter i Västeuropa och inte ens fredsrörelserna i vårt eget land. Här har ni aldrig stött några fredsrörelser.

Det är detta som är det avgörande för er ståndpunkt, och det är detta som gör att jag måste tala till er så som jag nu gör.

Anf. 17 STURE ERICSON (s) replik:

Herr talman! Först och främst detta med medeldistansmissilerna och den konventionella balansen i Europa. Jag tycker faktiskt att det resonemanget är litet flummigt. Ställer moderaterna upp på den linje som vi andra följer, att det vore väldigt bra om man kunde förhandla bort medeldistansmissilerna, och att Europa utan medeldistansmissilerna inte skulle drabbas av någon ökad risk? Eller är det så att ni vill ha kvar dessa missiler? Jag tyckte att det lät så på resonemanget.

När det sedan gäller frysningsresolutionerna och icke-första-användnings-resolutionerna så har de inte förändrats. Vad som står i dessa resolutioner är detsamma som när Bildt körde med de tirader jag tidigare citerat. Det som hänt och det som har ändrat moderaternas uppfattning här i riksdagen är att den norska borgerliga regeringen i fjol hade inrikespolitiska problem och inte hade majoritet i stortinget längre för ett nej till frysningen, utan ändrade sin röstning. Om jag minns rätt så var det kristeligt folkeparti som drabbades av samvetskval i den här frågan. Därför hade Willoch inte längre majoritet utan blev som sagt tvungen att ändra sin röstning.

Genast läser då Carl Bildt och Margaretha af Ugglas Aftenposten och ändrar moderaternas politik här i den svenska riksdagen. Så NATO-beroende får man inte vara när man bedriver svensk säkerhetspolitik, Margaretha af Ugglas.

För övrigt skulle jag gärna vilja veta vem som är upphovsmannen till det här med folkhemsk grynvälling av SIPRI-statistik, tältande tanter och så in i Norden kärnvapenfria zoner, som jag citerade i mitt förra inlägg. Är det eller är det inte Margaretha af Ugglas som har skrivit detta?

Anf. 18 MARGARETHA AF UGGLAS (m) replik:

Herr talman! För att ge ett ordentligt svar på den senaste frågan krävs det en viss källforskning. Jag kan inte åstadkomma detta på stående fot, men jag lovar att ge Sture Ericson besked senare.

Det är självklart att vi i moderata samlingspartiet vill ha bort medeldistansmissilerna. Vi vill ha bort de korträckviddiga missilerna, vi vill ha bort de strategiska kärnvapnen – precis som alla andra i den här kammaren.

Men den centrala frågeställningen, Sture Ericson, är ju att det måste ske på ett sådant sätt att alla länder och stater känner att deras säkerhetspolitiska intressen – över huvud taget deras säkerhet – är tillgodosedda. Det måste ske så att det blir balans. Står Sture Ericson bakom den gula skriften om nedrustningspolitik som jag citerat ur? Där finns allt detta föredömligt väl uttryckt. Jag tror att Sture Ericson har varit ordförande i arbetsgruppen, och det här sambandet är som sagt utmärkt väl uttryckt. Jag tror inte att det skall vara så svårt för Sture Ericson att förstå sambandet.

Vi vill ha bort medeldistansmissilerna, de korträckviddiga missilerna och de strategiska vapnen. Men det måste ske på ett sådant sätt att nationerna känner att deras säkerhetsintressen är tillvaratagna. Annars kommer ingenting att hända.

Oswald Söderqvist kom med en svepande anklagelse att jag skulle vara förvånad över att Oswald Söderqvist så har trängt in i moderata samlingspartiets politik till vardags och i helg och söcken att han vet allt vad vi har för oss varenda minut. Men det är alldeles uppenbart att Oswald Söderqvist vet väldigt litet om mitt eget program, när jag åker runt i landet och medverkar vid olika debatter som handlar om fred och frihet och träffar representanter för alla möjliga arbetsgrupper och fredsgrupper och deltar i diskussioner. Det gör vi alla på vanligt sätt. Jag är säker på att alla inom moderata samlingspartiet gör det. Det gäller fred och frihet – vi har ju oförsyntheten att tillägga ordet frihet, och det är det som är svårsmält, skulle jag tro.

Talmannen anmälde att Oswald Söderqvist anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 19 RUNE ÅNGSTRÖM (fp):

Herr talman! Det var ett intressant utspel som utrikesminister Sten Andersson gjorde i Kiruna i går, om att Sverige skulle gå i bräschen för en satellitövervakning av ett provstopp för kärnvapenprov. På Esrangebasen finns i dag en betydande kompetens inom rymdteknologin, och om den kunde användas i fredens tjänst för detta ändamål vore det ett stort framsteg då det gäller den viktiga punkten i ett globalt nedrustningsprogram: möjligheterna att övervaka ingångna överenskommelser på nedrustningsområdet.

Utrikesministerns propå stämmer väl med den åsikt folkpartiet flera gånger framfört, att de neutrala staterna måste skaffa sig kompetens för att kunna möta stormakterna vid förhandlingsbordet på en någorlunda jämbördig kunskapsnivå. Den tekniska utvecklingen går numera med svindlande hastighet och blir alltmer resurskrävande då det gäller att upptäcka och erövra yttre rymden, och med detta följer att detta område blivit en

tummelplats för stormakternas taktiska dispositioner på det militära området.

Det är främst de båda supermakterna, USA och Sovjet, som haft resurser och intresse för vapensystem i yttre rymden. Båda har utvecklat s. k. ASAT-system, dvs. vapensystem för bekämpning av satelliter. USA satsar dessutom på ännu en dimension effektivare rymdvapensystem, det s. k. SDI. Det var ju USA:s fasthållande vid planerna på SDI som gjorde att mötet i Reykjavik inte gav det positiva resultat som en hel värld hoppades på.

Vid sin senaste session våren 1985 beslöt nedrustningskonferensen i Genève (CD) att tillsätta en ad-hoc-kommitté för förhindrande av kapprustning i yttre rymden. Kommitténs arbete är av utredande karaktär. Viljan att enas om en behandling av denna fråga i CD är särskilt starkt markerad bland de neutrala staterna, dit Sverige hör, som anser att rymdfrågorna bör tas upp i multilaterala förhandlingar och inte exklusivt förbehållas förhandlingar mellan USA och Sovjet. Det kan inte accepteras vare sig av säkerhetsskäl eller folkrättsligt att de båda supermakterna delar upp herraväldet över rymden sinsemellan, varigenom de också behärskar jorden.

Utrikesministrarnas tankegångar kring en övervakningssatellit för att kontrollera militära aktiviteter av skilda slag får spontant stöd från folkpartiet. Vi ser ett initiativ i den riktningen också som en markering av att de mindre nationerna på vår jord måste bli mera aktiva i det direkta nedrustningsarbetet. Den passiva väntan på vad som kan komma fram ur det slutna rummet där USA:s president och Sovjets ledare sitter och byter pjäser i ett schackspel om mänsklighetens överlevnad måste på något sätt brytas. Ett fördjupat samarbete mellan de neutrala staterna och ett effektivt nyttjande av deras samlade kompetens och kunskap är ett medel. Ett annat medel är den allmänna påverkan och opinionsbildning som den från regeringar fristående fredsrörelsen kan åstadkomma. Ett massivt tryck från en väl samlad mänsklighet rör inte ens en superpower-ledare på.

Men bilden av nedrustningssträvandena är inte odelat mörk. Trots att de första tolkningarna av Reykjavikmötet var mycket pessimistiska har senare analyser visat på att de båda parterna närmat sig varandra på flera viktiga punkter. Det gäller en halvering av de strategiska vapnen under en femårsperiod. Det gäller ett tillbakadragande av alla medeldistanskärnvapen från Europa, och det gäller en samsyn på framtida kärnvapenprov. En optimistisk bedömning är då att en uppgörelse mellan USA och Sovjet finns inom räckhåll på dessa områden. Till grund för den finns uttalanden från både amerikanskt och sovjetiskt håll om att förslagen ligger kvar på förhandlingsbordet.

Stockholmskonferensen arbetade länge i en "tuggummiatmosfär", med ett omtuggande av nationella argument för och emot förslag på åtgärder som säkerhetsgarantier. Något egentligt dödläge uppstod dock aldrig under de tre konferensåren, och jag kan, utan att vara svenskt övermaga, påstå att den svenska delegationen spelade en viktig roll då det gällde att hålla förhandlingsgrytan kokande. Trögheten satt kvar ända till slutdagen av konferensen, men genom att klockorna stoppades fick konferensen i tid klart ett dokument som man kan beteckna som den första substantiella överenskommelsen av konkret militär natur som slutits under 1980-talet. Det är också det mest

positiva resultat som uppnåtts sedan ESK-processen startade i Helsingfors 1975.

'Stockholmskonferensen har, som uttryck betraktat, fått en positiv klang. Stockholm som konferensstad har fått ett definitivt genombrott, och när man redan nu talar om en uppföljningskonferens till Wienmötet nämns Stockholm som ett ledande alternativ. Det finns dock ett problem i sammanhanget – de fina konferenslokaler som står vid Sergels torg står inte längre till buds för ändamålet. För en utanför den kommunala processen stående person är det närmast ofattbart att Stockholms kommun spolierar en framtida användning av dessa lokaler för konferensändamål. De är ju perfekt skräddarsydda för ändamålet, och en framtida permanentning av Stockholm som konferensstad ger också direkt och indirekt pengar i kassakistan. Nog om detta – Stockholm måste på kort tid ta fram ett nytt konferenscentrum, så att Sverige kan tacka, ja om vi får erbjudandet att ta emot en uppföljningskonferens efter Wienmötet.

Herr talman! Jag skall be att få återkomma i ett senare anförande beträffande vissa frågor som rör utskottets behandling. Min taletid är ute.

Anf. 20 MAJ BRITT THEORIN (s):

Herr talman! Låt mig börja med en liten kommentar till moderaternas reservation om kärnvapenfrysningen. Det verkar trots allt som om moderaterna ännu inte har upptäckt vad resolutionen om kärnvapenfrysning innehåller. Den innehåller en gemensamt eller ensidigt vid samma tidpunkt deklarerad kärnvapenfrysning, och det behöver man inte förhandla om – det är alltså en deklarerad kärnvapenfrysning. Därifrån skall sedan förhandlingar vidta om hur nedrustningen skall gå till. Så har resolutionen sett ut i alla år, och det gör den fortfarande. I år har 139 länder ställt sig bakom resolutionen medan 12 länder gick enot.

Jag hoppas att den litet underliga argumentation som finns i det särskilda yttrandet från moderaterna kan försvinna. Det vore ju bättre om man också i själ och hjärta delade hela den övriga riksdagens uppfattning om behovet av en kärnvapenfrysning. Det kan rimligen inte vara så att det goda får bli det bästa fiende, dvs. att man inte skall agera genom kärnvapenfrysning därför att supermakterna här visat ett större intresse för vissa direkta nedrustningsåtgärder som vi ännu inte har sett resultatet av.

Herr talman! Låt mig nu övergå till att säga att på det storpolitiska planet har under det gångna året den amerikansk-sovjetiska dialogen fortsatt att stå i centrum för uppmärksamheten. Förenta staterna och Sovjetunionen har nu i snart två år fört bilaterala förhandlingar om rymdvapen, strategiska kärnvapen och medeldistansvapen. Expertmöten har ägt rum mellan dem om t. ex. kärnvapenprov och kemiska vapen.

Denna dialog och utbytet av konkreta förslag har väckt förväntningar. President Reagan och generalsekreterare Gorbatsjov har spått på dessa förväntningar. De gjorde det för ett år sedan när de träffades i Genève och förklarade att ett kärnvapenkrig inte kunde vinnas och aldrig fick utkämpas, att de inte skulle eftersträva militär överlägsenhet, och att de med större kraft skulle arbeta på att snabbt nå resultat i bilaterala och multilaterala förhandlingar. De gjorde det redan före Reykjavik genom att, från bägge

sidor. lägga fram långtgående förslag om kärnvapennedrustning.

Sedan dess har optimism och pessimism snabbt avlöst varandra. Reykjavikmötet för två månader sedan blev dramatiskt. För ett ögonblick sag det ut som om det otroliga skulle bli sant och som om det näst intill omöjliga höll på att bli verklighet.

Den överenskommelse man ser ut att ha haft inom räckhåll skulle ha kunnat bli historiens mest långtgående nedrustningsavtal. Men de två låt tillfället glida dem ur händerna.

Parterna lyckades ändå närma sig varandra på flera viktiga områden. Formella överenskommelser ingicks inte, men en god grund lades för resultat i de bilaterala förhandlingarna - om viljan verkligen finns.

Oenigheten om vad som höll på att hända i Reykjavik har sedan tilltagit. Det som nu pågår kan delvis ge intryck av att vara en organiserad reträtt från vad vissa upplevt som en alltför utsatt position.

Vissa element i en preliminär eller villkorad överenskommelse kan urskiljas i de rapporter vi fått:

I fråga om strategiska kärnvapen var man överens om en minskning av antalet stridsspetsar till cirka hälften på fem år. På ytterligare fem år skulle alla ballistiska strategiska kärnvapen elimineras, eller enligt vissa uppgifter alla strategiska kärnvapen.

Man var enig om att dra bort alla amerikanska och sovjetiska medeldistanskärnvapen från Europa - en åtgärd vi från svensk sida skulle välkomna. 100 vardera skulle behållas på den amerikanska kontinenten och i den asiatiska delen av Sovjetunionen. Man talade vidare om en frysning av eller ett tak för kärnvapen med kortare räckvidd, dvs. mindre än 1 000 km, men det är inte klart vad detta egentligen skulle ha inneburit.

I fråga om kärnvapenprov tycks man ha varit nära en överenskommelse om ett slags stegvis process.

Rymdfrågan var tydligen den avgörande stöttestenen i Reykjavik. Bägge sidor tillmäter, från olika utgångspunkter, det amerikanska SDI-programmet en helt central betydelse.

Världen har all anledning att kräva att Förenta staterna och Sovjetunionen nu söker lösningar på återstående frågor, inte minst på rymdområdet. ABM-avtalet behöver inte ändras. Det är avtalsparternas uppgift att själva finna en gemensam tolkning av avtalet. Därigenom kan de bidra till att stärka det. Men Sverige hoppas att ABM-avtalet, liksom alla andra avtal på nedrustningsområdet, kommer att tolkas så att största möjliga restriktioner åläggs parterna.

Palmekommissionen lade vid sitt möte i Budapest, några veckor efter Reykjavikmötet, fram ett förslag till hur dessa problem kan angripas. Kommissionen konstaterade att vad som i dag krävs är en överenskommelse om var skiljelinjen skall dras mellan tillåten forskning och förbjuden testning och utveckling av ABM-system.

För att lösa denna fråga borde Förenta staterna, framhöll kommissionen, presentera sitt forskningsprogram på detta område för de närmaste tio åren. Sovjetunionen bör ges möjlighet att i denna presentation identifiera exakt vilka aktiviteter som man anser strider mot avtalet. Sovjetunionen bör göra motsvarande presentation av sin forskning. Med utgångspunkt i detta utbyte

Nedrustning

av faktiska planer bör sedan parterna söka sig fram till en gemensam avtalstolkning.

Det är intressant att notera att Reykjavikmötet faktiskt antydde en omprövning av något som varit av grundläggande betydelse för det internationella säkerhetssystemet under snart fyrtio år, nämligen kärnvapenavskräckningen. Man diskuterade inte bara numeriska begränsningar av olika vapenkategorier utan deras *totala* avskaffande.

Kärnvapenavskräckningen kan inte utgöra en grund för internationell fred och stabilitet. Den kan inte avskaffas över en natt genom önsketänkande eller slagord. Den kan absolut inte avskaffas genom tekniska genombrott i utvecklingen av s. k. defensiva vapensystem.

Som Olof Palme sade i Genève i fjol, är det helt klart att ett projekt av SDI-typ "kommer att öka kapprustningen i stället för att göra kärnvapen obsoleta och att det därför kommer att bli ännu ett bidrag till den fortsatta vertikala kärnvapenspridningen. Antalet stridsspetsar på varje missil kan komma att ökas som en motåtgärd. De offensiva missilerna kan modifieras för att göras mindre sårbara. Antalet luftburna vapen och då särskilt kryssningsrobotar kan ökas betydligt. Och system för att bekämpa ett försvarssystem mot ballistiska robotar kan komma att utvecklas. Sammanfattningsvis: kärnvapenkapprustningen skulle åter accelerera."

Vägen till kärnvapens avskaffande går genom balanserad och ömsesidig nedrustning av både konventionella styrkor och kärnvapen. På så sätt kan förtroende byggas och förutsättningar skapas för gemensam säkerhet.

Sverige måste nu ta till vara alla tillfällen som ges för att påminna Förenta staterna och Sovjetunionen om vad de själva åtagit sig – att förhindra en kapprustning i rymden och avsluta den på jorden, att slutligen avlägsna alla kärnvapen, överallt. De säger själva att alla de förslag de lagt i Reykjavik ligger kvar på förhandlingsbordet. Sverige är självfallet besviket över att förväntningarna på väsentliga resultat i Reykjavik inte infriades. Det är nödvändigt att man finner vägar för att gå vidare från de principiella överenskommelser som ändå nåddes i Reykjavik.

Nedrustning angår alla stater. Därför är det naturligt för Sverige att kräva att nedrustningsförhandlingar framför allt förs i multilaterala former. Vi har all anledning att peka på resultat som uppnåtts i multilateral förhandlingsverksamhet.

Dess möjligheter demonstrerades tydligt av den framgångsrika Stockholmskonferensen. Konferensens resultat är både politiskt och militärt betydelsefullt, för svenska säkerhetsintressen och för europeisk säkerhet och samarbete.

Ett fullständigt provstopp är en nyckelfråga i arbetet för kärnvapenedrustning.

Det har nu gått över 30 år sedan Indiens premiärminister Nehru först reste kravet på ett provstopp. Ingen fråga har som denna kommit att stå i centrum för nedrustningsdebatten och den folkliga opinionens arbete – på goda grunder.

Ett fullständigt provstopp är viktigt för att hejda den kvalitativa utvecklingen av kärnstridsspetsar. Ett fullständigt provstopp skulle motverka fortsatt kärnvapenspridning. Det skulle politiskt bli en vändpunkt och visa

att kärnvapenmakterna menar allvar med sina högtidliga deklARATIONER om stopp för kapprustningen med kärnvapen.

Från amerikansk sida sägs att ett provstopp bör vara ett mål endast på lång sikt. Enligt svensk uppfattning är det mer angeläget att förbjuda kärnvapenprov *nu* – när kärnvapen finns i överflöd och när nya och mer sofistikerade system ständigt utvecklas.

Sverige har, som utrikesutskottet i sitt betänkande uppmärksammar, särskilt på verifikationsområdet kunnat göra betydelsefulla insatser. FOA:s arbete på detta område har varit framgångsrikt och utomordentligt värdefullt. Vi spelar en mycket aktiv roll inom den seismologiska expertgruppen vid nedrustningskonferensen i Genève liksom för femkontinentinitiativets verifikationserbjudande.

Det finns i dag inga tekniska hinder för att kontrollera ett provstopp. Verifikationssvårigheter kan inte av någon med anspråk på trovärdighet anföras som skäl för att motsätta sig ett provstopp.

Det finns bred politisk enighet i Sverige om att protestera mot *alla* kärnvapenprov – oavsett vem som spränger. Det kommer vi att fortsätta med. Det kommer vi att göra om Förenta staterna fortsätter att spränga och om Sovjetunionen låter sitt moratorium löpa ut vid årsskiftet. Vi kommer att fortsätta att protestera mot de franska provsprängningarna, som utskottet särskilt tagit upp, liksom mot andra kärnvapenprov.

Som ett första steg måste kärnvapenmakterna åtminstone deklarerat ett temporärt stopp för provsprängningar. Kongressens inställning kan kanske bana vägen för en amerikansk omprövning – en omprövning som måste komma till stånd. Och Sovjetunionen måste förlänga sitt moratorium som löper ut vid årsskiftet.

Det är nu nödvändigt att nedrustningskonferensen i Genève tillåts inleda ett substansarbete om alla aspekter på sin första och främsta dagordningspunkt, ett fullständigt provstoppsavtal. Arbetet har fördröjts av motsättningar i viktiga sakfrågor, men lika mycket av fruktlösa och utdragna diskussioner om mandatfrågor. Från svensk sida har vi haft anledning att i nedrustningskonferensen och i FN:s generalförsamling vädja till alla stater om att nu tillåta arbetet att komma i gång. Jag hoppas att vi kommer att se resultat när nedrustningskonferensen om två månader återupptar sitt arbete.

Herr talman! I Sveriges nedrustningspolitik finns plats för visioner – därför att visioner är nödvändiga för att visa att radikala förändringar är möjliga. Där finns också plats för små, blygsamma och jordnära förslag – därför att också begränsade framsteg kan visa vägen mot en förnuftigare kurs.

Vår politik präglas och måste alltid präglas av realism. Den som arbetar för internationell nedrustning beskylls ibland för att inte vara just realist. Men detta bygger på en avgörande felsyn.

Realism är att inse att världens säkerhet inte kan byggas på hotet om dess förintelse. Realism är att inse att säkerhet inte kan byggas av datorer, satelliter eller alltmer förfina missiler.

Realism är att inse att säkerhet kräver nedrustning.

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Anf. 21 GUNNAR HÖKMARK (m):

Herr talman! Bland många unga människor finns i dag både en oro och ett hopp – en oro för att det värsta skulle kunna hända, men också ett hopp om att någonting skall kunna ske som eliminerar riskerna för krig.

Jag tror att det är viktigt att man visar att fredsarbetet inte alltid behöver ta vägen över de mycket storvulna löftena, som ibland är mycket svåra att infria, utan ofta kan ske i ett större sammanhang med många små steg. Det är viktigt att visa detta. Annars bidrar man till en känsla av vanmakt, som vi i dag kan se att många unga människor känner, men som vi ändå innerst inne måste hoppas är onödig. Det är genom att se sakerna i ett större perspektiv som vi skapar förutsättningar för att genom politiskt arbete göra vad vi kan för att säkra fred.

Jag skulle helt kort i detta sammanhang, herr talman, vilja bemöta vad Maj Britt Theorin sade alldeles nyss om frysningen.

Jag tror det är en väsentlig skillnad mellan att tala om frysningen och andra element i nedrustningsarbetet i ett större sammanhang, och att sätta upp det enskilda kravet som något slags allena saliggörande medel. Jag tror att det är genom att skruva upp förväntningarna inför det enskilda kravet som man skapar de falska förhoppningarna. Det är genom att sätta in politiken i ett större perspektiv som man också skapar en möjlighet att genom praktiska och enskilda steg föra fredsarbetet framåt.

Det är mot den bakgrunden vi moderater tycker att det är en väsentlig skillnad att tala om frysningen som ett led i en större överenskommelse.

Jag tror också att den diskussion som kommit efter Reykjavikmötet illustrerar detta. Det är genom att diskutera en mängd olika vapensystem tillsammans som man skapar en förutsättning att göra konkreta åtgärder.

Herr talman, det är nämligen så att det är viktigt att i fredsarbetet och nedrustningsarbetet slå vakt om att säkerheten och klokheten får gälla. Det får inte bli så att vi på grund av en känsla av vanmakt låter fruktan förtränga kraven på frihet och demokrati. Då urholkar vi i själva verket fredens verkliga förutsättningar.

Det är därför som den stora utmaningen för svensk nedrustningspolitik måste vara att både värna friheten och demokratin och samtidigt göra vad vi kan för att skapa förutsättningar för en nedrustning som är ömsesidig och kontrollerbar.

Detta ställer i sin tur krav på en insikt om de skillnader som gäller villkoren för fredsarbete mellan demokratiska nationer och totalitära regimer.

Herr talman! I diktaturen finns en definitionsmässig beredskap inbyggd i själva systemets sätt att fungera, en beredskap att bruka våld mot de egna medborgarna och givetvis också mot andra länders medborgare. Vi ser det i dessa diktaturregimer, men också i de länder som i dag är ockuperade av den sovjetiska krigsmakten.

Så länge denna situation råder, så länge det finns regimer som anser sig ha rätt att bruka våld gentemot egna medborgare och andra länder, måste vi i Sverige som ett led i vårt arbete för freden också se till att vi har ett starkt försvar. Detta står inte i någon motsatsställning till våra nedrustningssträvanden.

Så länge den situationen består måste vi slå vakt om kontrollerbarheten i

varje nedrustningsåtgärd som vi föreslår. Annars kan vi kanske bidra till en nedrustning, men det blir inte en nedrustning som gynnar freden.

Herr talman! Vi måste också inse skillnaden i fredsarbetets villkor. I öst är det ledarna som bestämmer vad människor får säga. I väst är det människorna som i fria val bestämmer vad regeringarna skall göra. Detta gör att vi har anledning att bedöma de uttalanden som görs från öst på ett annat sätt än den debatt som förs i de västeuropeiska regimerna. Den debatt som förs i väst är fri. Den innehåller många olika åsikter. Den som förs i öst är inte fri. Den är bestämd av det regerande partiet ensamt, och löften och utfästelserna kan inte kontrolleras av någon.

Det är därför viktigt, herr talman, att inte låta fredsarbetet styras av de mest storvulna löfterna. Vi får inte heller bortse från den skepsis och den kritiska attityd som är nödvändig för en klok och säker nedrustningspolitik.

Snarare är det viktigt att vår fruktan för kriget och vårt hopp om freden låter sig uttryckas genom kloka överväganden i varje steg och under vaktslående om den säkerhet som vi har i dag. Varken klokheten eller säkerheten står i motsatsställning till vår strävan efter freden.

Herr talman, det är mot den bakgrunden som jag menar att det är välgörande med den debatt som i dag råder om den kärnvapenfria zonen och de skrivningar som finns i utskottets betänkande. I utskottets betänkande förs debatten om den kärnvapenfria zonen i det större sammanhang där den bör föras. Där förs den tillsammans med den verklighet och de problem som olika typer av avtalsförhållanden alltid ger när det gäller ett alliansfritt lands säkerhetspolitik.

Borta är den tid då den kärnvapenfria zonen framställdes som den allena saliggörande nyckeln till fred och säkerhet.

Nu är den frågan insatt i ett betydligt större sammanhang. Herr talman, det är bra: Som jag tidigare sagt är det sakligheten och det större perspektivet som gynnar freden. En alltför stor tillit till en symbolfråga kan skapa falska förhoppningar. Det är i det större perspektivet som stegen mot freden kan tas. Därmed kan man infria människors hopp om nedrustning.

Anf. 22 MAJ BRITT THEORIN (s) replik:

Herr talman! Jag hade hoppats slippa ta upp den detaljerade debatten om frysningsresolutionen, men jag måste ändå göra det. Gunnar Hökmarks inlägg gjorde mig tveksam till om moderata samlingspartiet i sak står bakom den eller ej.

Jag har kontrollerat frysningsresolutionerna några år bakåt. Det finns en enda liten förändring, den som den borgerliga regeringen i Norge förra året hängde upp sin röst på och som nu moderaterna i sitt särskilda yttrande i dag åberopar, i förra årets resolution. Det sägs i en preambulär paragraf följande: "Considering that a nuclear-arms freeze, while not an end in itself. ---". Alltså: "i sig själv inte slutet", det står där, men resolutionen i övrigt är exakt likadan som förut. Kraven är exakt desamma. De talas hela tiden om en enda sak: En deklarerad – icke förhandlad – frysning av kärnvapenmakterna som ett första steg till ett fullständigt nedrustningsprogram. Detta skulle innehålla ett stopp för alla kärnvapenprov, ett avskaffande av både produktion och utveckling av kärnvapen och kärnvapenbärare, en vidare utveckling och

Nedrustning

framför allt ett förbud mot tillverkning av klyvbart material.

Dessa krav, som har funnits i resolutionerna i alla år, har moderaterna sagt vara oacceptabla.

Nu är resolutionen exakt likadan, men i en liten förtext står att frysningen inte är ett slut i sig själv.

Nej, inte någonstans i resolutionen antyds att en frysningsresolution skulle innebära lösningen på alla kärnvapenedrustningsproblem.

På en punkt vill jag faktiskt hålla med Gunnar Hökmark. Vi måste kunna kontrollera våra nedrustningsförslag.

Därför har Sverige också ett sådant förtroende i det internationella samfundet, vare sig det gäller nedrustningskonferensen i Genève, Stockholmskonferensen, konferensen i Wien eller Förenta nationerna. När Sverige lägger fram förslag är de kontrollerbara. Då vet världens länder att vi har vetenskaplig kompetens bakom våra förslag. Jag vill säga att detta är en både klok och förnuftig nedrustningspolitik.

Som jag sade måste nedrustningspolitiken innehålla många element, både små steg och stora.

I sitt särskilda yttrande säger moderaterna, att när nu de två supermakterna har börjat tala om verkliga minskningar av kärnvapen, är det kanske bättre och mer angeläget att fortsätta på denna väg än att ägna sina krafter åt en frysningsresolution.

Jag tror inte vi skall vara alltför hoppfulla om kärnvapenmakternas snabba neddragning av kärnvapenarsenalen. Men låt mig säga att världens nationer i Förenta nationerna i år med 139 röster stödde frysningsresolutionen. Förra året var det 131 röster.

Anf. 23 GUNNAR HÖKMARK (m) replik:

Herr talman! Jag tycker inte Maj Britt Theorin skall vara så rädd för att det finns olika uppfattningar i denna fråga, liksom i andra frågor i vad gäller nedrustningsarbetet. Det är faktiskt så att denna fria debatt har varit till nytta inte minst för Maj Britt Theorin själv.

I dag är den tid avlägsen då Maj Britt Theorin på ett mycket litet förpliktigande sätt ställde stort hopp till vad en kärnvapenfri zon innebär. Jag tror att sakläget är detsamma i detta fall. Det vore bra om vi kunde undvika att se vart och ett av de enskilda symbolkraven isolerat från de andra. Dessa krav bör ses i de större sammanhangen. Den öppning i resolutionen som innebär att en frysning skall ses i ett större sammanhang gör den mera intressant och relevant att diskutera.

Jag skulle också vilja betona det som Maj Britt Theorin tidigare sade om kontrollerbarheten, som är ett av de viktigaste elementen i detta sammanhang och som har präglat mycket av debatten om den kärnvapenfria zonen. Jag vet att Maj Britt Theorin tidigare har intagit en ganska avog hållning till att krav på kontrollerbarhet skulle ställas. Jag vill därför fråga henne om hennes senaste inlägg innebär att hon nu helt ansluter sig till uppfattningen att man skall ställa omfattande krav på kontrollerbarheten när det gäller den kärnvapenfria zonen.

Anf. 24 MAJ BRITT THEORIN (s) replik:

Herr talman! För det första tror jag inte att det någonstans står att man skall se frysningen i ett större sammanhang. Det enda som är angivet i FN-resolutionen är att frysningen inte är något mål i sig, och det är en sanning som vi alla kan skriva under på.

Jag vågar nog för det andra påstå att min uppfattning när det gäller en kärnvapenfri zon i Norden varit densamma från den första dag då jag uttalade mig om den och fram till i dag. En kärnvapenfri zon i Norden är en fråga för de nordiska staterna att komma överens om. När de är överens om en sådan, skall de av kärnvapenmakterna kunna utkräva vissa utfästelser. Detta har klart redovisats från den svenska regeringens sida, och den redovisningen skiljer sig inte på någon punkt från det som jag tidigare har sagt om en kärnvapenfri zon i Norden. Jag skulle vilja rekommendera Gunnar Hökmark att mera lyssna till det som jag själv säger än till det som Svenska Dagbladet skriver om min uppfattning. I så fall skulle vi kanske komma närmare varandra i denna fråga.

Tanken på en kärnvapenfri zon i Norden har kommit ett bra stycke på väg tack vare dels en seriös debatt i den svenska riksdagen och i andra parlament, dels en stor folklig opinion som önskar att våra länder skall vara kärnvapenfria inte bara i fredstid utan också i krigstid. Därmed ställer man också krav på sina regeringar att arbeta för det målet.

Samtliga politiska partier här i riksdagen har också givit regeringen i uppdrag att arbeta för en kärnvapenfri zon i Norden. Detta arbete pågår både här och i de övriga nordiska länderna, såsom framhållits av flera tidigare talare. Arbetet bedrivs såväl på parlamentarisk nivå som på regeringsnivå. Jag tror mig kunna säga att ett ytterligare steg med all säkerhet kommer att tas när utrikesministrarna nästa vår träffas för att återigen diskutera en kärnvapenfri zon. Det skulle vara underligt om vi inte då kom fram till att en internordisk expertgrupp skall börja arbeta för en kärnvapenfri zon i Norden. Därmed tror jag att det envetna folkliga opinionstrycket och intresset från parlamenten, trots ett idogt motstånd från många moderata förespråkare, gör att vi ändå börjar närma oss ett första steg mot en kärnvapenfri zon i Norden.

Anf. 25 GUNNAR HÖKMARK (m) replik:

Herr talman! Jag skall inte träta alltför mycket med Maj Britt Theorin med anledning av de olika inlägg hon nu serverar kammarens ledamöter utan uppehålla mig vid den fråga som replikväxlingen gällde.

I vad avser frågan om zonen är på väg eller ej tror jag att en förutsättning för att den diskussion som förts om den kärnvapenfria zonen har kunnat leda till en ökad klarhet i samtliga de nordiska länderna har varit att det funnits personer som intagit en mera kritisk och skeptisk hållning än vad Maj Britt Theorin gjorde när hon var som mest aktiv i den debatten. Jag kan nog hålla med henne om att det är sannolikt att hennes hållning är oförändrad än i dag, inte minst med tanke på att hon under en relativt kort tidsperiod, då debatten var som hetast, visade sig ha ett antal olika uppfattningar. Det vore underligt om inte någon av dem fortfarande skulle hålla.

Talmannen anmälde att Maj Britt Theorin anhållit att till protokollet få antecknat att hon inte ägde rätt till ytterligare replik.

Nedrustning

Anf. 26 YLVA ANNERSTEDT (fp):

Herr talman! I motion U401 har Ingela Mårtensson krävt att Sverige vid utländska flottbesök i svenska hamnar skall kräva garantier för att kärnvapen inte medförs. På grund av utlandsresa kan motionären inte själv delta i debatten.

Med några kryptiska formuleringar avslår utskottet motionen. Man skriver: "En följd av kärnvapenmakternas hållning i denna fråga är att de sannolikt inte skulle lämna några garantier om sådana avkrävdes dem. -- -- Utskottet utgår liksom regeringen från att det svenska förbudet respekteras av besökande örlogsfartyg."

Vilken hållning är det man syftar till egentligen? Menar utskottet att kärnvapenmakterna anser att Sverige inte har med att göra vilken last som finns ombord eller menar man att kärnvapenmakterna anser sig kunna sätta sig över Sveriges förbud mot kärnvapen på vårt territorium?

När man meddelar tillstånd för örlogsbesök, säger regeringen: "Det råder generellt förbud att medföra kärnvapen vid besök i Sverige. Sveriges regering utgår från att detta förbud strikt iakttages." Då borde det väl vara naturligt att man också fick de garantier som motionen kräver.

Nya Zeeland kräver numera sådana garantier från de militära fartyg som besöker deras hamnar. Utskottet konstaterar i det sammanhanget att detta lett till att kärnvapenmakterna nu inte gör några besök där längre. Drar då inte utskottet några slutsatser av denna konsekvens? För de flesta människor är det naturligt att tolka detta handlande som att kärnvapen uppenbarligen finns ombord och att kärnvapenmakterna då hellre uteblir från länder som kräver garantier om motsatsen än att avstå från denna last vid besöket.

Utskottet anser alltså att det är onödigt med några garantier i vad gäller lasten, i detta fall den mest ohyggliga av laster. Betyder det i så fall att fartyg med annan farlig last också kan strunta i svenska krav? Det blir ju följden av utskottets uttalanden. Myndigheterna skall i så fall i fortsättningen förutsätta att rederierna fraktar och hanterar explosiva varor, brandfarliga ämnen, flytande ammoniak och andra livsfarliga gifter i enlighet med lagar och förordningar från resp. hamnmyndigheter utan att som nu kräva mycket detaljerade uppgifter om lastens art och omfattning. I många fall måste hamnens brandskydd och annan räddningstjänst vara varskodd, och enligt hamnutredningen har en innehavare av allmän hamn rätt att, om han finner det påkallat, vägra ett fartyg tillträde till hamnen, om fartyget har farlig last eller eljest anses utgöra en potentiell fara. En sådan potentiell fara anser utskottet tydligen inte att ett kärnvapenbestyckat fartyg är.

Vi är ganska många som anser att Sverige skall stå emot kärnvapenmakternas översittarfasoner. Om Sverige klart tar ställning och kräver garantier, kommer Sverige dessutom att vinna respekt både som motståndare till kärnvapen och för Sveriges ställning som neutral och alliansfri stat.

Herr talman! Jag yrkar bifall till motion U401.

Under detta anförande övertog andre vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Anf. 27 OSWALD SÖDERQVIST (vpk) replik:

Herr talman! Det är mycket glädjande och mycket bra att Ingela Mårtensson från folkpartiet har väckt denna motion och att Ylva Annerstedt talar för den i kammaren. Det hade varit ännu bättre om ni i ert eget parti hade lyckats skapa en sådan opinion att era talesmän i utrikesutskottet hade yrkat bifall till motionen och reserverat sig för den och för vpk:s likalydande krav som också finns med.

Nu underlät Ylva Annerstedt att yrka bifall till vpk:s motion som finns nämnd i vår reservation. I denna har vi däremot yrkat bifall till folkpartiets motion, eftersom vi tycker att den är bra.

Jag tycker att detta är litet egendomligt, därför att om det är något parti som har drivit frågan om kärnvapen på fartyg i svenska hamnar så är det vpk. Vi har haft denna fråga uppe tidigare. Vi är mycket glada över att folkpartiet har närmat sig oss i denna fråga. Men jag tycker att det hade varit en gest av uppmärksamhet att yrka bifall till vpk:s reservation som finns fogad till utskottets betänkande. I reservationen ansluter vi oss till Ingela Mårtenssons motion och även till vpk:s motioner med likalydande yrkanden. Ett bifallsyrkande hade varit litet ärligare än att bara stiga upp och tala för sin egen motion och därmed försöka påstå att det bara är folkpartiet som arbetar för detta. Men tack än en gång för att ni har förenat er med oss i denna fråga.

Anf. 28 RUNE ÅNGSTRÖM (fp):

Herr talman! I mitt första anförande, då jag hade utmätt tid, hann jag inte kommentera det förslag som finns i folkpartiets motion i nedrustningsfrågan. Ingemar Eliasson och jag har skrivit denna motion, men den behandlar ju folkpartiets uppfattning i de skilda frågorna.

Det råder en stor enighet i utskottet, och därför finns det inte någon anledning för mig att gå in på alla punkter och detaljer i utskottsbetänkandet och de delar av nedrustningsfrågorna som är aktuella i sammanhanget. Jag skall ta upp några punkter i vår motion.

Vi har argumenterat för ett mera aktivt stöd för skapandet av en kärnvapenfri zon i Norden. Vårt stöd för en sådan tanke bygger på att en kärnvapenfri zon i Norden skulle stärka de nordiska ländernas säkerhet. Den skulle också åstadkomma ett balanserat zonarrangemang, som inte ger någon part ensidiga fördelar. Den skulle främja avspänningen i ett för stormakterna alltmer intressant område. Ett mått av förutsägbarhet skulle också kunna skapas, som i sin tur skulle minska risken för felbedömningar och en tidig upptrappning av en konflikt i norra Europa.

Våra värderingar delas av utskottet. Vi förväntar oss därför att regeringen fortsättningsvis agerar enligt de riktlinjer som utskottet dragit upp. Vi har inte kunnat ansluta oss till centerns åsikt, att det bör bildas en nordisk parlamentarikergrupp för att arbeta med frågan. Vi anser att kontakterna mellan de nordiska staterna tills vidare skall ske på regeringsnivå, och på det planet ligger för närvarande förslaget att tillsätta en ämbetsmannagrupp för fortsatt studium av förslaget. Ett nytt ställningstagande för den fortsatta handläggningen av frågan är vi i folkpartiet beredda att ta när ämbetsmannagruppen börjat arbeta.

Jag blev litet överraskad över Sture Ericsons replikskifte med Gunnel

Jonäng tidigare i debatten då Sture Ericson, om jag förstod honom rätt, öppnade vägen för att en svensk parlamentarikergrupp skulle arbeta med denna fråga. I utskottet var vi eniga om att det viktiga var att denna kontakt skulle ske på regeringsnivå och att en ämbetsmannagrupp skulle göra en utvärdering. Men Sture Ericson har ju anmält sig på talarlistan och kan kanske förklara detta ställningstagande.

Ett annat förslag i vår motion gäller ett FN-initiativ för att åstadkomma en nedskärning av vapenarsenalerna genom att begränsa militärutgifterna. När vi skrev motionen räknade vi med att FN-konferensen om sambandet mellan nedrustning och utveckling skulle ha hållits den gångna sommaren, men den blev ju uppskjuten. Denna konferens var ett tänkbart forum för sådana diskussioner.

I FN har Rumänien och Sverige tidigare varit aktiva i ämnet och väckt resolutioner som fått ett brett stöd i generalförsamlingen. Numera är militärbudgetärendet kartlagt av en expertgrupp i FN – under svensk ledning – som kommit till slutsatsen att det går att göra rättvisande jämförelser mellan olika ekonomiska system då det gäller de militära statsutgifterna. Detta är en given förutsättning för att man skall kunna gå vidare och få en reducering av de militära budgetarna. Utskottet utgår från att regeringen även i fortsättningen agerar aktivt i ärendet, och med detta uttalande från utskottets sida är vi motionärer nöjda.

Herr talman! Jag vill också än en gång betona den viktiga roll som fredsrörelsen spelar för freds- och nedrustningssträvandena i världen. Här i Sverige anordnar människor engagerade i fredsrörelsen offentliga möten och seminarier. De ger ut ambitiösa skrifter i ärendet, och de deltar i mängder av aktiviteter. Det är ett närmast otroligt arbete som de av fredsiden fängade utför, och det sker också ofta med ekonomiska uppoffringar.

Det är viktigt att man ser detta engagemang bakom aktionerna. Om argumenten inte alla gånger är så finslipade så gör engagemanget alltid intryck. Jag tyckte att det var viktigt att få detta sagt från riksdagens talarstol.

Herr talman! Freds- och nedrustningsfrågorna är en angelägenhet för alla människor. Till sin natur är de inte partiskiljande. Alla är vi måltavlor om ett storkrig med insatser av hela den moderna teknologins alla förstörelseresurser bryter ut. Det finns ett starkt engagemang hos det svenska folket för fredsfrågorna, och det kräver att vi politiker arbetar för en fredlig utveckling på vår jord. Den relativa enigheten mellan partierna i nedrustningsfrågorna kan utläsas av utskottsbetänkandet, och det är en avspiegling av detta folkliga engagemang.

Anf. 29 GUNNEL JONÄNG (c):

Herr talman! Eftersom Maj Britt Theorin, som är ansvarig för nedrustningsarbetet, finns här i kammaren, skulle jag vilja ställa en direkt fråga till henne.

Jag redogjorde i mitt huvudanförande för de starka indicier som finns på att Sovjetunionen använder kemiska medel mot befolkningen i Afghanistan. Jag framförde uppfattningen att Sverige bör ta initiativ i FN för att få en undersökning till stånd om hur det förhåller sig med användningen av kemiska medel i Afghanistan. Är Maj Britt Theorin och den socialdemokratiska regeringen beredda att ta ett sådant initiativ?

Herr talman! Jag vänder mig först till Rune Ångström. Han hade tyckt sig höra att jag öppnade vägen för en svensk parlamentarikergrupp för att bereda frågan om en nordisk kärnvapenfri zon. Jag vill bara förtydliga att någon sådan grupp inte är aktuell för närvarande. Missförståndet kanske beror på att jag talade om den informella nordiska parlamentarikergrupp som redan arbetar och som jag önskade folkpartiet välkommen till. Den har vi vissa förhoppningar om. Men någon svensk referensgrupp med parlamentariskt inslag är inte, såvitt jag känner till, påtänkt.

Herr talman! Jag begärde ordet för att försöka klarlägga frågan om örlogsbesök. Jag tror att både Oswald Söderqvist och Ylva Annerstedt har missförstått saken något. Först och främst anses örlogsbesök från andra länder vara ett naturligt led i våra kontakter med andra nationer. Dessa besök bygger på en lång tradition och ett ömsesidigt förtroende. Utbytet ligger i linje med vad Sverige har åtagit sig i ESK-överenskommelsen från Helsingfors 1975. Nu har regeringen klart uttalat att kärnvapen inte får införas i Sverige. När regeringen meddelar tillstånd för ett örlogsbesök erinras den besökande nationen om detta. Det sker med en mycket kategorisk formulering, som skärptes i slutet av 1985. Den lyder:

”Det råder generell förbud mot att medföra kärnvapen vid besök i Sverige. Sveriges regering utgår från att detta förbud strikt iakttagas.”

Det kan alltså inte råda något som helst tvivel om att den svenska regeringen som villkor för utländska örlogsbesök kräver att kärnvapen inte medförs ombord. Vi utgår från att detta förbud strikt iakttagas och att det inte finns anledning att tro någonting annat. Någon kontroll från svensk sida av att kärnvapen inte medförs låter sig inte göras, eftersom gästande örlogsfartyg vid örlogsbesök åtnjuter statsrättslig immunitet. Av den anledningen förutsätter också uttryckliga garantier, om nu sådana skulle lämnas, ett mått av förtroende för motparten på samma sätt som är fallet med vårt uttalade förbud mot kärnvapen.

Sverige har i FN:s nedrustningskommission uppmärksammat en rad konkreta områden för att bromsa upprustningen till havs. I det sammanhanget har Sverige bl. a. föreslagit att kärnvapenmakterna överger sin vägran att vare sig bekräfta eller dementera huruvida ett fartyg har kärnvapen ombord. Detta svenska initiativ togs så sent som i maj i år.

Ylva Annerstedt hänvisade till Nya Zeelands regler. Det gör också Oswald Söderqvist i sin reservation. Det framgick här att varken Ylva Annerstedt eller Oswald Söderqvist har tagit reda på vad den nyzeeländska lagstiftningen egentligen går ut på. Inte heller Nya Zeeland kräver garantier, utan den nyzeeländska premiärministern skall enligt den lag som nu gäller kunna meddela tillträdestillstånd för utländska örlogsfartyg endast i de fall där han är övertygad om att kärnvapen inte finns ombord på ett gästande örlogsfartyg. Några krav eller uttryckliga garantier förekommer inte enligt denna lag. Det betyder alltså att Nya Zeeland faktiskt inte, trots den nya lagen, har bättre garantier än de regler som vi har. Det är bara ett annat sätt att handlägga dessa ärenden, men det ger inga garantier.

Anf. 31 MAJ BRITT THEORIN (s):

Herr talman! Min ambition var inte att fortsätta debatten, men dels förekom det ett påhopp på mig, som jag ju kunde ha levt med, dels ställdes det en fråga till mig. Jag skall försöka svara på frågan först och sedan bemöta påhoppet.

Det har, Gunnel Jonäng, varit en FN:s undersökningsgrupp när det gäller kemiska vapen i Afghanistan. FN:s undersökningsgrupp kunde inte bevisa förekomsten av kemiska vapen i Afghanistan. Det berodde naturligtvis på att man inte heller kunde göra en inspektion på platsen. Undersökningsgruppen har ändå dragit den slutsatsen att det kan ha förekommit kemiska vapen i Afghanistan. Sverige har en alldeles klar inställning i fråga om kemiska vapen. Om det finns bevis för att kemiska vapen förekommit i Afghanistan, om t. ex. Gunnel Jonäng har sådant material, är vi tacksamma för att få det. Då skall vi se på vilket lämpligt sätt vi i så fall kan kontrollera om det förekommit kemiska vapen i Afghanistan. Vi har ingen rädsla för att kritisera vare sig den ena eller den andra stormakten när det gäller såväl kärnvapen som kemiska vapen.

Låt mig säga följande om kärnvapen i våra hamnar. På den internationella nivån, dvs. i FN där frågan naturligtvis helst skall behandlas, för där kan man nå resultat, har Sverige inte bara kritiserat den icke förtroendeskapande åtgärd som det innebär att varken bekräfta eller förneka – vi har också krävt att kärnvapenmakterna överger denna princip – utan också faktiskt krävt att taktiska kärnvapen som finns ombord på fartyg på rena rutinuppdrag och som följer med på fartygen runt alla världens hav skall föras i land. Jag kan tala om för kammarens ledamöter att det kravet från svensk sida har väckt ganska mycket irritation.

Sverige är alltså det land som tagit upp frågan om kärnvapen till havs och begärt en studie samt fått den genomförd i FN. Jag kan för resten tala om för Sveriges riksdag att ungefär en fjärdedel av alla kärnvapen är örönmärkta för användning till havs. En stor del av de taktiska kärnvapnen förs alltså omkring ombord på fartyg på rutinuppdrag, även om det inte skulle behövas. Vi har alltså tagit upp frågan i FN och driver den där trots ett ganska kraftigt motstånd. Vi kommer också att fortsätta att göra det.

Gunnar Hökmark anklagade mig för att ha ändrat uppfattning i frågan om en kärnvapenfri zon i Norden. Jag är ganska bestämd när jag säger att jag vore glad om man kunde kontrollera vad jag har sagt och inte gick efter vad Svenska Dagbladet har skrivit. Jag har försökt ta reda på vad för slags kritik som kunde riktas mot mig. Det skulle då vara att jag har sagt att Östersjön inte skulle kunna ingå i en kärnvapenfri zon. Jag deklarerade det från början. Det är en omöjlighet, därför att Östersjön är ett internationellt hav. Om vi skulle inkludera Östersjön i en kärnvapenfri zon, skulle vi göra Östersjön till ett ryskt innanhav. Jag utgår från att Gunnar Hökmark och jag är tämligen överens om att vi inte skall göra det. Däremot kan man mycket väl göra den politiska markering som vi från svensk sida hela tiden gjort, nämligen att en förutsättning för en kärnvapenfri zon är att det inte finns kärnvapen i Östersjön. Sedan kan man naturligtvis diskutera olika former som kan tänkas kopplas till en traktat om en kärnvapenfri zon, Östersjön kan alltså inte ingå i en kärnvapenfri zon. Det trodde jag att man på den moderata sidan hade lärt sig.

Jag har från början hävdat att de fyra nordiska länderna – Sverige, Norge, Danmark och Finland – måste enas om vad de anser att en kärnvapenfri zon skall innehålla. Därefter skall de utforma och deklarerera omfattningen av zonen. Först efter det kan man enligt de principer som gäller för kärnvapenfria zoner – sådana har utarbetats både i FN, i Latinamerika och på annat håll – utkräva garantier från kärnvapenmakterna. Men något slags kontroll från kärnvapenmakternas sida av svenskt eller nordiskt territorium kan vi aldrig acceptera. Det skulle nämligen innebära att tumma på vår neutralitetspolitik. Den här uppfattningen har jag haft från början. Jag kommer att fortsätta att hävda den, och jag vågar påstå att det inte finns någon som helst anledning att säga att jag ändrat uppfattning när det gäller en kärnvapenfri zon i Norden på annat sätt än att jag hävdar att vi nu närmar oss den steg för steg, trots idogt motstånd från moderaterna.

Anf. 32 OSWALD SÖDERQVIST (vpk):

Herr talman! Detta var egentligen tänkt som replik till Sture Ericson beträffande kärnvapen ombord på fartyg. Jag måste säga att Sture Ericson kommer med gammalt nytt. Vi känner till sedan förut allt det som Sture Ericson här försökte undervisa oss i med sitt vanliga magistrala tonfall för att låta påskina att han är den enda som känner till detta. Det var alltså ingenting nytt. Det intressanta är att Sture Ericson inte längre talar om Östersjön som internationellt vatten utan talar om svårigheterna. Skillnaden mellan oss och Nya Zeeland är att den ståndpunkt Nya Zeeland intagit medfört att kärnvapenmakterna, i första hand USA, har inställt besök i nyzeeländska hamnar. Det är ändå en viss skillnad, för hos oss fortgår sådana besök. Det behövs alltså en skärpning av den svenska attityden nu när sådana besök planeras inför nästa sommar. Så Sture Ericson behöver inte tala om att det är en gammal sed att skicka örlogsfartyg på besök och att vi själva också gjort det. Vi måste som sagt skärpa vår attityd.

Som Maj Britt Theorin sade är det bra att vi driver frågan i FN. Vi har ställt vissa mycket bestämda krav. Men vi måste inta en bestämd konkret ståndpunkt nästa gång frågan blir aktuell och kräva mer av dem som vill komma hit. Låt oss lämna formaliteterna för ett ögonblick och försöka se hur det är med de marina sjöstridskrafterna i världen. Då kan jag också koppla till vad Maj Britt Theorin sade: en fjärdedel av kärnvapen finns ombord på fartyg. Det är inte så enkelt som att bara åka in i närmaste hemmahamn, t. ex. i Kiel om det handlar om NATO-fartyg eller i en hamn på Östersjökusten om det handlar om sovjetiska fartyg, och lämpa av de stora installationer som en kärnvapenbestyckning på ett marinfartyg innebär. Det är naturligtvis en stor operation och tar väldigt lång tid. Man vill inte avvärpa sina kärnvapenbärande fartyg bara därför att man skall göra ett besök i Sverige.

Den enda konklusion man kan göra är att eftersom vi inte vet om det finns kärnvapen ombord och eftersom kärnvapenmakterna inte vill lämna några garantier, måste vi säga att sådana besök inte är välkomna. Det är ett politiskt beslut. Och detta skall vi säga till alla – till USA, Sovjet, till Frankrike och till Kina, om det händelsevis skulle bli ett kinesiskt flottbesök i Sverige. Vi måste alltså skärpa vår attityd. Sture Ericson driver en ganska undanliggande och dålig argumentation här. Det är bättre att hänvisa till.

Nedrustning

Anf. 33 YLVA ANNERSTEDT (fp):

Herr talman! Sture Ericson har missuppfattat våra krav om han tror att garantier mot kärnvapen ombord också betyder att man inte anser att örlogsbesök är välkomna. Vi anser att sådana besök är en naturlig del i utbytet länder emellan. Det enda vi kräver är att garantier för att kärnvapen inte finns ombord lämnas.

Sture Ericson säger vidare att det finns en mycket kategorisk formulering. Ja, men helt uppenbart räcker inte den kategoriska formuleringen för att få ett klart besked om huruvida kärnvapen finns ombord eller inte. Det är då naturligt att kräva garantier.

Hur kommer det sig att varje antydning om att vi skulle kräva garantier väcker en sådan vända hos Sture Ericson och majoriteten? Man måste väl ändå dra några slutsatser av de konsekvenser som kommit fram genom Nya Zeelands skärpta hållning. I realiteten har det faktiskt inneburit att kärnvapenmakterna avstått från att göra besök där. Det tycker jag är ett memento om något.

I mitt förra anförande drog jag också en parallell med hur fartyg med annan farlig last behandlas. De måste redovisa sin last. Tycker Sture Ericson att andra fartyg också skall sätta sig över de bestämmelser som finns om hantering av miljöfarliga varor? Skall vi kunna skeppa in ammoniakfartyg, fartyg lastade med nitroglycerin och andra farliga saker – utan att kräva att detta redovisas? Det skulle bli resultatet om man drog ut konsekvensen av vad utskottet har sagt när det gäller de fartyg som vi talar om just nu.

Maj Britt Theorin tog upp frågan om begränsning av kärnvapen till sjöss. Jag tycker att det är ett alldeles utmärkt initiativ. Hon sade också att man har krävt att dessa vapen skall föras i land. Då vill jag bestämt hävda att de åtminstone inte skall föras i land i svenska hamnar.

(Applåder från åhörarläktaren.)

Anf. 34 ANDRE VICE TALMANNEN:

Meningsyttringar från läktaren är förbjudna.

Anf. 35 RUNE ÅNGSTRÖM (fp):

Herr talman! Mitt mycket korta anförande gäller mitt replikskifte med Sture Ericson. Ämnet var en kärnvapenfri zon i Norden och utskottets betänkande.

Jag godtar Sture Ericsons förklaring, men jag vill poängtera att jag betraktar det som viktigt att vad vi kommit överens om i utskottet också är linjen i kammardebatten.

Anf. 36 GUNNEL JONÄNG (c):

Herr talman! Det är riktigt, som Maj Britt Theorin säger, att det har funnits en arbetsgrupp som tillsatts av FN för att undersöka frågan om kemiska medel i Afghanistan. Den arbetsgruppen upplöstes när den lämnade

sin rapport 1982. Däremot var arbetsgruppens resultat inte det som Maj Britt Theorin framförde här, utan resultatet var att man i och för sig inte hade några bevis på kemiska medel men att det fanns indicier som talade för att sådana fanns och att man inte kunde bortse från att sådana medel användes.

Från i höst är det uppenbarligen en ökad användning av kemiska medel. Jag har naturligtvis inga bevis för detta, men det kan ju inte vara den riktiga tågordningen att man skall ha bevis innan man begär en undersökning, utan det måste vara precis tvärtom: man begär en undersökning för att få klarlagt och få fram bevis för en eventuell användning av kemiska vapen.

Jag tolkar ändå Maj Britt Theorins uttalande här som positivt. Vi får följa frågan och se vad som händer.

Anf. 37 GUNNAR HÖKMARK (m):

Herr talman! Hade jag vetat att jag delvis skulle bidra till en ny runda med anföranden genom min replikväxling med Maj Britt Theorin hade jag försökt uttrycka mig litet vänligare.

Sakläget är att vi knappast här har möjlighet att diskutera i detalj vad Maj Britt Theorin sagt och inte sagt vid olika tillfällen. Låt mig bara konstatera att det under en relativt lång tid har rätt betydande oklarheter om den svenska hållningen i fråga om en kärnvapenfri zon, bl. a. på grund av olika uttalanden av Maj Britt Theorin. Om detta var massmedias fel eller hennes eget fel, är en debatt som får föras mellan henne och massmedia.

Låt mig bara konstatera att debatten om den kärnvapenfria zonen förs i betydligt nyktrare och sakligare termer i dag än för några år sedan. Om Maj Britt Theorin har bidragit till det gör det inte saken sämre.

Anf. 38 STURE ERICSON (s):

Herr talman! Det behövs kanske några ord till, trots att Oswald Söderqvist är irriterad över att han känner sig undervisad. Han får väl ha litet överseende med att jag inte bara talar till honom, utan försöker reda ut begreppen något litet.

Även om Oswald Söderqvist inte tyckte att det var något nytt i det jag sade, har han inte tagit hänsyn till de fakta som jag redovisade när han skrev sin reservation. Inte heller Ylva Annerstedt hade klart för sig att Nya Zeeland inte kräver några garantier. Landet har bara en annan byråkratisk procedur för handläggning av de här frågorna.

Varför har reaktionen blivit så stark från en del kärnvapenmakter på Nya Zeelands nya byråkratiska procedur? Självfallet finns det en skillnad gentemot andra länder. Nya Zeeland hade ett militärt avtal med Förenta staterna när man började diskutera den här frågan – Nya Zeeland var ingen neutral stat utan hade ett militärt avtal som vi vet inte längre är i kraft. Det var därför som reaktionen blev så häftig.

Ni kräver garantier, och så säger ni att ni vill ha det som på Nya Zeeland. Men Nya Zeeland har inte några garantier. Landet har inte mer garantier än vad vi har när, man tillåter örlogsfartyg att besöka landet.

Det är helt enkelt så att premiärministern meddelar tillträdestillstånd när han själv är övertygad om att kärnvapen inte finns ombord, och några krav på uttryckliga garantier förekommer inte i den aktuella lagen, utan det hela är en bedömningsfråga.

Vi har en något annorlunda handläggning av de här frågorna, men i sak har vi samma sätt att uttrycka förtroende för att det besökande landet följer våra lagar och regler.

Slutligen till Ylva Annerstedt: När hon blandar bort sig i resonemang om farliga laster osv. glömmar hon att örlogsfartyg har en speciell folkrättslig status som civil sjöfart inte har.

Anf. 39 MAJ BRITT THEORIN (s):

Herr talman! Ibland är det bra att man går upp i talarstolen. Jag godtar naturligtvis Gunnar Hökmarks fullständiga reträtt – det känns ganska skönt.

Låt mig till Gunnel Jonäng säga att jag tror att vi i stort sett är överens. Vi har behandlat frågan om kemiska vapen tidigare. För att uttrycka mig mer korrekt än vad jag kanske gjorde i mitt tidigare anförande: den grupp som FN hade tillsatt fick inte tillträde till de områden där kemiska vapen skulle ha använts, och några bestämda slutsatser kunde bl. a. av det skälet inte dras i gruppens rapport. Gruppen kunde emellertid inte bortse från existensen av indicier som pekade på den möjliga användningen av giftiga substanser.

Såvitt jag förstår kommer någon FN-grupp fortfarande inte att ha möjlighet att komma in i Afghanistan och kontrollera om kemiska vapen används eller ej – inte heller nu. Men om vi kan finna andra vägar för att kontrollera eller om det finns möjlighet att på lämpligt sätt finna bevis för förekomsten av kemiska vapen skall vi inte undandra oss det ansvaret från svensk sida.

Anf. 40 OSWALD SÖDERQVIST (vpk):

Herr talman! Jag återkommer till diskussionen om kärnvapen på fartyg. Men vi skall kanske då hålla oss till sakfrågan.

Vi tar emot flottbesök från Sovjet, från USA och från Frankrike, och vi vet att de har kärnvapen på sina örlogsfartyg. Detta är vi emot. Må så vara att Sture Ericson säger med de byråkratiska vändningar han invecklar sig i att Nya Zeeland inte har krävt garantier, utan att de har krävt något annat, osv. Sakfrågan kvarstår, och det är att vi inte önskar besök av dessa fartyg. Om vi inte önskar detta, bör vi skärpa vår hållning. Då måste vi vidta andra åtgärder, så att vi inte får in kärnvapenbestyckade fartyg i våra hamnar.

Aven om inte Nya Zeeland har krävt garantier, kan ju vi göra det, eller också får vi säga ifrån på ett hårdare sätt. Det är detta som fattas. Sture Ericson och jag behöver inte hyckla inför den allmänna opinionen, kammaren eller åhörarna på läktaren; utan vi vet att kärnvapenmakterna har kärnvapen ombord på sina fartyg, och vi bör inte acceptera besök av sådana fartyg. Men då måste vi skärpa vår hållning. Vi måste alltså slå fast att de inte är välkomna. Det blir därmed fråga om ett politiskt beslut.

Den enda slutsats man kan dra av den här diskussionen är att utskottsmajoriteten, vari Sture Ericson ingår som representant för det socialdemokratiska partiet, och den svenska regeringen inte vill fatta detta politiska beslut. Alla svepande formuleringar om byråkratiska procedurer och om att Östersjön är att betrakta som internationellt vatten och annat sådant verkar bara som undanflykter. Ni vill inte fatta det obekväma politiska beslutet att stoppa alla kärnvapenstaters besök med kärnvapenbestyckade fartyg i svenska hamnar. Det är ju det frågan gäller.

Anf. 41 GUNNAR HÖKMARK (m):

Herr talman! Det känns angeläget att understryka att jag absolut inte vill förlänga debatten. Jag vill bara konstatera att Maj Britt Theorin genom att påstå att mitt tidigare inlägg skulle vara en reträtt gav en förklaring till varför hennes tidigare uttalanden i frågan om den kärnvapenfria zonen har skapat betydande oklarheter.

Anf. 42 YLVA ANNERSTEDT (fp):

Herr talman! Att som Sture Ericson gör reducera Nya Zeelands förändrade hållning till att vara en ny byråkratisk procedur är att förringa frågans vikt. Det är alldeles uppenbart en skillnad i hållningen som har fått politiska konsekvenser.

Sverige är en neutral och alliansfri stat, och vi har uttryckligen sagt nej till kärnvapen. Då tycker jag att vi har desto större anledning att säga nej också till flottbesök av stater som inte klart kan redovisa att kärnvapen inte finns ombord på fartygen.

I det här sammanhanget vill jag också redovisa att yrkandet i motion 401 inte skiljer sig från vpk:s yrkande i denna del. Det var ett förbiseende att jag inte gjorde detta i mitt tidigare inlägg.

Anf. 43 STURE ERICSON (s):

Herr talman! Jag vill avslutningsvis säga att det förslag som Ylva Annerstedt och Oswald Söderqvist bör lägga fram är att vi skall upphöra med traditionen att ta emot flottbesök. Enligt vad som redovisats i kammaren tror jag nämligen att detta är den enda utvägen. Ett sådant förslag skall vi naturligtvis seriöst diskutera. Men såsom våra regler är i dag är de minst lika stränga som Nya Zeelands. Det var detta jag försökte påpeka. Ni har hänvisat till Nya Zeelands ändrade regler, men de är inte strängare än våra. De fick en politisk effekt, eftersom Nya Zeeland var i militärallians med USA när ändringen gjordes.

Anf. 44 OSWALD SÖDERQVIST (vpk):

Herr talman! Också jag tror att det är nödvändigt att lägga fram ett sådant förslag som Sture Ericson talar om. Resultatet blir att vi inte kommer att ta emot flottbesök från kärnvapenmakter, eftersom de uppenbarligen inte är villiga att lämna sådana garantier att vi kan lita på att de inte har kärnvapen ombord på fartygen. Jag tror som sagt att det är detta vi kommer fram till, och då har ju debatten varit ett steg i rätt riktning.

Anf. 45 YLVA ANNERSTEDT (fp):

Herr talman! Såvitt vi vet finns det fem kärnvapenmakter. Men det finns ju ett antal andra länder som också har flottor och som vi kan utbyta flottbesök med, nämligen de som klart kan deklarerat att de inte har kärnvapen ombord. De är då välkomna hit.

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslut i ärendet fattades efter debatten om utrikesutskottets betänkande 7.)

Prot. 1986/87:45
9 december 1986

*Lönesystem för
SIDA:s utlands-
stationerade personal,
m. m.*

*Bojkottåtgärder mot
Sydafrika*

Anf. 46 ANDRE VICE TALMANNEN:

Kammaren övergår nu till att debattera utrikesutskottets betänkande 5 om riksdagens revisorers förslag angående lönesystem för SIDA:s utlandsstationerade personal, m. m.

Lönesystem för SIDA:s utlandsstationerade personal. m. m.

Anf. 47 WIGGO KOMSTEDT (m):

Herr talman! Utrikesutskottets betänkande nr 5 avser ett förslag från riksdagens revisorer daterat den 6 juni 1985 angående lönesystemen för SIDA:s utlandsstationerade personal.

Efter ett och ett halvt år redovisar utskottet att avtalsförhandlingar berörda parter emellan fortfarande pågår och att man diskuterar vissa principer för innehållet i ett eventuellt avtal. Samtidigt förordar utskottet att revisorernas framställning inte skall föranleda någon ytterligare riksdagens åtgärd.

Även om kostnadsersättningarna och jämlikheten i ersättningsgraden i och för sig är en avtalsfråga, kan detta inte hindra att, såsom revisorerna har förordat, en utredning görs om den sakliga grund på vilken förhandlingarna bör ske, detta särskilt som man från SIDA kritiserat de i vissa fall omotiverat höga ersättningarna. Genom att inte ställa sig positiv till en sådan utredning visar riksdagen ett ointresse för statens utgifter på det här området som jag anser anmärkningsvärt, vilket jag gärna vill ha noterat i riksdagens protokoll.

Herr talman! Jag har inget yrkande.

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslut i ärendet fattades efter debatten om utrikesutskottets betänkande 7.)

Anf. 48 ANDRE VICE TALMANNEN:

Kammaren övergår nu till att debattera utrikesutskottets betänkande 7 om rätt för kommuner och landstingskommuner att vidta bojkottåtgärder mot Sydafrika.

Bojkottåtgärder mot Sydafrika

Anf. 49 OSWALD SÖDERQVIST (vpk):

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Det är mycket glädjande att vi nu kommer att få en förlängning på obestämd tid av den lag som ger kommuner och landsting rätt att vidta bojkottåtgärder mot sydafrikanska varor. Det är ett stort steg framåt. Tidigare, innan vi hade den här lagen, blev nämligen aktioner av det här slaget som kommuner ville genomföra oftast stoppade av veton, av att ärendena överklagades, osv. Om detta inte hade varit fallet, skulle säkert åtskilliga kommuner och landsting ha vidtagit sådana här aktioner långt tidigare. Överklagandena kom naturligtvis, vilket inte är något att förundra sig över, från det moderata samlingspartiets sida i kommunala församlingar

och landstingsförsamlingar. Men i och med att vi fick denna lag är möjligheterna för moderaterna ute i landet att vidta sådana åtgärder undanröjda, vilket är ett stort framsteg. Från vår sida hälsar vi det med tillfredsställelse.

Vi vet alla att förtrycket i Sydafrika fortgår och ökar. Dagligen kan vi läsa i tidningarna om nya dödsskjutningar och övergrepp och om en oerhörd skärpning i apartheidregimens behandling av sina medborgare. Varje steg i riktning mot att förhindra detta och att verkligen försöka påverka opinionen både här hemma och utomlands är naturligtvis oerhört välkommet.

Anf. 50 STIG ALEMYR (s):

Herr talman! Jag förstår inte riktigt avsikten med Oswald Söderqvists anförande. Jag hade anmält mig till talarlistan, därför att jag trodde att jag skulle få anledning att replikera Oswald Söderqvist. Det fick jag inte, och jag behöver alltså inte säga mera.

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Anf. 51 MARGARETHA AF UGGLAS (m):

Herr talman! Inte heller jag hade anmält mig för ett längre inlägg. Vi hade nämligen inte uppfattat utskottets överläggningar på det sättet att vi denna gång skulle starta en längre Sydafrikadebatt. Kammaren får tillfälle att återkomma till det i början av nästa år.

Den fråga som tas upp i detta ärende behandlades för ett år sedan, och vi har gjort oss besväret att väcka en motion och upprepa vår ståndpunkt från förra året. Vi har alltså en principiell inställning att utrikespolitiken skall skötas av regering och riksdag och att detta inte är en angelägenhet för kommunerna. I denna vår principiella inställning har vi fått stöd även av utredningar. Vi anser inte att man, även om det här är en behjärtansvärd sak, bör frångå den principen. Det är därför vi har väckt motionen och därför som jag nu yrkar bifall till vår reservation.

Jag vill ta tillfället i akt och be att till kammarens protokoll få antecknat min och mitt partis fördömande av det avskyvärda apartheidsystemet och även uttrycka en förhoppning om att detta rasistiska förtryckarsystem snart ersätts av ett statsskick som ger medborgarna frihet och demokrati i Sydafrika.

Överläggningen var härmed avslutad.

Utrikesutskottets betänkande 4

Mom. 5 (zon fri från kemiska vapen)

Utskottets hemställan bifölls med 297 röster mot 16 för reservation 1 av Oswald Söderqvist.

Mom. 19 (parlamentarisk arbetsgrupp för kärnvapenfri zon)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 2 av Britta Hammarbacken och Görel Thurdin – bifölls med acklamation.

Prot. 1986/87:45
9 december 1986

*Bojkottåtgärder mot
Sydafrika*

Mom. 22 (garantier vid utländska flottbesök m. m.)

Utskottets hemställan bifölls med 272 röster mot 31 för reservation 3 av Oswald Söderqvist. 11 ledamöter avstod från att rösta.

Göthe Knutson (m) anmälde att han avsett att rösta ja men markerats ha röstat nej.

Mom. 26 (studie om kärnkraft och kärnvapen)

Utskottets hemställan bifölls med 295 röster mot 17 för reservation 4 av Oswald Söderqvist.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

Utrikesutskottets betänkande 5

Utskottets hemställan bifölls.

Utrikesutskottets betänkande 7

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservationen av Margaretha af Ugglas m. fl. – bifölls med acklamation.

6 § Föredrogs

justitieutskottets betänkanden

1986/87:8 om åtgärder mot vålds- och egendomsbrott (skr. 1986/87:21),
1986/87:11 om fortsatt giltighet av lagen (1975:1360) om tvångsåtgärder i spaningsssyfte i vissa fall (prop. 1986/87:32),
1986/87:14 om tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1986/87 (prop. 1986/87:25 delvis).

kulturutskottets betänkande

1986/87:7 om anslag på tilläggsbudget I (prop. 1986/87:25 delvis).

jordbruksutskottets betänkanden

1986/87:12 om anslag på tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1986/87 (prop. 1986/87:25 delvis) samt
1986/87:14 om vissa frågor om anslag för budgetåret 1986/87 till departementen (prop. 1986/87:57).

Kammaren biföll vad utskotten i dessa betänkanden hemställt.

7 § Föredrogs

försvarsutskottets betänkande

1986/87:2 om räddningstjänstlag, m. m. (prop. 1985/86:170).

Anf. 52 OLLE AULIN (m):

Herr talman! Till skillnad från ett antal tidigare talare i den här talarstolen i dag kommer jag inte att anteckna mig på nytt på talarlistan efter att vi har genomfört replikskiftet – det lovar jag.

Riksdagen har i dag att fatta beslut om en ny räddningstjänstlag. Bakom förslaget ligger ett flerårigt och grundligt arbete av räddningstjänstkommittén.

Kommittén framlade först ett principförslag, som remissbehandlades, och därefter ett slutligt förslag, som i december 1983 överlämnades till regeringen. Förslaget var enhälligt. Samtliga politiska företrädare i kommittén var eniga. Där fanns heller icke i övrigt särmeningar av betydelse.

Remissbehandlingen av detta förslag har varit i huvudsak positiv, och regeringen har nu kunnat lämna en proposition som i sina huvuddrag bygger på räddningstjänstkommitténs förslag.

På vissa viktiga punkter har emellertid regeringen frångått räddningstjänstkommitténs förslag. Vi moderater har funnit utredningens förslag bättre, och när vi inte lyckats få gehör för dessa synpunkter har vi tvingats att i utskottet reservera oss till förmån för vad vi har uttryckt i en kommittémotion. Det finns fyra reservationer, och bakom dem står alla de tre icke socialistiska partierna i utskottet.

Reservation 1 berör det grundläggande räddningstjänstbegreppet. Efter ingående överväganden fann räddningstjänstkommittén att det borde åligga samhällets räddningsorgan att ingripa vid olyckshändelse eller "fara för" sådana, och inte bara när en sådan händelse bedöms vara omedelbart förestående.

Ett tidigt ingripande ger i regel bättre möjligheter att begränsa skadeverningarna. Det gäller t. ex. vid naturolyckor som översvämningar, jordskred eller andra svåra olyckor. Det kan också gälla olyckor i atomanläggningar. Genom ett tidigt ingrepp kommer också samhällets kostnader för räddningsverksamheten att kunna begränsas.

Skyldighet för ingripande skall självfallet inte föreligga i bagatellartade situationer.

Propositionen har frångått kommitténs förslag och föreslår att ingripande endast skall ske vid "överhängande fara". Vi reserverar menar alltså att ingripande kan komma att ske alltför sent. Jag yrkar bifall till reservation 1.

Reservation 2 rör frågan om överlåtelse av räddningskårens uppgifter. Också detta är en trepartireservation i anslutning till en moderat kommittémotion.

Räddningstjänstkommittén föreslog att en kommun skulle kunna träffa avtal om att annan kommun eller annat organ skulle sköta räddningstjänsten i kommunen eller medverka i denna. Dock skulle räddningstjänsten i sin helhet endast få överlåtas åt annan kommun. Denna senare begränsning är viktig med hänsyn till de uppgifter i krig som kommunens räddningstjänst har.

Propositionens förslag förhindrar avtal med annat organ än kommun. Vi reserverar finner det självklart att fristående räddningsenheter skall kunna

Räddningstjänstlag,
m. m.

knyttas till kommunens räddningstjänst. Om detta var också räddningstjänstkommittén enig. Jag yrkar bifall till reservation 2.

Reservation 3 berör frågan om sotningsväsendet. Det har förekommit en mängd motioner i anslutning till denna fråga. I den moderata kommittémotionen har begärts ökade möjligheter för fastighetsägare att efter eget val anlita auktoriserade företag som i fri konkurrens ägnar sig åt sotningsverksamhet.

Under lång tid har från olika delar av landet framförts allvarlig kritik mot det rådande sotningsmonopolet. Det har t. ex. rört sig om onödigt sotning och felaktiga sotningstaxor – i ett fall, i Halmstad, överklagades taxorna och kammarrätten upphävde det felaktiga beslutet, men i många kommuner har man accepterat de grunder som Kommunförbundet rekommenderat, och där har man alltså för höga taxor. Det har vidare gällt fusk med sotning, och det har gällt bluff-fakturor.

Kritiken är alltså allvarlig, men ändå vill majoriteten inte medverka till att sotningsmonopolet avskaffas. Det vill vi reservera, och jag yrkar bifall till reservation 3.

Slutligen så till reservation 5, som berör frågan om ersättning för ingrepp i annans rätt.

Räddningstjänstkommittén föreslog att den som lider skada på grund av räddningstjänstingripande skall vara berättigad till ersättning. Detta kan närmast synas vara en självklarhet, men departementschefen hänvisar de skadelidande att söka sin rätt via försäkringsbolag eller lagsökning.

Vi menar att det inte skall vara den enskilde som skall ha bekymmer med försäkringsbolag eller domstol, om han genom myndighetsingrepp förorsakats skada. Det bör åligga kommunen att återsöka ersättning endera från den som vållat den olyckshändelse som föranlett ingreppet eller från den till förmån för vilken räddningsinsatsen gjorts.

Herr talman! Jag yrkar bifall även till reservation 5.

Anf. 53 HANS LINDBLAD (fp):

Herr talman! Det är positivt att vi nu får en samlad räddningstjänstlag för samhället. Som Olle Aulin sade har detta förslag föregåtts av en utredning, räddningstjänstkommittén, som var helt enig. På ett antal punkter har dock propositionen gått ifrån det förslaget, och vi har funnit skäl att vidhålla ståndpunkterna som fanns i räddningstjänstkommitténs förslag.

Det finns särskild anledning att ta upp en av de punkterna, nämligen huruvida en kommun får teckna avtal med någon annan part i vad gäller del av det arbete som omfattas av denna lag. Det här är en debatt som vi känner igen från ganska många områden: Kan man tänka sig olika alternativ inom offentlig verksamhet? Kan man lägga ut verksamhet på entreprenad? Det har ibland sagts att socialdemokratin har fått en öppnare inställning därvidlag.

Jag kan bara konstatera, att i detta fall har det varit tvärtom. Även socialdemokraterna i räddningstjänstkommittén var med på att kommunerna skall få lägga ut åtminstone delar av verksamheten till annan. Detta har regeringen i propositionen gått emot liksom socialdemokraterna i utskottet. Regeringen och utskottets socialdemokrater har alltså ändrat attityd i

förhållande till den öppnare attityd som fanns i kommittén.

Det har varit på motsvarande sätt när det gäller sotningen. Det finns motionsförslag om att sotningsmonopolet bör avskaffas. Det har ibland liknats vid ett slags rest från skråsamhället. Vi måste således reservera oss på denna punkt.

Vid sidan av frågan om monopolet finns en diskussion om sotningsfrister. Sotning är något som man ålägger människor även om de flesta nog är överens om att vi inte behöver sota så mycket som vi gör. Men i och med att en verksamhet finns har den en väldig kraft att fortleva. Det bestående har alltid ett övertag. Det borde rimligen vara så att man sade: Vi skall sota därför att det behövs. Här sotar man därför att man har sotat förut! Utskottet är överens på denna punkt, och man bör se över vilka frister som skall gälla. Det är egentligen inte någon som har hävdat att de frister som finns i dag är berättigade – utifrån något slags objektivt behov. Jämför vi med vad som gäller i andra länder finner vi att där finns betydligt längre frister. Men vi har de gällande fristerna därför att man tidigare har sotat med dessa mellanrum.

Jag vill ta upp en sak till. Räddningstjänstkommittén föreslog att man skall kunna få använda civilförsvarets enheter också i fredstid. Det går inte med den nuvarande civilförsvarsplikten, eftersom den enbart gäller i krig plus under utbildning. Kommittén föreslog att man skulle få använda civilförsvarsplikten även i fred.

Det har tidigare, exempelvis i samband med Tuveraset, sagts att det var en brist att man inte kunde använda civilförsvarets personal – men däremot dess materiel. Nu konstateras att det visst är möjligt. Man kan nämligen med gällande lag ta folk i anspråk undan för undan, dvs. en och en. Således finns det inget som hindrar en kommun, när nu kommunerna får ansvar också för civilförsvaret, att kalla in ett antal människor – i realiteten samma som ingår i civilförsvarenheten inom kommunen. Men utskottet poängterar att man skall kunna använda hela enheten. En enhet består ju inte bara av personerna i fråga utan dessa personer i det samband de har med sin ledningsorganisation.

Vi har från folkpartiet i ett särskilt yttrande poängterat att nyttan med civilförsvaret beror på vad det kan göra. Civilförsvarets enheter är i dag tyvärr dåligt utbildade. Det är naturligtvis inte primärt ett önskemål för att de skall vara en extra resurs i fredstid att de skall vara välutbildade, men för att de skall klara uppgifterna i krig, vid ett överraskande angrepp, måste de vara användbara direkt efter mobilisering.

Vi har från vårt håll framfört vårt närmast klassiska förslag om direktrekrytering. Det skulle medföra en föryngring av civilförsvaret och göra att vi skulle kunna utbilda människor direkt. Vi har sagt att det skall gälla kvinnor, vapenfria och även en grupp direktrekryterade värnpliktiga. Vi brukar ange att den gruppen bör vara 2 000 per år.

Det finns kanske anledning att säga att en funktion som civilförsvaret borde klara men inte klarar i dag gäller det s. k. A-skyddet, dvs. skydd mot radioaktivitet, och C-skyddet, alltså skydd mot kemiska skador.

Hade civilförsvaret haft en fungerande organisation för detta i t. ex. mitt hemlän under det senaste året hade situationen varit mycket bättre än den var i samband med Tjernobylolyckan. Då hade det ute i kommunerna och på

länsstyrelsen funnits en övad organisation, som hade haft kunskaper, mätinstrument och utbildad personal.

Räddningsverket konstaterar i sin programplan för det första att dessa människor inte finns i fredstid, för det andra att man inte kan klara denna utbildning inom ramen för nuvarande civilförsvarslag. Räddningsverket konstaterar att det inte går att genomföra – och har sedan inget förslag om hur det skulle kunna åstadkommas.

Jag kommer, herr talman, ändå inte att föreslå att riksdagen härvidlag skall fatta något speciellt beslut. Det här är väsentligen en fråga som gäller krigssituationer, och därför kommer den med automatik tillbaka i vår, när vi har att fatta försvarsbeslutet, men det är alldeles uppenbart att om vi har en fungerande civilförsvarsorganisation skall den ses som en förstärkt freds-räddningsorganisation, som skall kunna nyttjas också i samband med t. ex. radioaktiva utsläpp, stora kemiska utsläpp eller stora bränder och katastrofer i övrigt i fredstid.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till samtliga reservationer med folkpartinamn.

Anf. 54 GUNNAR BJÖRK i Gävle (c):

Herr talman! Regeringens proposition innebär att vi nu får en ny lag för statens och kommunernas ansvar när det gäller räddningstjänsten. Det betyder att vi får en total räddningstjänst: fjällräddning, flygräddning, sjöräddning och räddningstjänst vid utsläpp av radioaktiva ämnen. En del av det som finns redovisat i propositionen har ganska stark anknytning till det som behandlas i propositionen om Tjernobyli. Det finns anledning att återkomma till det.

Vi kan konstatera att det har visat sig finnas stora brister i freds-räddningstjänsten. Ser vi på de katastrofer som har hänt under de senaste åren – översvämningsskador i flera län, andra besvärliga natursituationer och framför allt Tjernobyli-katastrofen – finner vi att freds-räddningstjänsten inte har varit särskilt imponerande.

Varje kommun får nu också en räddningstjänst och en räddningskår och brandkåren byter namn. Det viktiga är att varje kommun nu får en ordentlig översyn av sin räddningstjänst.

En annan verksamhet som berörs av förslaget är sotningen – en svår och känsloladdad fråga. I motion 106 förordar centerpartiet en översyn av sotningsverksamheten. Utskottets skrivning innebär, att räddningsverket skall göra en utvärdering med början redan under 1987. Jag vill bara betona att ärendet brådskar och att det är angeläget att detta ses över.

Vidare bör man vara öppen för möjligheten att ha privata lösningar när det gäller sotningsväsendet. Jag tror att det skulle öka konkurrensen.

Jag ämnar inte kommentera respektive reservationer, eftersom jag tycker att Olle Aulin har gjort det bra.

Men när det gäller det särskilda yttrandet från folkpartiet vill jag säga några ord. Under många år har det från folkpartiet framförts förslag om att ett antal värnpliktiga skulle tas direkt från mönstringen till civilförsvaret. Sakligt sett finns det stora motiv för att önska en föryngning av civilförsvarskåren, men jag tror att det vore mycket olyckligt att bryta ut ett antal

värnpliktiga, som på det sättet skulle få en lindrigare tjänst än alla andra. Jag tror att det skulle bli ganska stora problem om man tar ut en grupp ungdomar, som då inte behöver avsätta närmare ett år för värnpliktstjänstgöring. Det torde leda till krav på ökad ersättning från dem som skulle göra den vanliga värnplikten. Jag tror att det skulle bli svårt att fortsättningsvis behålla respekten för den allmänna värnpliktens princip om vi godtar detta förslag. Därför har jag för min del svårt att acceptera det.

Med detta, herr talman, vill jag yrka bifall till reservationerna 1, 2, 3, 4 och 5.

Anf. 55 INGEMAR KONRADSSON (s):

Herr talman! Att döma av det vi hittills hört i debatten råder det inga delade meningar om värdet av en sammanhållen räddningstjänstlag, som reglerar statens och kommunernas ansvar för samhällets direkta räddningsverksamhet samtidigt som den skapar möjlighet och skyldighet till samverkan mellan olika räddningsorgan och ett bättre samutnyttjande av samhällets olika resurser. Denna enighet kan ju vara någonting positivt att utgå ifrån när den nya lagen nu skall antas.

Inledningsvis vill jag tillstyrka hemställan i försvarsutskottets betänkande i dess helhet, och jag yrkar därför avslag på de reservationer som är bifogade betänkandet. Jag avser att kommentera och bemöta argumenten för reservationerna 1, 2, 3 och 5.

Christer Skoog kommer senare i debatten att kommentera reservation 4, som tar upp sjöräddningstjänsten.

Som vi redan hört avses med räddningstjänst de räddningsinsatser som staten eller kommunerna skall svara för vid olyckshändelser och överhängande fara för olyckshändelser för att hindra och begränsa skador på människor, egendom eller miljö.

Med hänvisning till räddningstjänstkommitténs förslag föreslås i reservation 1 ett vidgat räddningstjänstbegrepp, så att själva räddningstjänstorganisationen skall ha skyldighet att ingripa redan vid fara för olyckshändelse.

Jag vet inte vilket underlag kommittén hade för sina förslag, men jag hävdar att det finns en rad allvarliga sakskalet mot att införa ett sådant vidgat räddningstjänstbegrepp. För det första påverkas gränsdragningen mellan olycksförebyggande åtgärder och räddningstjänst, och för det andra påverkas gränsdragningen mellan räddningstjänst och efterföljande åtgärder, som exempelvis sanering och återställning.

När det gäller olycksförebyggande åtgärder, så måste det i första hand alltid vara den som bedriver riskfylld verksamhet som också ansvarar för och bekostar förebyggande åtgärder.

Om exempelvis yrkesinspektionen ålägger en arbetsgivare att vidta skärpta skyddsåtgärder får det ju inte bli på det sättet att arbetsgivaren kallar på räddningskåren därför att yrkesinspektionen påpekat att det kan föreligga någon fara med verksamheten. En sådan ordning skulle övervältra på samhället kostnader och ansvar som primärt vilar på annan huvudman.

Uppgiften om tillsyn och förebyggande av olyckor vilar således på många olika myndigheter. Tillsynen enligt miljöskyddslagen av miljöfarlig verksamhet utövas av statens naturvårdsverk och länsstyrelserna samt, i vissa fall,

miljö- och hälsoskydds nämnderna i kommunerna.

Arbetsarkyddsstyrelsen och dess regionala myndigheter skall se till att arbetsmiljön utformas så att betryggande säkerhet ges mot bl. a. olycksfall. I deras tillsyn ingår också att kontrollera att skyddsåtgärder vitas mot skada genom fall, ras, explosion, elektrisk ström eller liknande.

Tillsynen över efterlevnaden av lagen om kemiska produkter utövas av flera myndigheter. På trafikens område har trafiksäkerhetsverket ansvaret för den olycksförebyggande verksamheten, medan ansvaret för att byggnader är säkra åvilar byggnadsnämnderna.

Av vad jag sagt framgår således att lagstiftningen i många fall gett myndigheterna möjlighet att förelägga företag och andra att undanröja faror för olyckshändelser.

Ansvaret och kostnaderna för sådana åtgärder vilar på den som driver verksamheten eller svarar för det som är upphov till faran. Den principen har gällt sedan länge och bör naturligtvis fortsätta att gälla. Den andra principen är att samhället får bära kostnaderna för själva räddningsinsatsen utan möjlighet att få ersättning av någon annan. Inte heller den principen avses att ändras på.

Däremot skulle en utvidgning av räddningstjänstbegreppet till att avse fara för olyckshändelser innebära att de två principerna kom i konflikt med varandra. Det skulle medföra att samhället inte bara får ansvaret att utföra åtgärder som i dag betraktas som förebyggande utan också att samhället får stå för kostnaderna.

Jag vill dessutom erinra om att riksdagen – även reservanterna, som i dag uppträder i talarstolen i detta ärende – nyligen fattat ett beslut som principiellt ställer sig bakom det nu föreslagna räddningstjänstbegreppet. Vi har beslutat att inom ramen för skatteutjämningsbidragen avsätta 25 milj. kr. om året till förebyggande åtgärder mot jordskred och andra naturolyckor. I den i detta ärende aktuella propositionen pekar föredragande statsrådet på att räddningstjänsten kan ha skyldighet att ingripa vid omedelbart förestående jordskred eller olycka. Han betonar dock att rent förebyggande åtgärder faller utanför räddningstjänstbegreppet. I den mån ansvaret för förebyggande åtgärder mot jordskred inte faller inom ramen för samhällets räddningstjänst eller omfattas av enskildas försäkringsskydd, ligger det i stället inom den kommunala kompetensen att ombesörja sådana åtgärder.

Om vi här och nu fattar beslut om en utvidgning av räddningstjänstbegreppet får också beslutet om förebyggande åtgärder mot jordskred en annan verkan än vad som var avsett. Om kommuner blir skyldiga att ingripa enligt räddningstjänstlagen redan vid fara för ett jordskred, befrias fastighetsägarna och försäkringsbolagen från sitt kostnadsansvar.

Reservanternas hänvisning till räddningstjänstkommitténs förslag är för övrigt inte korrekt.

I samband med frågan om utvidgning av räddningstjänstbegreppet föreslog kommittén också ersättningskyldighet i fråga om räddningstjänstkostnader orsakade av olyckshändelser inom särskilt riskfyllda verksamheter. Jag kan bara konstatera att reservanterna förbigår med tystnad den delen av kommitténs förslag.

Till slut vill jag erinra om att ett utvidgat räddningstjänstbegrepp

automatiskt tvingar räddningsorganen att fortsätta att vidta räddningsåtgärder tills det inte längre föreligger fara för nya olyckshändelser. På så sätt skulle samhället få utföra och bekosta många av de sanerings-, återställnings- och andra liknande åtgärder som företagen och andra enskilda i dag har ansvaret för.

Herr talman! Mot den här bakgrunden vill jag föreslå avslag på reservation 1.

Reservation 2 tar upp frågan om att överlåta räddningstjänstens uppgifter på annat organ än den kommunala räddningskåren, dvs. en privatisering av brandförsvars- och räddningstjänstuppgifter. Det är möjligt att en del samhällsuppgifter kan drivas i privat regi i större utsträckning än i dag. Men exemplet med räddningsverksamheten är sällsynt illa valt. I full man mot billigaste anbud skulle handla upp räddningskårens materiella, personella och organisatoriska resurser och dessutom med jämna mellanrum byta entreprenörer, så skulle man med säkerhet inte uppnå den effektivitet och säkra beredskap mot olyckor som vi har rätt att kräva.

Jag kan mycket väl tänka mig att vissa speciella uppgifter, som exempelvis sanering, kan överlåtas på entreprenör. Men det är viktigt att samhället har det direkta ansvaret för räddningstjänsten. Dessutom skall naturligtvis inte så långtgående befogenheter som lagen nu ger räddningsledaren kunna överlåtas till en enskild entreprenör. Reservanterna bör betänka att det är medborgarnas säkerhet som det gäller. Reservationen bör avslås.

Reservation nr 3, som vi nu kommer in på, berör sotningsverksamheten. Det är den del av propositionen som föranlett de flesta motionerna. I den mån sotningsbestämmelser inte fungerar väl ute i landet, skall självklart förändringar kunna vidtas. De s. k. sotningsfristerna bör kunna bli mer behovsanpassade än vad de är för närvarande. En försöksverksamhet i Kommunförbundets regi i den riktningen pågår redan nu. I propositionen anges att räddningsverket skall göra en utvärdering av sotningsverksamheten, och dessutom påskyndar försvarsutskottet denna översyn genom att förutsätta att den igångsätts under 1987 utan att invänta erfarenheterna av den nya lagen. Detta föreslås också ges regeringen till känna. I den delen bör motionsyrkandena vara tillgodosedda.

Det är emellertid viktigt att sotningen – liksom hittills – betraktas som en brandförebyggande åtgärd. Det är således av säkerhetsskäl som kommunerna fått en monopolställning vad gäller ansvaret för sotningen. Verkställigheten kan utövas antingen i egen regi eller med anlitan av entreprenör. Av landets 380 sotningsdistrikt är det endast 24 som drivs i kommunal regi. Alla andra drivs i entreprenadform.

Verksamheter som rör människors och samhällets säkerhet får inte släppas fria hur som helst. I en av motionerna slägs att ansvaret för den brandförebyggande sotningen och tidsfristerna skulle överföras på fastighetsägarna. En sådan ordning skulle vara att återgå till de förhållanden som rådde före 1874.

Det bör framhållas att sotningsverksamheten numera inte regleras genom riksdagsbeslut och statliga bestämmelser vad gäller entreprenadavtalen. Detta är en fråga mellan kommunen och skorstensfejurmästaren. De grundläggande reglerna för sotningen däremot skall naturligtvis finnas med i

räddningstjänstlagen. Med hänvisning till samhällsintresset, människors säkerhet och det faktum att kommunerna redan nu har ett entreprenadsystem, bör reservationen om en utredning med sikte på att den enskilde fastighetsägaren skall ansvara för sotningen avslås.

Reservation nr 5 tar upp frågan om ersättning vid ingrepp i annans rätt. Propositionen föreslår att brandlagens bestämmelser om ersättning för ianspråktagande av egendom för räddningstjänst skall tas med i lagen och göras tillämplig för all räddningstjänst. Ersättningsreglerna gäller för de ingrepp i annans rätt som innebär att egendom tillhandahållits frivilligt eller tagits i anspråk för användning vid räddningsinsatser.

En utvidgning av ersättningsreglerna enligt kommitténs och reservanternas förslag är juridiskt och praktiskt komplicerat. Otillåtna ingrepp, som innebär fel eller försummelse i myndighetsutövning, är redan reglerade.

Försvarsministern anförde i propositionen att "enligt allmänna rättsgrundsatsar skall kostnaden för tillåtna ingrepp i princip bäras av den till vars förmån ingreppet sker. Ersättningskraven ingår i den skada som denne har drabbats av. Han har i sin tur möjlighet att föra skadeståndstalan mot den som vållat olyckshändelsen. Har ingreppet gjorts för att tillgodose ett allmänt intresse som exempelvis skydd av miljön torde det allmänna vara skyldigt att lämna ersättning." Lagrådet har vid sin granskning av lagförslaget kommit till samma slutsats och konstaterar att lagen stämmer överens med regeringsformen. Det är naturligtvis ytterligt tveksamt om samhället alltid skall träda in och i olika sammanhang överta ansvar och kostnader som skall bäras av annan – enskild, företag eller försäkringsbolag.

Mot den här bakgrunden, herr talman, bör också reservation nr 5 avslås.

Anf. 56 OLLE AULIN (m) replik:

Herr talman! Det är här fråga om gränsdragning mellan fara för olycka, överhängande fara för olycka och inträffad olycka. Det räddningstjänstkommittén och reservanterna vill garantera är att ingripandena görs på ett så tidigt stadium att olyckan inte får svåra konsekvenser.

Vi drabbades av ett antal översvämningar förra året eller om det var tidigt i år. När skall ingripandet mot det stigande vattnet ske? Skall man vänta tills risken för genombrott i dammar och stora översvämningar med svåra skador är omedelbart förestående, eller skall man ingripa i sådan tid att man verkligen kan komma till rätta med problemet, dvs. redan när det föreligger fara och inte i sista stund när det föreligger överhängande fara? Det är de problemen som vi har att brottas med. Självfallet skall inte räddningstjänstorganisationen träda i yrkesinspektionens ställe. Det är här fråga om stora olyckor. All erfarenhet talar för att om man gör ingripanden i god tid blir kostnaderna mindre. Därför tycker vi att det är ett rimligt sätt att hantera detta på.

Det var också fråga om överlåtelse av möjligheterna att köpa tjänster i räddningstjänsten. Man skall inte vara rädd för det. Om man söker brandkåren i Stenungsund – åtminstone var det så när jag var där för några år sedan – är den stora skylt man först möter där brandkåren finns en skylt som det står frisör på. En liten skylt hittar man så småningom där det står brandchefen. För vem är det i Stenungsund som svarar för brandförsvaret?

Jo, det är industribrandkåren som ställer upp och helt igenom svarar för räddningstjänsten i Stenungsund. Man har nämligen mycket goda resurser för detta. Det är alltså inget negativt att utnyttja privata resurser. Det är inte fråga om att de skall ta över helt och hållet, det sade jag i mitt inledningsanförande.

Sotningsmonopolet menar vi att man självfallet måste försöka bryta upp, så att man får en konkurrens och slipper sådana negativa verkningar som vi har sett tidigare.

När man har gjort ett ingrepp i annans rätt till förmån för någon annan menar jag att det är självklart att det är kommunen som skall ställa upp. Det är inte för den enskilde det skall vara komplicerat.

Anf. 57 HANS LINDBLAD (fp) replik:

Herr talman! Ingemar Konradssons ord föll ungefär så här: Det vore sällsynt illa lämpat att tänka sig att man kunde upphandla tjänster på räddningstjänstområdet – sällsynt illa lämpat.

Jag kan notera att kommittén arbetade under lång tid. De socialdemokrater som siter i den kommittén har rimligen studerat detta område mycket ingående. Rimligen hade dessa personer tillsatts, därför att de hade en känsla för området. Därför är det litet märkligt att säga att de inte hade fattat att detta vore sällsynt illa lämpat. Jag kan bara notera att det fanns en öppenhet hos socialdemokraterna i kommittén att pröva olika alternativ.

Detta innebär att kommunen får möjlighet att välja det den vill ha. Det är klart att kommunen då ställer krav på det den vill ha av insatsberedskap och kvalitet. Man kan t. ex. handla upp den aktuella tjänsten från ett företag på orten, som redan för sin egen verksamhets skull behöver en mycket hög beredskap. I stället för att två skall upprätthålla samma resurser kan den ene köpa av den som redan har beredskap. Olle Aulin tog i och för sig ett sådant exempel. Det är klart att den som skall anlitas av en kommun måste kunna erbjuda en viss kvalitet på sina tjänster.

Sedan kan noteras att det inte har sagts här att man skulle arrendera ut hela verksamheten. Skälet till det är att detta är stommen i civilförvarsorganisationen. Ledningskapaciteten måste finnas hos kommunen. Det är endast fråga om ett antal tjänster, som självklart skall styras av ledningen.

Vad gäller sotningen säger Ingemar Konradsson att förslaget om det genomförs kan äventyra människors säkerhet. Vad propositionen säger är att man skall undersöka möjligheterna för en ordning som ger fastighetsägaren rätt att efter eget val anlita auktoriserade skorstensfejarmästare som i fri konkurrens ägnar sig åt sotningsverksamhet. Det är väl inte troligt att en auktoriserad skorstensfejarmästare skulle vara ett hot mot människors säkerhet?

Många människor tror för övrigt att den sotning som nu förekommer bedrivs av traditionella skäl och inte därför att den har någon betydelse. Men vi skall naturligtvis utgå från att det blir en förändring och att sotningen i framtiden skall bedrivas av brandsäkerhetsskäl. Om någon fastighetsägare därutöver vill sota må det stå honom fritt att göra det. Kvaliteten skall anges i auktorisationen, men det skall vara fritt fram för fastighetsägarna att välja den skorstensfejarmästare som de finner lämpligast.

Anf. 58 INGEMAR KONRADSSON (s) replik:

Herr talman! Olle Aulin tog upp frågan om när ingripande skall ske, om det skall vara vid fara, överhängande fara eller när olyckan redan har inträffat. I mitt inledningsanförande nämnde jag att ansvaret för förebyggande åtgärder vilar på många andra organ än själva räddningstjänstorganet. Det är således fullt möjligt för myndigheter och för företag som kanske bedriver riskfylld verksamhet att utnyttja de tjänster som räddningstjänsten kan ge. Men dess primära skyldighet är att ingripa vid överhängande fara eller när en olycka har skett.

När jag lyssnade på Olle Aulin och Hans Lindblad fick jag det intrycket att de vill införa en räddningstjänstlag som får till konsekvens att fastighetsägarna efter egen bedömning och när de själva anser sig har råd därtill eller annars finner det lämpligt beställer sotning av sina fastigheter. Därefter vill reservanterna införa ett räddningstjänstbegrepp som lägger ansvaret på samhället att kostnadsfritt rycka in när en eventuell fara för s. k. soteld kan föreligga. När sedan en soteld har uppstått skall det vara en privat entreprenör som på samhällets ansvar utför räddningsuppgiften. Om sotelden sedan sprider sig till grannfastigheten eller hotar att sprida sig dit skall samhället stå för alla kostnader – för insatser, materialanvändning, intrång och skador – även om det kan anses vara ett naturligt ansvar för den enskilde, företaget eller försäkringsbolaget. Jag vill gärna fråga reservanterna om det är deras mening att införa en lagstiftning som fritar enskilda, företag och försäkringsbolag från ansvar för förebyggande åtgärder vid riskfylld verksamhet eller ansvar för att vid fara se till att faran inte övergår till olycka eller skador på människor, egendom och miljö.

Anf. 59 OLLE AULIN (m) replik:

Herr talman! Det exempel som Ingemar Konradsson konstruerar är barockt. Om han läser de reservationer som finns vid betänkandet får han svar på den framställda frågan.

Anf. 60 GUNHILD BOLANDER (c):

Herr talman! Den nya räddningstjänstlag som vi nu står i begrepp att fatta beslut om rör många områden där statens och kommunernas ansvar blir reglerade på ett bättre sätt än tidigare. Bl. a. skall en större samverkan mellan myndigheter kunna ske och man skall också kunna ta till vara de resurser som finns för ett bättre utnyttjande.

Detta gäller då naturligtvis på alla områden som berörs av lagförslaget, men som jag ser det borde man när det gäller sjöräddningstjänsten ha varit tydligare i skrivningarna i lagförslaget. Jag skall därför något kommentera reservation 4 av Gunnar Björk och mig som gäller just sjöräddningen.

Alla faktorer som kan påverka säkerheten till sjöss måste tillmätas stor betydelse, och det är helt nödvändigt att på central nivå sjöfartsverket har både ett samordningsansvar och ett operativt ansvar. Detta har också klarlagts i propositionen.

Vi anser dock att sjöräddningscentralernas mycket betydelsefulla roll bättre borde ha uppmärksamats. Vi menar också att vissa rutiner när det gäller att utföra räddningsuppdrag över det öppna havet bör ses över. Det

bör klart framgå att den kustradiostation som är sjöräddningscentral och ligger närmast rent geografiskt också bör få ansvaret att leda den totala räddningsaktionen. Utgångspunkterna bör därvid vara att huvudcentralerna är beredda att delegera ansvaret till undercentralerna. Detta kan ha betydelse inte minst med tanke på sambandsmaterielens räckvidd.

Vi kan ta Stockholm Radio, som är huvudcentral i östra området, som exempel. Tyvärr händer det mer eller mindre allvarliga olyckor i närheten av den gotländska kusten eller längre ut i Östersjön. Där ligger då Tingstäde Radio på central plats på Gotland – den utgör undercentral till Stockholm Radio.

Av utomordentligt stor betydelse i det här arbetet är den lokalkännedom som en sådan kustradiostation besitter. I sådana här sammanhang spelar också tidsåtgången en ofta avgörande roll när det gäller att rädda människoliv, och en klarare delegation till närmaste kustradiostation borde också av den anledningen snarast ske. Vi menar att det är en av de rutiner som bör ses över så snart som möjligt.

Inom sjöfartsverket lär det pågå ett arbete med en åtgärdskalender och jag vill då skicka med till det arbetet de exempel jag tagit upp här. Jag förutsätter att haverikommissionens rapport angående det finska fartyget Karelias förlisning i mars detta år utgör ett av underlagen i sjöfartsverkets arbete för bättre åtgärder. Där gjordes nämligen en mängd erfarenheter av hur det inte får fungera när människoliv står på spel.

Herr talman! Vi menar att departementschefen i lagförslaget inte givit sjöräddningscentralernas betydelsefulla roll tillräcklig uppmärksamhet. Vi vill också att en översyn kommer till stånd när det gäller vissa rutiner för räddningsuppdrag över det öppna havet, och detta bör ges regeringen till känna.

Jag yrkar härmed bifall till reservation 4 och till de övriga reservationer som är fogade vid försvarsutskottets betänkande.

Anf. 61 CHRISTER SKOOG (s):

Herr talman! Jag skall i mitt anförande beröra en liten fråga i betänkandet men en viktig fråga i verkligheten, nämligen sjöräddningstjänsten och dess verksamhet.

För närvarande har sjöfartsverket samordningsansvaret för sjöräddningsverksamheten. Samtidigt samverkar en mängd olika statliga myndigheter: polisen med sina polisbåtar och liknande, marinen – av förstaeliga skäl eftersom den ofta finns ute i skärgården och till havs –, flygvapnet med sina räddningshelikoptrar, televerket med radiokommunikationer och liknande, luftfartsverket och inte minst kustbevakningen. Kustbevakningen är kanske, jämte det ideella Sjöräddningssällskapet, den enhet som svarar för de flesta insatserna vid sjöräddningsuppdrag. Sjöräddningssällskapet är som sagt en ideell organisation, och de flesta människor som är aktiva inom organisationen utför arbetet helt ideellt. Det rör sig om en samhällsekonomiskt sett mycket viktig besparing: det skulle kosta samhället stora pengar om någon av de statliga verksamheterna måste svara för de här insatserna.

Om det skulle inträffa en olycka och om det skulle gå sjöalarm, så kan larmet ske på flera olika sätt när det gäller att väcka uppmärksamhet. En

vanlig åtgärd är att begagna det vanliga larmtelefonnumret 90 000, om man är i närheten av en telefon på land. Det finns vidare på de flesta fartyg – åtminstone på de större fartygen, på handelsfartyg och liknande – en s. k. vhf-anläggning, och det finns en nödkanal, kanal 16, som kan användas.

Fritidsbåtar o. d. är oftast inte utrustade med så här modern radio, utan har en s. k. pr-radio – en privatradio. Det är väl en liten brist då det gäller hörbarheten på pr-radio. Under sommarhalvåret, när fritidsbåtarna mest är ute, har man väl avlyssning nästan kontinuerligt, men under andra tider kan det finnas vissa luckor i systemet. Om larm går, så vidarebefordras det till en sjöräddningscentral, exempelvis till Stockholm radio. Det finns tre huvudcentraler, nämligen Stockholm – som jag nämnde –, Göteborg och Härnösand. Vidare finns tre s. k. undercentraler: en på Gotland – Tingstäde radio – samt en i Karlskrona och en i Malmö.

När sjöarmet gått får räddningsledaren, som då erhåller utökade befogenheter, möjlighet att och ansvar att samordna verksamheten. Han har att tillgå bl. a. flygräddningen och flygräddningsledaren med central placering på Arlanda flygplats. Vid den tragiska olyckan med Karelia hände just att räddningsledaren på Stockholm radio kontaktade flygräddningsledaren på Arlanda, och den senare bedömde vilka insatser som skulle göras. Han grundade givetvis i sin bedömning på de informationer han fick från den helikopter som var ute vid olycksplatsen.

Enligt vad jag inhämtat fungerar samverkan och samordning med de militära sjöbevakningscentraler som finns på en del platser i landet. Dessa är bemannade dygnet runt och har att följa det som så att säga rör sig på havet och även att identifiera föremål. Som exempel kan nämnas att sjöräddningsundercentralen i Karlskrona är placerad vägg i vägg med sjöbevakningscentralen, vilket gör att man bara kan öppna dörren och prata med dem som sitter i det andra rummet. Detta samarbete fungerar utmärkt.

I reservation 4, som avgivits av företrädare för centerpartiet, sägs det att riksdagen borde göra ett uttalande om att det skall ske en översyn av verksamheten och att sjöbevakningscentralerna skulle spela en aktivare roll i sjöräddningstjänsten. Utskottet anser att det inte finns någon anledning för riksdagen att göra ett sådant här uttalande, eftersom verksamheten fungerar tillfredsställande och faktiskt löper bättre och bättre – detta i takt med de utbildningsinsatser som efter hand sätts in. Utbildningen avser inte så mycket räddningsledaren. Jag vill påstå att våra sjöräddningsledare tillhör de bästa i världen – de är de mest välutbildade och mest meriterade vi har på området. Däremot behövs fortlöpande utbildning av underställd personal, och sådan pågår. Det ges information och det utbyts erfarenheter mellan de olika enheterna.

Herr talman! Med detta vill jag yrka bifall till utskottets hemställan och avslag på reservation 4.

Anf. 62 KERSTIN GELLERMAN (fp):

Herr talman! Minska på sotningen! Det kravet har ställts från olika delar av landet. Många människor har tagit kontakt med mig och säkert också med flera av riksdagens övriga ledamöter.

Sotningsbehovet i den enskilda anläggningen måste vara avgörande för hur

ofta sotning skall äga rum. I Sverige sotar vi dubbelt så ofta som i Danmark och i Norge och tre gånger så ofta som i Finland. Gällande lag är antagen så sent som 1984.

I Sverige minskade antalet sotningstillfällen med 700 000 från 5 000 000 till 4 300 000 under åren 1981–1983. Energiverkets prognos pekar på att minskningen kommer att fortsätta. Naturligt vore då att man inom sotningsväsendet anpassade arbetsstyrkan till den nya situationen. I stället har man, i takt med att antalet sotningsobjekt minskat, lagt på nya uppgifter, t. ex. rengöring av imkanaler. Man sotar också fler gånger – allt till större kostnader för fastighetsägare, bönder m. fl. Nu vill sotarmästarna också ta hand om energikontrollen. Denna har hittills i många fall utförts av fastighetsägarna själva eller av någon som fastighetsägaren anlitat.

Anmärkningsvärt är att t. o. m. Svenska kommunförbundet gått på detta och medgett att kostnaden för sotarnas utbildning för energibesparing lagts in i sotningstaxan, trots att detta inte har med det obligatoriska brandskyddet att göra. Det är 3,27 % höjning av taxan som medgetts.

Kammarrätten i Göteborg har fått motta klagomål över detta och har gett de klagande rätt. Totalt sett har 23 000 000 kr. lagts på svenska fastighetsägare via sotningsavgiften för denna utbildning i energikontroll.

Om sotarna vill skaffa sig ny kompetens och konkurrera med andra energirådgivare om arbetet borde det ligga i deras eget intresse att utbilda sig för det. Vi har ett sotningsmonopol. Från folkpartiets sida är vi mycket kritiska mot detta. Det finns anledning att vara kritisk mot sotningsväsendet som en rest av gammalt skräväsande.

Med tanke på den massiva kritik som kommit från Svenska kommunförbundet, riksrevisionsverket, många kommuner och enskilda fastighetsägare är det anmärkningsvärt att utskottsmajoriteten säger sig vara nöjd med det nuvarande monopolet.

Det är också märkligt att det är så bråttom med en ny lag att man inte kunnat utreda de frågeställningar kring sotningen som framförts från de mest skilda håll. Det hade funnits anledning att ta ställning till om skorstensfejarmästarna med anställda fejar verkligen skall ha monopol, vare sig sotningen bedrivs i kommunal eller privat regi. Sotningsverksamheten är ett typexempel på en verksamhet som mycket väl kan utövas av många företag i konkurrens med varandra.

Det är bra att det i utskottsbetänkandet sägs att sotningsfristerna nu skall ses över och att detta skall ske snabbt. Det är mindre bra att man inte velat utreda sotningsmonopolet. Många socialdemokrater i denna kammare och ute i landet skulle gärna se att en sådan utredning kommer till stånd. Men det är väl för mycket att hoppas att några socialdemokrater här i kammaren skall lägga sina röster för reservation 3 i detta ärende.

Det finns anledning att återkomma till riksdagen då det gäller sotningsmonopolet, och jag vill bara med dessa ord yrka bifall till reservation 3.

Anf. 63 GÖREL THURDIN (c):

Herr talman! Mitt inlägg i den här debatten om räddningstjänstlag kommer att begränsa sig till enbart sotningsverksamheten. Jag aktualiserade frågan i en motion tillsammans med Per-Ola Eriksson under allmänna

motionstiden, där vi begärde en omarbetning av nuvarande regler i avvaktan på ett eventuellt förslag. Nu har vi förslaget i propositionen om räddningstjänstlag. I samband med propositionen lämnade jag in ytterligare en motion där jag yrkade avslag på lagförslaget. Jag skall förklara litet närmare varför. Jag anser nämligen att lagförslaget inte tillgodoser i första hand våra kommunmedborgares behov.

Jag instämmer i att det är kommunerna som även i fortsättningen skall bära huvudansvaret för samhällets sotningskrav utifrån brandförebyggande mål. Det är inte den delen jag kritiserar. Riksrevisionsverket har emellertid utfört en översyn som mynnat ut i en promemoria, och det är bl. a. från den promemorian som jag har hämtat material till min motion. Jag utgår från att riksrevisionsverket har auktorisation.

Trots att det är privata företag som bedriver sotningsverksamhet så har de inom sina resp. distrikt monopol på verksamheten. Redan här sker en sammanblandning av offentligt monopol och privat företagsamhet. Taxorna bestäms centralt genom avtal mellan Kommunförbundet och Skorstensfejarmästarförbundet. De ändras som regel inte ute i kommunerna. Detta kan faktiskt betecknas som ett slags anbudskartell, där priset är lika över hela landet oavsett förhållanden i resp. kommun eller distrikt. Den som får tjänsten utförd har ingen möjlighet att påverka prissättningen, oavsett kvaliteten på servicen. Om ett monopolistiskt förhållande skall råda, då skall skorstensfejarmästaren vara anställd av kommunen, vilket tydligen kan förekomma enligt promemorian.

Riksrevisionsverket slår dessutom larm om den sammanblandning som sker av myndighetsuppgifter och privat företagsamhet, där det blir väldigt svårt för den enskilde fastighetsägaren att avgöra vad som föreligger i det ena eller andra fallet. Rätten till myndighetsutövning för en privat företagare gör att det kan vara mycket lätt för en skorstensfejarmästare eller hans företag att kliva över tröskeln, och att då varje sotningstillfälle kan innebära myndighetsutövning.

Jag skulle vilja hänvisa till riksrevisionsverkets promemoria. Riksrevisionsverket säger att fastighetsägarna inte alltid är medvetna om vilka sotningsarbeten som är föreskrivna i brandordningarna, och risken för en sammanblandning av myndighetsuppgifter och rent kommersiell verksamhet accentueras om sotningsväsendet alltmer börjar att ägna sig åt energisparåtgärder. Vi kommer då in på en annan punkt som den här lagen omfattar, nämligen de nya uppgifter som läggs på sotningsväsendet. Det gäller då t. ex. att verkställa energisparteknisk kontroll, justera värmeanläggningar och att informera fastighetsägare om brandskydds- och energisparåtgärder. Av lagkommentarerna, men ej direkt av lagen och förordningen, framgår att de tre sistnämnda uppgifterna inte är obligatoriska, dvs. de omfattas inte av sotningsmonopolet. I praktiken kan det då bli svårt för fastighetsägaren att veta vad som är obligatoriskt och vad som inte är det. Är det så att de skall efterfråga dessa energisparande åtgärder frivilligt eller ingår de i monopolet? Sådant måste klarläggas. Vi kan inte ha denna sammanblandning i lagtexten.

Avslutningsvis säger riksrevisionsverket att genom att man bakar ihop frivilliga åtgärder med monopolistiska får skorstensfejaren inom området en konkurrensmässig fördel gentemot de företag som i dag erbjuder energibe-

siktning och energisparprogram. Vi kan bara se på elektrikerna t. ex. De har behörighet, och vi är skyldiga att anlita dem för elinstallationer, bl. a. på grund av den brandrisk som föreligger om vi själva skulle utföra arbetet. De arbetar med energisparåtgärder. De säljer en viss service, och vi kan frivilligt efterfråga den. Varför skall inte detta gå att överföra på sotningsverksamheten?

Ingenting av det som står i denna promemoria från riksrevisionsverket, som borde ha auktorisation på området, har över huvud taget behandlats i samband med den nya sotningslagen. Det tycker jag är mycket märkligt. Man har inte kunnat ta hänsyn till i första hand kommunmedborgarna, utan man har i stället valt att kanske tillgodose skorstensfejarmästarnas intressen på en högre nivå. På grund därav finner jag mig tvingad att yrka bifall till min egen motion 107, där jag yrkar avslag på det här förslaget. Förslaget är inte genomarbetat. Man har inte tagit hänsyn till något av det som riksrevisionsverket anført tidigare.

Anf. 64 YNGVE WERNERSSON (s):

Herr talman! Sotningsverksamheten tas upp i flera motioner. Jag tänker närmast beröra de yrkanden som syftar till en översyn av reglerna och därmed också de s. k. sotningsfristerna.

Sotningsverksamheten omfattas av en rad regler som inte anpassats efter de förändringar som skett i samhället i övrigt när det gäller behovet av sotning. En regeltillämpning med täta sotningsintervaller är inte nödvändig i vårt moderna samhälle.

Den undersökning som nämns i utskottsbetänkandet om sambandet mellan bränder och bristande sotning kommer med stor sannolikhet fram till att det sambandet föreligger i betydligt mindre omfattning än vad som i många fall görs gällande. Det är därför välkommet att en sådan undersökning snabbt kommer till stånd.

Min erfarenhet av det kommunala brandförsvaret och de kontakter jag har med dem som är verksamma inom det området tyder på att en minskad reglering av sotningen på inget sätt skulle öka brandrisken. Sotningen har i de flesta avseenden större samröre med bränsleekonomi och miljöfrågor än med brand.

Att utskottet ställer sig bakom motionskraven på en översyn av sotningsfristerna är mycket positivt. Genom att förändra sotningsfristerna och ge kommunerna ett större handlingsutrymme i fråga om sotningens omfattning skulle boendekostnaderna kunna sänkas. Detta är inte minst viktigt i dagens läge när kostnaderna för boendet tar en allt större andel av inkomsten.

Anf. 65 OSWALD SÖDEROVIST (vpk):

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan. Jag skall bara lämna några kommentarer till det.

Jag vill ta upp en fråga som inte direkt har berörts här, enligt vad jag har kunnat höra. Det gäller utvidgningen av länsstyrelsernas ansvar vid utsläpp av radioaktiva ämnen. Den gamla lagen gällde endast utsläpp från svenska kärnkraftsanläggningar. Nu har man utvidgat lagen till att gälla också utsläpp från utländska kärnkraftsanläggningar. Vi har tyckt att det var en bra

Prot. 1986/87:45
9 december 1986

Räddningstjänstlag,
m. m.

utvidgning av lagbegreppet. Den infördes också före Tjernobyl, som då närmast blev en bekräftelse på att en sådan utvidgning av lagen behövdes.

Nu kommer kritik från olika håll. Inte minst vi i vpk, som är kärnkrafts-motståndare, har blivit angripna, och det har sagts att vi inte vill vara med och avveckla kärnkraften osv. Som svar på det vill jag här deklarerat att vi är verkliga motståndare till kärnkraft, om nu någon skulle ha betvivlat det.

Men vi har fått dessa anläggningar. Vi har dessutom fått mängder av kärnkraftsanläggningar omkring oss ute i Europa. Efter Tjernobyl har vi också fått – och det är väl den stora behållningen av arbetet i Energirådet – en liten inblick i vad det betyder när en kärnkraftsanläggning havererar. Om det är något som förskräcker en så är det att få ta del av vad som har hänt i och omkring Tjernobyl.

Om någonting sådant händer, behövs hela samhällets insatser för att klara av skadeverkningarna. Därför behöver man också ha pliktlagar. Det har ingenting att göra med att man skulle på det sättet vara för kärnkraft. Tvärtom bör naturligtvis kärnkraften avvecklas så fort som möjligt. Men om massor av människor blivit strålskadade eller löper risk att bli strålskadade och måste fraktas bort väldigt snabbt från ett besmittat område, räcker det inte med polis, brandkår och räddningstjänst, utan då måste man mobilisera hela samhället.

Det är klart att man i första hand skall lita till frivillighet, men det är också sant att vi inte kan förlita oss bara på det. Vi måste också kunna ålägga folk att ställa upp med fordon och arbetskraft och hjälpa till. Därför har vi tyckt att denna utvidgning av lagen är riktig. Vårt motstånd mot kärnkraften kommer att fortsätta, men vi anser att beredskapen måste höjas.

Det var min första kommentar. Min andra kommentar gäller sotning som många har talat om. Det är förvisso stora brister och missgrepp när det gäller sotningen på olika håll. Vi har fått påstötningar och besked från Karlskrona, Örebro och andra håll i landet, där man kan påvisa stora felaktigheter i fråga om hur sotningen utförs, hur man har gjort bluffakturor m. m. sådant. Verksamheten behöver säkert ses över och förbättras, och det är också aviserat i utskottsbetänkandet.

Men vi ser ingen lösning i att genomföra något slags privatisering och på det sättet frånhända kommunerna ansvaret för sotningen. Vår linje har tidigare varit och är fortfarande att vi vill se en kommunalisering av sotningen liksom andra kommunala aktiviteter, där kommunerna skall använda egen personal och sköta de här sakerna, precis som när det gällt renhållning, sophämtning osv. Tyvärr går utvecklingen i samhället åt ett annat håll, och mer och mer läggs ut på entreprenörer.

Vi avvaktar översynen som skall göras, men jag är säker på att den kommer att visa att det behövs förändringar och förbättringar på grund av ändringar i fastighetsbeståndet och andra sådana saker. Det är sant, som det har sagts från många håll här, att fastighetsbeståndet har förändrats, liksom energiproduktionen. Då kan man inte köra med det gamla systemet.

Slutligen, herr talman, vill jag ansluta mig till och verkligen plädера för det särskilda yttrande som gjorts av folkpartiet när det gäller civilförsvarets personal. Vi behöver komma fram till en direktrekrytering av personal till civilförsvaret. Det är också en fråga som vi har drivit tidigare. Jag tror att det

är någonting som kommer och som måste komma, om vi skall få en civil räddningstjänst som fungerar i fredstid. Då behöver vi också ha personal som är utbildad och som är placerad där från början.

Prot. 1986/87:45
9 december 1986

Räddningstjänstlag,
m. m.

Överläggningen var härmed avslutad.

Mom. 1 och 8 (räddningstjänstbegreppet)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 1 av Gunnar Björk i Gävle m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 3 (överlåtelse av räddningskårens uppgifter)

Utskottets hemställan bifölls med 162 röster mot 149 för reservation 2 av Gunnar Björk i Gävle m. fl.

Mom. 5 c (avslag på propositionen såvitt den gäller sotningsverksamheten)

Utskottets hemställan – som ställdes mot motionerna Fö106 av Gunnar Björk i Gävle m. fl. i motsvarande del och Fö107 av Görel Thurdin – bifölls med acklamation.

Mom. 5 d (olycks- och skadeförebyggande verksamhet)

Utskottets hemställan bifölls med 160 röster mot 150 för reservation 3 av Gunnar Björk i Gävle m. fl.

Mom. 7 (sjöräddningstjänsten)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 4 av Gunnar Björk i Gävle och Gunhild Bolander – bifölls med acklamation.

Mom. 11 (ersättning vid ingrepp i annans rätt)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 5 av Gunnar Björk i Gävle m. fl. – bifölls med acklamation.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

8 § Anf. 66 ANDRE VICE TALMANNEN:

Jag får meddela att på morgondagens föredragningslista uppförs konstitutionsutskottets betänkande 12 om kollektivanslutningsfrågan främst bland två gånger bordlagda ärenden.

9 § Anmäldes och bordlades

Konstitutionsutskottets betänkande

1986/87:15 Vissa vallagsfrågor, m. m.

Skatteutskottets betänkanden

1986/87:7 Ändringar i vinstdelningsskatten, m. m. (prop. 1986/87:42 delvis)

1986/87:9 Beskattning av förmån av fri bil (prop. 1986/87:46)

Prot. 1986/87:45
9 december 1986

1986/87:12 Värderingen av aktier vid kapitalbeskattningen, m. m. (prop. 1986/87:54)

*Meddelande om
interpellationer*

Utrikesutskottets betänkanden

1986/87:8 Verksamheten inom Europarådet, m. m. (redog. 1986/87:12 och skr. 1986/87:59)

1986/87:9 Godkännande av en överenskommelse mellan Sverige och Tyska Demokratiska Republiken om reglering av förmögenhetsrättsliga frågor (prop. 1986/87:62)

Socialförsäkringsutskottets betänkanden

1986/87:6 Arbetskadeförsäkringen

1986/87:8 Vissa tandvårdsfrågor

Trafikutskottets betänkande

1986/87:9 Vissa delegeringsfrågor och regelförenklningar på vägtrafikens område (prop. 1986/87:34)

Jordbruksutskottets betänkande

1986/87:13 Vissa prisreglerande åtgärder på jordbrukets område (prop. 1986/87:65)

Näringsutskottets betänkanden

1986/87:9 Utrikeshandelspolitiska frågor

1986/87:10 Godkännande av 1986 års internationella kakaoavtal, m. m. (prop. 1986/87:41)

1986/87:14 Handel med begagnade varor av ädelmetall

Bostadsutskottets betänkanden

1986/87:5 Besvär förfarandet enligt byggnadsstadgan med anledning av nya förvaltningslagen

1986/87:6 Ändringar i hyres- och bostadsrättslagstiftningen (prop. 1986/87:37 delvis)

10 § Meddelande om interpellationer

Meddelades att följande interpellationer framställdes

den 9 december

1986/87:121 av *Ingvar Eriksson* (m) till statsrådet Birgitta Dahl om skogsskadorna i Skåne:

Skogen i Skåne mår dåligt. I en ny alarmerande rapport från Skånelänens samrådsgrupp mot skogsskador klargörs detta. De i samrådsgruppen ingående länsstyrelserna, skogsvårdsstyrelserna, Lunds universitet, domänverket, Skånes skogsägare och Skogssällskapet står bakom den detaljerade inventeringen av skogsskadorna. Samrådsgruppen konstaterar klara försämringar

av utvecklingen. I studierna av närmare 20 000 träd kan detta år för år konstateras.

Skåne drabbas till stor del av föroreningar från kontinenten. Bl. a. konstateras att från Köpenhamnsområdet släpptes redan 1980 ut tre gånger så mycket svaveldioxid som från hela Skåne.

En drastisk omläggning av elenergiproduktionen med övergång från kärnkraft till olja och kol skulle ytterligare försvåra situationen.

Med anledning av det ovan anförda vill jag till miljö- och energiministern ställa följande frågor:

Vilka åtgärder avser statsrådet vidta i anledning av de nya alarmerande rapporterna angående skogsskadorna i Skåne?

Vilka åtgärder planerar statsrådet med anledning av de påtalade luftföroreningarna från kontinenten?

Är statsrådet beredd att ta ytterligare hänsyn till allvaret i skogsskadorna inför beslut angående kärnkraftverket i Barsebäck?

1986/87:122 av *Gunnar Hökmark* (m) till justitieministern om sekretessskyddet:

Stat och kommun insamlar i dag betydande mängder personuppgifter om den enskilde. Detta är följden av en offentlig sektor som inom livets olika områden går långt in i den enskilda människans vardag.

En stor del av de insamlade uppgifterna är av den arten att de är sekretessbelagda. Ett starkt skydd för sekretessen är en förutsättning för allmänhetens förtroende för myndigheternas handhavande av dessa uppgifter. Detta förtroende är i sin tur en förutsättning för att människor skall vara beredda att lämna uppgifter till det offentliga. Detta gäller även i situationer då uppgiftslämnandet är obligatoriskt.

Det är för övrigt en självklar plikt gentemot den enskilde medborgaren att insamlade uppgifter förvaras under den sekretess som är utlojad. Sker inte detta kränks den enskildes integritet i betydande utsträckning. Osäkerheten om var lämnade uppgifter finns och om vilka som har tillgång till dem skapar dessutom ett ännu större intrång i den enskildes integritet.

Åtskilliga företrädare för myndigheter och regering har under de senaste årens integritetsdebatt avfärdat sådana intrång i integriteten som "massmedial hysteri" och oberättigad oro.

Detta är fel. Den enskilde medborgaren har i allra högsta grad anledning att känna oro för sin integritet. Den ständigt ökande mängden av insamlade personuppgifter och nya dataregister är några skäl till detta. Myndigheternas bristande förmåga att upprätthålla ett fullgott sekretessskydd är ett annat. Det finns många exempel på denna bristande förmåga.

1. Sårbarhetsberedningen har i sin slutrapport visat på svårigheterna med att upprätthålla ett gott sekretessskydd för information som lagras på ADB-medium och som finns tillgänglig i datoriserade informationsnät. Förutom brister i det tekniska skyddet blir behörighetskontrollen lätt illusorisk när den inte är individuell. Det stora antalet behöriga användare av vissa delsystem urholkar i praktiken sekretessskyddet. Trots detta fortsätter uppbyggnaden av stora dataregister med känslig och sekretessbelagd information.

Prot. 1986/87:45
9 december 1986

*Meddelande om
interpellationer*

2. Sårbarhetsberedningen har vidare visat på att sekretesskyddet drabbas genom spridningen av information samt den växande möjligheten att med nya programmeringsspråk och informationssökningssystem ta fram helt oförutsebara konstellationer av data, i en miljö där medvetenheten om skyddsvärdet är lågt. Trots detta fortsätter staten med att aktivt sälja insamlade personuppgifter. Enligt förslag från data- och offentlighetskommittén kommer försäljning även fortsättningsvis att ske ur de register som det i dag säljs mest ur.
3. Det sker en ständig planering av nya och stora personregister med känslig information. Socialstyrelsens planerade slutenvårdsregister är ett exempel, socialdatautredningens förslag om en ständig lagring av personuppgifter för medborgare födda den 5, 15 och 25, eller i Jönköping, är ett annat. Uppbyggnaden av dessa register leder till att allt fler får tillgång till känsliga uppgifter. Härigenom urholkas den enskildes sekretesskydd.
4. Uppbyggnaden av stora personregister syftar ofta till någon typ av användning som står utanför den enskildes förmåga att själv känna till och kunna kontrollera. Forskning och statistik, t. ex. som i fallet med Metropolit, är några exempel. Den enskilde medborgaren har genom denna registeruppbyggnad ingen kontroll eller kunskap om vilka och hur många som under sekretesskydd har tillgång till de egna personuppgifterna.
5. Det förekommer att myndigheter inte respekterar det befintliga sekretesskyddet. Med regeringens goda minne bryts t. ex. sekretesskyddet inom hälso- och sjukvården regelbundet. Data- och offentlighetskommittén har påvisat att en stor del av det uppgiftslämnande som i dag sker från kliniker till landstingens patientdatabaser och därifrån till socialstyrelsen saknar stöd i gällande lag. Trots detta fortsätter uppgiftslämnandet.
6. Metropolitregistrets innehåll visar klart att sekretessbelagda uppgifter lämnas ut från myndigheter utan att det finns stöd för detta i sekretesslagen. Uppgifter från hälso- och sjukvården och från socialtjänsten får inte – i enlighet med vad data- och offentlighetskommittén påvisat – lämnas ut, utan att det görs en skadeprövning i det enskilda fallet. Så har inte skett. Trots dessa överträdelser överväger nu regeringen ett förslag från data- och offentlighetskommittén som innebär att sekretesslagen luckras upp för att möjliggöra uppgiftslämnande inom hälso- och sjukvården till socialstyrelsen för ändamålen forskning och statistik.
7. Nyligen har det genom FOB-kommissionens kontroll avslöjats att statistiska centralbyrån – trots löften om motsatsen – har lämnat ut sekretessbelagda uppgifter till utomstående dataföretag, utan erforderliga sekretessförpliktelser. Trots bristande förmåga att leva upp till sekretessbestämmelserna gör statistiska centralbyrån anspråk på att få bygga upp ytterligare dataregister utan datainspektionens tillstånd, med motiveringen att SCB:s uppgifter är sekretesskyddade.
8. Det är väl känt att obehörigt utnyttjande av sekretessbelagda uppgifter är vanligt förekommande inom ett antal skilda offentliga verksamheter. Sekretesskyddet fungerar inte i det dagliga arbetet. Den möjliga tillgången på känsliga uppgifter gör i alltför många fall att nyfikenheten vinner över sekretessbestämmelserna.

9. Uppgiftslämnandet mellan olika myndigheter innebär en allvarlig uppläckring av skyddet för sekretessbelagda uppgifter. Trots detta sker ingen egentlig kontroll av att detta uppgiftslämnande sker i enlighet med sekretesslagens bestämmelser.

Prot. 1986/87:45
9 december 1986

Meddelande om frågor

Den enskilde är gentemot de myndigheter som behandlar sekretessbelagda uppgifter i praktiken rättslös. Det finns t. ex. ingen möjlighet att överklaga beslut om att utlämna sekretessbelagda uppgifter från en myndighet. Det finns heller ingen kontinuerlig övervakning av att myndigheter följer sekretesslagens bestämmelser, motsvarande den verksamhet som FOB-kommissionen genomför i form av övervakning av hur SCB hanterar folk- och bostadsräkningen.

Det vore angeläget med en besvärsmöjlighet för den enskilde. Det vore vidare väl motiverat med en kommission, motsvarande FOB-kommissionen, med uppdrag att granska myndigheternas efterlevnad av sekretesslagen.

Mot denna bakgrund vill jag fråga justitieministern följande:

1. Är justitieministern beredd att lämna riksdagen förslag som innebär att den enskilde ges besvärsmöjlighet över myndigheters beslut att lämna ut sekretessbelagda uppgifter?
2. Är justitieministern beredd att tillsätta en särskild kommission för att utreda hur sekretessskyddet fungerar i praktiken och hur sekretesslagen efterlevs inom olika myndigheter?

11 § Meddelande om frågor

Meddelades att följande frågor framställdes

den 9 december

1986/87:251 av *Hans Dau* (m) till socialministern om förtidspensionärernas sjukvårdsavgifter:

Regeringen har nyligen aviserat förslag som bl. a. skulle innebära att det avgiftsfria året i sjukvården för ålders- och förtidspensionärer tas bort fr. o. m. den 1 juli 1987. Detta har väckt stor oro bland de handikappade. Visserligen har från regeringens sida uttalats att vissa grupper av förtidspensionärer, främst handikappade, inte skall beröras av förslaget. Men någon precisering har mig veterligen inte gjorts.

Vilka förtidspensionärer kommer att undantas, och vilka kommer inte att undantas i regeringens förslag om upphävande av det fria året i sjukvården?

1986/87:252 av *Hugo Hegeland* (m) till finansministern om viss skrivelse rörande Nobelpriset i ekonomisk vetenskap:

Årets pris i ekonomisk vetenskap till Alfred Nobels minne har tilldelats professor James Buchanan, USA. I ett officiellt brev har finansdepartementets planeringschef till en rad tjänstemän i regeringskansliet, till riksbanks-

chefen och till några fristående forskare och journalister kommenterat valet och bifogat en starkt kritisk uppsats, skriven av en docent i filosofi vid Stockholms universitet.

Med anledning av att planeringschefens brev skrivits på finansdepartementets brevpapper och följaktligen i tjänsten, på ämbetets och departementets vägnar, vill jag fråga finansministern:

Överensstämmer denna form av meddelande med finansdepartementets rutiner, och har finansministern sanktionerat förfarandet eller är finansministern beredd medverka till att liknande förfaranden ej upprepas?

1986/87:253 av *Lena Öhrsvik* (s) till socialministern om visst stimulansbidrag inom studiestödet:

Inom studiestödsområdet finns ett särskilt stimulansbidrag, s. k. timersättning, för vissa grundläggande studier och för studier i svenska för invandrare. Detta är avsett som en stimulans åt grupper som annars är svåra att nå. På många håll har nu kommunerna i de fall en person uppbär socialbidrag gjort avdrag på detta socialbidrag.

Osäkerhet råder om vad som är gällande rätt, varför jag vill fråga socialministern:

Skall stimulansbidrag räknas av mot socialbidraget?

1986/87:254 av *Larz Johansson* (c) till statsrådet Bengt Göransson om den svenska skolan i Genève:

Svenska skolan i Genève hade föregående läsår statsbidrag till två lärartjänster. Under innevarande år har skolan fått statsbidrag till endast en tjänst, trots att elevantalet är oförändrat. Orsaken uppges vara en förändrad ålderssammansättning av elevgruppen.

Skolans ekonomiska situation är nu så dålig att man starkt överväger att lägga ned verksamheten fr. o. m. nästa hösttermin.

Med anledning härav vill jag ställa följande fråga till statsrådet:

Är regeringen beredd att ge extra resurser till svenska skolan i Genève för att garantera dess fortbestånd?

1986/87:255 av *Rune Ångström* (fp) till statsrådet Lena Hjelm-Wallén om arbetsförhållandena vid Bai Bang:

Skogsarbetarnas sociala miljö och anställningsvillkor vid Vinh-Phu-projektet (Bai Bang) har varit föremål för många debatter i riksdagen. Bakgrunden till detta är en socio-ekonomisk studie som 1984 genomfördes på initiativ av SIDA. Författarna till studien, Birgegård och Larsson, hävdar att skogsarbetarna tvångsrekryteras, att de har små möjligheter att få sluta eller bli förflyttade före pensioneringen, att lönerna är otillräckliga och att de tvingas arbeta och leva under svåra materiella och sociala förhållanden.

I biståndsdebatten 1985 lovade det ansvariga statsrådet att regeringen skulle ta upp frågan med den vietnamesiska regeringen och kräva att tvångsrekryteringen skulle upphöra och att löner och andra förhållanden skulle förbättras.

I maj 1985 slöt Sverige avtal med Vietnam om stöd till skogssektorn. SIDA föreslog ettårsavtal. Regeringen beordrade femårigt avtal. Förlängningen efter ett år skall vara beroende av "att väsentliga förbättringar" genomförts för skogsarbetarna den 31 januari 1986. Vid behandlingen av fortsatt stöd till skogsprojektet i SIDA:s styrelse har Jan-Erik Wikström avlämnat ett särskilt yttrande och anfört "frågan om huruvida tvångsrekrytering fortfarande äger rum har inte tillfredsställande besvarats".

Jag anhåller att statsrådet Hjelm-Wallén besvarar följande fråga:

Anser statsrådet att förhållandena för skogsarbetarna numera väsentligt förbättrats, och har tvångsrekryteringen upphört?

1986/87:256 av *Sigge Godin* (fp) till justitieministern om bemanningen av Härjedalens polisdistrikt:

Härjedalens polisdistrikt är 20 mil långt och 10 mil brett, vilket innebär ca 13 000 km².

Bemanningsmässigt hör Härjedalens polisdistrikt till de minsta i landet. Trots förstärkning med tre polismän från polisskolan så finns uppenbara svårigheter att klara av den jourtjänstgöring som krävs. Efter framställan till rikspolisstyrelsen har övertidsramen för distriktet höjts från 1 400 timmar till 2 000 timmar för budgetåret 1986/87. Nödåtgärder har vidtagits för att klara jourberedskapen, men detta är åtgärder som inte kan fortgå i längden.

På sikt blir det svårigheter att upprätthålla erforderlig beredskap utan att komma i konflikt med gällande arbetstidslagstiftning.

Med hänvisning till ovanstående vill jag ställa följande fråga till justitieminister Sten Wickbom:

Vilka åtgärder ämnar regeringen vidta för att minimiberedskap skall kunna upprätthållas i Härjedalens polisdistrikt?

1986/87:257 av *Maria Leissner* (fp) till statsrådet Anita Gradin om vapenexporten till Singapore:

Enligt uppgifter i massmedia har regeringen under de första nio månaderna 1986 godkänt vapenexport till Singapore för 270 milj. kr. Under senare år har man, enligt vad jag erfarit, godkänt export av ett stort antal fartygskanoner från Bofors till Singapore. Krigsmaterielinspektören har tidigare till Svenska Freds- och skiljedomsföreningen uppgivit att det 1980 såldes 22 armékanoner till Singapore. Singapore har en mycket begränsad flotta. Det ligger nära till hands att antaga att fartygskanoner har vidareexporterats från Singapore. Jag vill mot denna bakgrund fråga utrikeshandelsministern följande:

Hur många svenska fartygskanoner har exporterats till Singapore under olika år sedan 1979, och vart har dessa leveranser tagit vägen?

Prot. 1986/87:45
9 december 1986

1986/87:258 av *Birger Hagård* (m) till utbildningsministern om ett befordringssystem för högskolelektorer och högskoleadjunkter:

Meddelande om frågor

Riksdagen gav, då frågan om en ny arbets- och tjänsteorganisation för lärare i den statliga högskolan behandlades vid riksmötet 1984/85, regeringen till känna, att det för högskolelektorernas resp. högskoleadjunkternas vidkommande borde införas "någon form av befordran och stimulans utöver det som ligger i systemet med lönefält och de reguljära eller extra tjänsterna som professor", t. ex. titelbefordran.

I budgetpropositionen 1986, bil. 10 (s. 293) står det: "Regeringen har med anledning av riksdagens beslut givit UHÄ i uppdrag att utreda frågan om ett befordringssystem för innehavare av tjänster som högskolelektor resp. högskoleadjunkt. UHÄ har nyligen redovisat ett förslag till befordringssystem. Förslaget bereds för närvarande i regeringskansliet".

Sedan regeringens besked har i det närmaste ett år förflutit utan att något hänt. Mot denna bakgrund vill jag rikta följande fråga till utbildningsministern:

Avser regeringen att efterkomma riksdagens begäran och i så fall när?

1986/87:259 av *Ingvar Karlsson* i Bengtsfors (c) till arbetsmarknadsministern om kampen mot arbetslösheten:

Kontantstödet till arbetslösa tar en allt större bit av arbetsmarknadsverkets totala resurser. Ökningen har varit märkant under 1980-talet och uppgår nu till 30 %.

Med anledning härav vill jag fråga arbetsmarknadsministern:

Vilka åtgärder avser regeringen vidta för att arbetslinjen skall bli mer framträdande i arbetsmarknadspolitiken?

1986/87:260 av *Knut Wachtmeister* (m) till statsministern om arbetsbelastningen på riksdagens skatteutskott:

Nedanstående propositioner (med sista motionsdag angiven inom parentes) har skatteutskottet haft att behandla sedan den 18 november.

42 Vinstdelningsskatten (18/11)

44 Mervärdesskatteskylidighet ideella föreningar (18/11)

45 Lindring av församlingskatten m. m. (21/11)

46 Förmånen av fri bil (18/11)

47 Taxeringsorganisationen (20/11)

48 Bostadspolitiken - fastighetsskatt (19/11)

50 Traktorskatt (18/11)

53 Godkännande av internationell konvention - vissa tullfrågor (19/11)

54 Kapitalbeskattningen (20/11)

61 Tillfällig förmögenhetsskatt för livförsäkringsbolag (21/11)

66 Alkoholbeskattningen (2/12)

Den orimliga arbetsbörda som härigenom åvilat skatteutskottet och dess kansli ger mig anledning att ställa följande fråga:

Anser statsministern att det är rimligt att så belasta ett utskott, och kan statsministern utlova en bättre tingens ordning under den återstående mandatperioden?

1986/87:261 av *Gullan Lindblad* (m) till utbildningsministern om förbättrad kvalitet på viss vårddyrkesutbildning:

Prot. 1986/87:45
9 december 1986

Meddelande om frågor

I somras förekom en livlig debatt i anledning av att svenska sjuksköterskor inte godkändes för legitimation i Norge och andra nordiska länder. Frågor rörande blivande sjuksköterskors utbildning har ventilerats flera gånger i riksdagen i motioner, frågor och interpellationer utan att något tillfredsställande svar har lämnats. Helt nyligen har en överläkare vid en anestesiklinik till ledningen för länets vårdskola, inlämnat en skrivelse där han konstaterar en klar försämring av de blivande sjuksköterskornas kunskaper. Han ifrågasätter bl. a. om eleverna har för dåliga förkunskaper, för kort utbildning, felaktig disposition av utbildningstiden, för låg ålder eller för låga inträdeskrav.

Från många håll har på senare tid rests krav på en förlängd gymnasial vårdutbildning och en förbättrad högskoleutbildning för sjuksköterskor och jämförbara yrkesgrupper i vården.

Jag vill fråga utbildningsministern:

Vilka åtgärder ämnar utbildningsministern vidta för att förbättra kvaliteten på de medellånga utbildningarna inom vårddyrkena?

1986/87:262 av *Siri Häggmark* (m) till utbildningsministern om kompetenskraven för antagning till vårddyrkesutbildning:

En nyligen presenterad doktorsavhandling behandlar vårdskoleelevernas uppfattningar om sin yrkesroll. Doktoranden i fråga anser att gymnasieskolans vårdlinje bör förlängas till tre år så att de yngre eleverna hinner mogna inför sin viktiga arbetsuppgift. Hon anser att Sverige är unikt när det gäller att låta så unga människor som 16-åringar påbörja en vårdutbildning. Därvidlag kan Sverige bara jämföras med några länder i Arabvärlden. Inte minst det senaste årets kritik mot vårdutbildningarna har gällt omogenheten hos de unga befattningshavarna i deras krävande yrkesroll i vården.

Jag vill fråga:

Vilka åtgärder ämnar utbildningsministern vidta för att höja kompetensen hos blivande sjuksköterskor och personer med jämförbara vårddyrkesutbildningar bl. a. vad gäller inträdeskraven?

1986/87:263 av *Göte Jonsson* (m) till socialministern om behandlingen av socialdatautredningens förslag:

Enligt socialdatautredningen skall 10 % av registermaterial vid socialnämnderna sparas för framtida forskningsändamål. I Jönköpings kommun föreslås att 100 % av nämnda registermaterial skall kunna bli föremål för forskning under längre tid. Detta har förorsakat stor oro bland berörda och mött starka invändningar från viktiga remissinstanser. Jag anser att de berörda personernas krav på integritet inte tillräckligt tillgodosetts i nämnda utredning och vill med anledning av detta fråga:

Är socialministern beredd att för riksdagen framlägga proposition utifrån socialdatautredningens förslag?

Prot. 1986/87:45
9 december 1986

1986/87:264 av Göte Jonsson (m) till socialministern om köerna inom den offentliga vården:

Meddelande om frågor

Enligt uttalande från industriminister Thage G. Peterson, vilket bl. a. redovisats i Dagens Nyheter, har Stockholms län i dag redan för många invånare. Regeringen har beslutat om åtgärder mot investeringar vad gäller kontors- och industrifastigheter. Utvecklingen i Stockholms län har, enligt industriministern, bl. a. lett till köer i den kvalificerade sjukvården. Jag vill med anledning av ovanstående fråga:

Anser socialministern att ovan relaterade åtgärder för att försvåra inflyttning till storstadsområdena är till fyllest för att få bort vårdköerna, eller avser ministern vidta andra åtgärder för att minska köerna inom den offentliga vården?

1986/87:265 av Marianne Andersson (c) till statsrådet Birgitta Dahl om den framtida energiförsörjningen:

Enligt uppgifter i pressen har miljö- och energiministern uttalat att den framtida svenska energiförsörjningen i huvudsak skall baseras på inhemska, förnybara och miljövänliga alternativ. Statsrådet varnade för att låta de nuvarande låga oljepriserna leda till att omställningen och förnyelsen av energisystemet avstannar. Samtidigt låter emellertid regeringen stödet till investeringar i solenergi, bibränsleanläggningar samt små vattenkraftverk upphöra. Riksdagens beslut i våras om förstärkta insatser för att ställa om och förnya energisystemet negligeras helt.

Enligt uppgifter från branschen kommer denna att vara helt borta inom ett år om inget görs omedelbart. Flishögarna växer. Eldningsanläggningar tas ur drift. Aldrig tidigare har så många oljebrännare sålts som nu. Det är inte konstigt – ingen kan i längden driva ett företag med förlust.

Denna utveckling rimmar inte alls med de energi-, och miljö-, regional- och arbetsmarknadspolitiska mål som regeringen säger sig företräda.

Med anledning av det anförda vill jag fråga miljö- och energiministern:

Kan statsrådet inför riksdagen redogöra för regeringens tolkning av innebörden i uttalandet om "förstärkta insatser för förnyelse och omställning av energisystemet"?

1986/87:266 av Viola Claesson (vpk) till civilministern om arbetsvillkoren för statligt anställd städpersonal:

Städerskestrejken i Norrköping, som har mött starka sympatier, har riktat uppmärksamheten på följderna av en privatisering av städningen. 12 000 städerskor, i dag anställda hos de statliga verken och myndigheterna, kommer att drabbas av sämre lön och ökad förslitning om staten fullföljer planer på att lägga ut städningen på privata bolag.

Kommer civilministern att verka för att de nu statligt anställda städerskorna slipper att få sina arbetsvillkor försämrade och i så fall hur?

1986/87:267 av *Margó Ingvardsson* (vpk) till civilministern om sjukfrånvaron hos statligt anställd städpersonal:

Prot. 1986/87:45
9 december 1986

Meddelande om frågor

Städning är ett mycket viktigt arbete i samhället. Om städverksamheten skulle upphöra, skulle det få mycket allvarliga följder. De flesta människor uppskattar välstädade arbetsplatser, offentliga miljöer och bostäder. Den yrkesgrupp som städar uppskattas däremot inte på samma sätt. Statliga arbetsgivare vill avsäga sig arbetsgivaransvaret för sina städare och i stället lägga ut verksamheten på privata företag. På så sätt skall staten spara pengar, då en stor del av städbudgeten går till ökade kostnader för hög sjukfrånvaro hos städpersonalen.

Mot bakgrund av ovanstående frågar jag civilministern:

Vad har staten som arbetsgivare gjort för att minska sjukfrånvaron hos städpersonalen?

1986/87:268 av *Alf Svensson* (c) till statsrådet Birgitta Dahl om användningen av ett nytt munstycke för påfyllning av drivmedel till bilar:

Göteborgs kommunalägda bensinbolag Prajs har monterat en ny typ av munstycke för påfyllning av drivmedel från pumparna till bilarna. Munstycket har ett gummifodral som vid tankning sluter tätt om bilens bensinrör. Bensinångorna sugts tillbaka ner i stationens bensintank i stället för att komma ut i luften. Över 95 % av ångorna går tillbaka till systemet.

Bensinångor i fria luften innehåller hälsovådliga ämnen som bl. a. är cancerframkallande. Vid stationer med manuell betjäning är därför bensinångorna ett stort arbetsmiljöproblem. Med anledning av det anförda vill jag fråga miljöministern:

Avser miljöministern vidta åtgärder för att tekniken skall få en mera allmän spridning så att ett miljöproblem kan elimineras?

1986/87:269 av *Margaretha af Ugglas* (m) till statsrådet Lena Hjelm-Wallén om arbetsförhållandena vid Bai Bang:

Med anledning av artiklar i Dagens Nyheter om tvångsarbetet i Vietnam ber jag att till bistandsministern få ställa följande fråga.

Anser sig bistandsministern ha fått garantier för att tvångsarbetet i Vietnam har upphört?

1986/87:270 av *Olof Johansson* (c) till försvarsministern om hälso- och sjukvården i krig:

Vid landstingsmötet den 26–28 november i år beslutade en majoritet inom Stockholms läns landsting att lägga ned neurokirurgiska kliniken vid Södersjukhuset i Stockholm.

De militära myndigheterna har varnat för konsekvenserna av ett sådant beslut, vilket innebär att den neurokirurgiska specialistsjukvården inom länet koncentreras till Karolinska sjukhuset.

Hälso- och sjukvården är viktiga delar av totalförsvaret. Behovet av

Prot. 1986/87:45
9 december 1986

Meddelande om frågor

förbättringar har betonats såväl av regeringen som av den nu arbetande försvarskommittén.

Mot bakgrund av det anförda vill jag fråga försvarsministern:

Är regeringen mot bakgrund av tidigare uttalanden beredd att acceptera den försämring av hälso- och sjukvården i krig som nedläggningen av neurokirurgin vid Södersjukhuset innebär?

12 § Kammaren åtskildes kl. 17.45.

In fidem

BERTIL BJÖRNSSON

/Olof Marcusson